

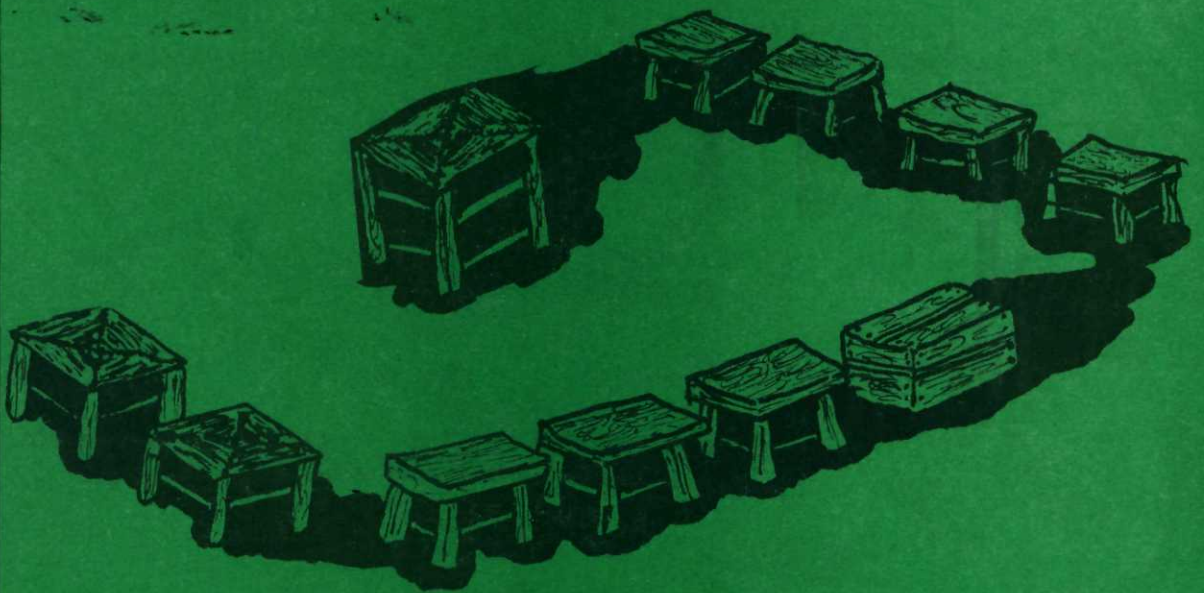

ਸ਼੍ਰੀ ਏ ਫ਼ਾਰ

ਕੈਨੇਡੀਅਨ
ਪੰਜਾਬੀ
ਕਾਗ਼ਜ਼ੀ ਅੰਕ

ਜੁਲਾਈ 78,

ਕੈਨੇਡੀਅਨ
ਪੰਜਾਬੀ
ਕਾਗ਼ਜ਼ੀ ਅੰਕ

July & August 1978

WATNO DUR - 60c

P.O. Box 67681 Stn 'O', Vancouver B.C. V5W 3V2

KINGSGATE Body Shop Limited

*Body Shop and Mechanical Services
For All Makes and Models*

*
We handle ICBC Claims
Courtesy Cars Available
(inc. Age Under 25)
Full Inventory of All Parts
For Fast and Efficient Service

**434-6608
24 Hrs.**

Call Amir Dhanani

Urdu, Punjabi and English, Gujrati and
Hindi languages spoken.

6856 Palm Ave., Burnaby, B.C.
One Block From Royal Oak & Imperial
USED AND REBUILT HONDAS AVAILABLE

AMIR'S JAPANESE AUTO SERVICE AND PARTS SUPPLIES LIMITED

Service and Tune Up Shop for
All Makes and Models

Complete Auto Service —
Electronic Tune Ups,
Brakes, Valves, etc.

**USED, EXCHANGE AND REBUILT
TRANSMISSION (std./auto.), MOTORS,
CARBURETORS, STARTERS,
ALTERNATORS,
COURTESY CARS AVAILABLE**

Call Amir Dhanani

**434-6608
24 hrs.**

Urdu, Punjabi, English, Gujrati,
and Hindi Languages spoken.

6870 Palm Avenue, Burnaby, B.C.
One Block from Royal Oak and Imperial

— LUNCH — 11:30 A.M. to 3:00 P.M. • DINNER — 4:00 P.M. to 10:00 P.M. • SEVEN DAYS A WEEK —

**INDIA'S FAMOUS
TANDOORIE CHICKEN**

INDIAN SWEETS OF ALL KINDS
Weekend Special
MAKI DI ROTI & SAAG.

Raja RESTAURANT LTD.
(LICENSED PREMISES)

Catering For
WEDDING & SMALL HOME PARTIES.

CALL 325-5014

7271 MAIN ST. at 57th,

VANCOUVER, B. C., CANADA

CHARGEEX

ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਵਧੀਆ ਤੇ ਸੁਆਦੀ ਖਾਣੇ ਅਤੇ ਮਠਿਆਈਆਂ ਵਾਜਬੀ ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ
ਰਾਜਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਲਵੰਤ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰੋ।

BOMBAY GROCERY STORE

3950 MAIN STREET, VANCOUVER
874-3711

We are open 7 days a week
from 9:30 a.m. to 10 p.m.

*Special Discount for
Weddings, Akhand Paths and
other bulk orders!*

Bombay Curry Restaurant

Licensed Premises

3934 MAIN STREET, (23rd Ave.)
VANCOUVER
874-5722

Opens Mon. to Fri. 11:00 a.m. to 10:30 p.m.
Sat. and Sun. 10:00 a.m. to 10:00 p.m.

*Special Arrangements
for Wedding Parties and other occasions!*

A DIVISION OF

SHUKLA ENTERPRISES LTD.

Res. Phone: 685-2633

ਵਤੋਨੋਂ ਦੁਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਐਂਟਰਟਾਈਨਿੰਗ ਐਂਡੀਟਰ :-

"ਨਰੇਸ਼ ਸ਼ੁਕਲਾ"

ਵਤੋਨੋਂ ਦੁਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਐਂਟ ਦੇਈ 'ਤੇ ਜਾਂ ਇਸ ਘਰ ਕੋਈ ਹੋਰ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਰੇਸ਼ ਸ਼ੁਕਲਾ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰੋ। (874-5722)

ਵਤੋਨੋਂ ਦੁਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਐਂਟਰਟਾਈਨਿੰਗ ਐਂਡੀਟਰ :

"ਰਾਮਚੰਦਰ ਮਜਾਦ"

ਜਾਤੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਗਏ। ਵਤੋਨੋਂ ਦੁਰ ਉਹਨਾਂ
ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰਗੁਸਾਰ ਹੈ।

ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਪਲੰਬਿੰਗ ਹੀਟਿੰਗ ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਸਮਾਨ
ਦਾ ਸਟੋਰ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਓਮ ਪਾਲ ਵਲੋਂ 3੨ ਐਵੀਨਿਊ ਲਾਗੇ 4474
ਮੇਨ ਸਟਰੀਟ ਤੇ ਸੱਤੇ ਦਿਨ ਖੁੱਲਾ ਹੈ। ਸਮਝੇ ਹੋਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਲਾਭ ਉਠਾਓ।

PLUMBING & BATHROOM
FIXTURES & SUPPLIES

HOT WATER TANKS
HOT WATER HEATING & SUPPLIES

PAUL'S Plumbing & Electrical Supply

4774 MAIN STREET, VANCOUVER, B. C. V5V 3R7

PHONE 872-3118

PLUMBING & BATHROOM FIXTURES & SUPPLIES

OPEN 7 DAYS

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਆਵੋ, ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਗਲਬਾਤ ਕਰੋ, ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ।

LATE On Friday

WATNO DUR
P.O. Box 67681
Postal Stn. 'O'
Vancouver, B.C.
V5W 3V2

Vol. 7, No. 60 & 61 July-August 1978

2nd Class Mail Reg. No. 3233
ANNUAL SUBSCRIPTION: Canada-U.S.A. \$ 7.00
Other SEA \$ 7.00
Countries AIR \$10.00

EDITORIAL BOARD:

Surinder Dhanjal, 256-1067 (Windsor)
Ajmer Rodey, 438-7793
Amarjit Chahal, 892-3085

**ਵੈਨੇਡੀਅਨ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਈ ਮੰਚ
ਦੇ ਰਾਈਕਾਰ:**

MANAGING EDITORS:

Raghubir Mand, 325-9564
Paul Binning, 879-3339

ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ
ਅਮਰਜੀਤ ਚਾਹਲ

EDITOR:

Sadhu, 437-9014

ਤੇਜ ਕੰਮੀਧਰ
ਸੁਫੀ ਅਮਰਜੀਤ

ADVERTISING EDITORS:

Naresh Shukla, 874-5722
685-2633
Karamjit Ghuman, 321-6081

ਦਰਸ਼ਨ ਬੈਂਸ
ਸੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ
ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ
ਅਜਮੇਰ ਰੋੜ

WATNO DUR REPRESENTATIVES:

Iqbal Ramuwalla, Waterloo (884-7131)
Sarwan Boal, Montreal (679-8132)
Latt Bhinder, Edmonton (462-6431)
Gurcharan Tallewalla, Richmond (271-4742)
K. S. Chaman, Calgary (248-2841)
Gill Avtar, Calgary (279-6510)
Dave Jatana, Prince Rupert 627-7209
Harnek Mann, Pr. George (564-6245)
G. S. Bains, Williams Lake (392-3698)
J. S. Aulakh, Mission (826-4888)
Avtar Rodey, Quesnel (992-7578)
Tej Sandhu, Quesnel (992-6775)
Jasbir Chahal, Victoria (385-4996)

ਮੁਹੰਮਦ ਯੰਜਲ
ਗਿੱਲ ਅਵਤਾਰ
ਕਰਮਜੀਤ ਧੁਮਾਣ

All officeholders and members of
WATNO DUR PUBLICATIONS
(Reg'd.) past and present have been
and are honorary associates of
WATNO DUR.

ਦੁਖਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ
ਸੁਖਵੰਤ ਹਿੰਦਲ
ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਧੂ
ਤੇਜ ਸੰਧੂ ਕੁਟੈਲ
ਸੁਖਦੇਵ ਫਲੋਰਾ
ਦੇਵ ਜਠਾਣ
ਬੁੱਕਲ
ਸਾਧੂ

ਵਤੋਨੋ ਦੁਰ ਵਿਚ ਕਰਮੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨਾਲ
ਵਤੋਨੋ ਦੁਰ ਦਾ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ।
ਵਿਚਾਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਏ ਨਿੱਜੀ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਵਿੱਤਰ - ਰਾਮਬੀਰ ਮਾਤੋ

ਮੰਡੀਟੋਰੀਅਲ

ਇਸ ਨੇੜੇ ਨਾਲ ਵਤਨੇ ਦੂਰ ਛੇਵੇਂ ਵਧੇ ਵਿਚ ਕਦਮ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਕਾਨੀ ਨੇੜੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰਾ ਅਤੇ ਮਾਪਣੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਪਿਛਲੇ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦੀ ਇਸੇ ਮਾਠੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੇਰਵੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਇਹਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਂਭਣ ਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ ਮਾਣ ਵਤਨੇ ਦੂਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਮਾਇਆ ਹੈ। ਤੇ ਵਤਨੇ ਦੂਰ ਮਾਪਣੇ ਅੱਗੇ ਮਾਉਣੀਆਂ ਤਾਂ ਤਾਂ ਦੀਆਂ ਕਰਨਾਈਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕਰਨਾਉਣ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਤੇ 'ਪਾਠਕਾਂ' ਦਾ ਘੋਰ ਦੁਆਉਣ ਵਿਚ ਮਾਪਣੇ ਵਿੱਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਗੱਲ ਸਿਰਫ 'ਇਕ ਪਾਠਕ' ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਚ ਹਰ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਕੰਮਕਰਦਾਰ, ਖਬਰਾਂ, ਛੱਕਰ ਸਾਹਿਤ, ਫਿਲਮਾਂ ਵਿਖੇ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਮੀਤਿਆਂ ਦੇ ਨਰਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਪਾਠੀਆਂ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਛਾਪ ਜਾਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਨਜ਼ਦੀਕਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਵਤਨੇ ਕੇ ਹੁਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੂੰ ਮਾਹਿਰ ਤੋਂ ਤੇ ਲਾਭਦੇਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਵਧੇ ਵਿਚ ਵੀ ਪਾਠਕ ਇੰਨਾ ਲੇਣ ਨਾ ਛਾਪਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਪਰ ਵਤਨੇ ਦੂਰ ਦੇ ਮਾਪਣੇ ਸਾਹਿਤਕ ਲਿਖਾਰੀ ਤੇ ਮਾਪਣੀ ਸਾਹਿਤਕ ਸੇਧ ਹੈ। ਉਸ ਸੇਧ ਵੱਲ ਜਾਇਆਂ ਜਿੰਦੀਆਂ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ (ਭਾਰੇ ਉਹ ਕਦਰਤੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਵਿਖੇ ਵਲੋਂ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹੋਣ) ਇਹ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਉਣੀਆਂ ਇਹ ਸੱਤ ਨਾਲ ਹਿੱਰ ਤਾਣ ਕੇ ਟੱਕਰ ਲਏਗਾ।

ਹੱਥਲੇ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ 'ਕਾਨੀਆਂ' ਤੇ ਕਾਨੀਕਾਰਾਂ ਵਾਰੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਵਾਜਿਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਹਾਂ, ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਨੀ - ਨੇੜੇ ਵਾਰੇ ਕੁੱਝ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੇੜੇ ਵਿਚ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨੀਕਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ। ਪਰ ਸਾਇਰ ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਸ ਨੇੜੇ ਲਈ ਮਾਈਆਂ ਕੁੱਝ ਇਕ ਕਾਨੀਆਂ ਅਸੀਂ ਛਾਪਣ ਸੇਧ ਨਹੀਂ ਸਮਝੀਆਂ ਤੇ ਕੁੱਝ ਇਕ ਕਾਨੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੇ ਵੀ ਵਤਨੇ ਦੂਰ ਦੀ ਕਾਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼।

ਇਹ ਨੇੜੇ ਕੈਨੇਡਾ ਕਾਨੀਕਾਰ ਜਾਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ੀਆਂ ਕਾਨੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਵੱਧ ਤੇ ਵੱਧ ਲੇਖਕ ਸਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਕਾਨੀਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਕਾਨੀਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ। ਸਾਡੇ ਬਹੁਕਰਮ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਗਿਯਾਨੀ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਹੋਰੀ' ਵੀ ਉਘੇ ਕਾਵਲਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਹੀ ਕਾਨੀਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਹੋਰ ਪਾਠਕਾਂ ਵਿਚ ਛਪੇ ਹਨ। ਕਾਨੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਕਾਨੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਵਾਰ ਵਿਵਾਦ 'ਚ ਪੈਣਾ ਠਕੁਲ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਕਾਨੀਕਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਫਿਰਮਾ ਸੇਧ ਜਾਂ ਗੁਪਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਹੱਥਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਸੰਜੀਦਗੀ ਤੇ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਹੈ ਇਸ ਕਲਾ ਵੱਲ। ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ੀ ਸਾਹਿਤ ਵੱਲ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲੇਖਕ ਵਿਸ਼ ਪੜ੍ਹਾਅ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਸਮਾਂ ਹੀ ਦਰੇਗਾ। ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕਾਨੀ ਕਲਾ ਵੱਲ ਸੁਹਿਰਦਤਾ, ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰੀਆ, ਸਿਧਾਂਤੀ ਸੇਧ ਮਾਇ ਵਾਰੇ ਜਾਣ ਕਰਾਉਣਾ ਮਨੋਰਥਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਹਰ ਮਨੋਰਥ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਦੁਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਲੇਖਕ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੇਧ ਉੱਤੇ ਸੁਹਿਰਦਤਾ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ, ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

- ਸਾਧੂ

Your Neighbourhood Agent

GIFFIN INSURANCE AGENCIES LTD.

28th & FRASER

#205-4381 FRASER
PHONE

SPECIALIST
GENERAL INSURANCE
HOME OWNER - BUSINESS

ਤੇਜ ਸਿੰਘ ਧਾਲੀਵਾਲ

ਪਠਾਂ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਦੇ ਹੋਰ ਕਰਕੇ ਕਰੋ
ਹਨ। ਮਾਪਣੇ ਪਠਾਂ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਦੇ
ਹੋਰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਮਨ ਹੀ ਤੇਜ ਸਿੰਘ
ਧਾਲੀਵਾਲ ਕੀ ਫੋਨ ਕਰੋ ਜਾਂ ਆਓ।

T S. DHALI WAL

OFFICE: 874-4241

RES: 584-1596

24 hrs. service

call 522-3907 (Pager 307)

Leave your phone No.

Res 584-1596 Office: 874-4241

12961 92A Ave - Surrey

John Ross Insurance Service Ltd.

1829 WEST BROADWAY, VANCOUVER, B.C. V6J 1Y5 TELEPHONE 731-5258

Invites you to compare these home-owners' rates to what you are now paying

FOR ONLY
\$101

\$50,000

Home Owners

FOR ONLY
\$138

\$75,000

Home Owners

FOR ONLY
\$182

\$100,000

Home Owners

NOT ONLY THIS BUT FOR COMMERCIAL BUSINESS, ALSO WITH A-ONE SERVICE

FOR COMPLETE INSURANCE — GENERAL & LIFE

ਲਿੰਡਾ

ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ (ਨਾਵਲਿਸਟ)

ਲਿੰਡਾ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮਾਕਲ ਕੁੜੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਬੜੇ ਉਘੜੇ ਦੁਘੜੇ ਹਨ। ਜਾਪਦੇ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਹੋਏ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਬਣਵਾਏ ਹੋਣ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਲ ਬਣਵਾਉਣ ਦੀ ਯਾਦ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਬਲਾਉਜ਼ ਨਰਮੇ-ਰੰਗਾ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਕਪਾਹ ਦੀਆਂ ਬੰਦ ਡੋਡੀਆਂ, ਹਰੇ ਰੰਗੀਆਂ। ਸਕੱਰਟ ਉਸਦਾ ਗੋਡਿਆਂ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ, ਨਵੇਂ ਫੈਸ਼ਨ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਦ ਕਿ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਉਸਤਾਨੀਆਂ ਵੀ ਮਿੰਨੀ ਸਕੱਰਟ ਪਾਈ ਫਿਚਦੀਆਂ ਹਨ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਵੀ। ਫਿਚ ਉਸ ਦੇ ਸਕੱਰਟ ਦਾ ਰੰਗ ਵੀ ਘਸਮੇਲਾ ਜਿਹਾ ਤੇ ਉਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕਈ ਵਟ ਪਏ ਹੋਏ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਾਇਲਨ ਦੀਆਂ ਕਣਕ-ਰੰਗੀਆਂ ਨੀਅ-ਹਾਈ ਜੁਰਾਬਾਂ ਤੇ ਪੈਰੀਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੈਨਵਸ ਸ਼ੂ।

ਨੂਨ-ਆਵਰ ਲਗਭਗ ਪੰਜਾਹ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਛੋਟੀ ਛੋਟੀ ਘਰੋਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਸੈਂਡਵਿਚਾਂ ਤੇ ਸੇਬ ਸੰਤਰੇ ਖਾ ਕੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਨੂਨ-ਆਵਰ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹੀ ਵਿਕਟ ਤੋਂ ਕੋਕਾ ਕੋਲਾ, ਪੈਪਸੀ ਕੋਲਾ ਤੇ ਰੂਟ-ਬੀਅਰ ਆਦਿ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਘਰੋਂ ਸੈਂਡਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਉਹ ਹਾਟ-ਡਾਗ ਤੇ ਹੈਮਬਰਗਰ, ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਵਿਕਟ ਤੋਂ ਖਰੀਦ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਖਿਲਰ ਪੁਲਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਮਿਤਰਾਂ ਤੇ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਵਾਰੀ ਨੂਨ-ਆਵਰ ਵਿਚ, ਮੈਨੂੰ, ਲਿੰਡਾ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੀ ਇਕ ਨੁੱਕਰ ਵਿਚ ਇਕੱਲੇ ਖਲੋਤਿਆਂ ਵਿਖਾਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾਂ। ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਲਿੰਡਾ ਲੋਨਰ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਮਿੱਤਰ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸਹੇਲੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਤਿੰਨ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਉਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ ਰਾਹ ਲਭਣ ਦੇ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਕੋਈ ਟੀਚਰ ਉਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪਰੇਰੇ। ਦੂਜਾ ਇਹ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਉਸ ਦੇ ਇਕਲਾਪੋਪਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲਭ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਰਾਏ। ਤੀਜਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਸਲਿਪ ਭਰ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ ਜਾਂ ਕੋਸਲਿੰਗ ਬੋਕਸ ਵਿਚ ਪਾ ਦੇਵੇ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੇ, ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਸ ਬਾਰੇ ਲਭ ਸਕੀ, ਉਸਦੀ ਇਕ ਕਾਨਫੀਡੈਂਸ਼ਲ ਫਾਈਲ ਬਣਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਭੇਜ ਦਿਤੀ। ਕੁਝ

ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੈਂ ਏਧਰੋਂ ਉਧਰੋਂ ਇਕੱਠੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਛੇ ਸਤ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਨੌਜਵਾਨ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਕੰਮ ਕਰ ਕੇ ਚਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਰੀ ਤੇ ਐਲਿਸ ਏਥੇ ਹੀ ਜੰਮੀਆਂ ਪਲੀਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੋਂ ਪੋਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਨਾਲ ਬਧੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਤੇ ਹੁਣ ਆਪਣੇ ਕਿਸਾਨ ਖਾਵੇਂਦਾਂ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸੇ ਦਫਤਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਘਟ ਹਨ ਪਰ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਚੋਹਾਂ ਪੁਸਤਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਸ ਵਜੇ ਦੀ ਕੋਫ਼ੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਸੱਤਾਂ ਅੱਠਾਂ ਦਫਤਰਾਂ ਦੇ ਬੁਹਿਆਂ ਉਤੇ ਨਾਕ ਕਰ ਕੇ ਕੋਫ਼ੀ ਪੀਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਸਭ ਕਾਹਿੰਦੇ ਇਕ ਹਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਮੇਜ਼ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬਹਿ ਕੇ ਕੋਫ਼ੀ ਪੀਂਦੇ ਹਨ। ਐਲਸੀ ਤੇ ਮੈਰੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਆ ਕੇ ਵਸੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪੀਣ ਦੀ ਆਦਤ ਸੀ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਚਾਹ ਪੀਂਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਚਾਹ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕੋਫ਼ੀ-ਟਾਈਮ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਸਦੇ ਉਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕਪ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਆ ਬਹਿੰਦੀਆਂ। ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕੋਫ਼ੀ-ਬਰੇਕ ਦੇ। ਬਸ ਕੋਈ ਗੱਲ ਛੇੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਉਹ ਟੇਪ ਵਾਂਗੂੰ ਬੋਲਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਹਫਤੇ ਦੀਆਂ ਬੀਤੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣਾ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਗਲੇ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਬੀਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਦੇ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਲਿੰਡਾ ਬਾਰੇ ਨਾ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲਿੰਡਾ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਉਤਨਾ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਤਨਾ ਐਲਸੀ ਤੇ ਮੈਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਠੀਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਿੰਡਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਾਰੇ ਉਤਨਾ ਪਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਜਿਤਨਾ ਮੈਰੀ ਤੇ ਐਲਸੀ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਰੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਫਤਰ ਦਾ ਬੂਹਾ ਨਾਕ ਕੀਤਾ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਲਿੰਡਾ ਵੇਟਿੰਗ ਹਾਲ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਹੈ।'

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ। ਲਿੰਡਾ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਵਾਰੀ, ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਕ ਮੈਨੂੰ ਨਾਪਿਆ ਤੇ ਅਧ-ਸੁਤੀਆਂ ਓਦਰਾਈਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਫਿਰ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ। ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਅਗੇ ਵਧਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਲ ਧਿਆਨ ਤਕ ਨਾ ਕੀਤਾ। ਇਕ ਬਿਰਧ ਔਰਤ ਵਾਂਗੂੰ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਗੋਡਿਆਂ ਉਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ ਉਠਦਿਆਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰ ਪਈ। ਦਫਤਰ ਵਿਚ ਉਹ ਪਹਿਲੋਂ ਦਾਖਲ ਹੋਈ। ਮੈਂ ਪਿਛੋਂ ਬੂਹਾ ਭੀੜਦਿਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਪਹਿਲੀ ਲਗੀ ਫਟੀ ਲਾਹ ਕੇ ਨਵੀਂ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, 'ਪਲੀਜ਼ ਡੋਂਟ ਨਾਕ।'

ਲਿੰਡਾ ਇਕ ਕੁਰਸੀ ਉਤੇ ਬਹਿ ਗਈ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕੁਰਸੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਚੁਪ ਸਾਂ। ਮੈਂ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਕਹੇ। ਉਹ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਗਲ ਮੈਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਾਂ। ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕੀ। ਮੈਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਲਾਗ ਡਿਸਟੈਂਸ ਕਾਲ ਹੈ।' ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ, 'ਟੇਪ ਕਰ ਲਵੋ।'

ਮੈਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਕਾਲ ਕਰ ਲਵਾਂ ਗਾ ।

ਜਾਪਦੈ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਿੰਡਾ ਸੋਚਣ ਲਗੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮੈਂ ਲਾਂਗ ਡਿਸਟੇਂਸ ਕਾਲ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਉਸਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਨੂੰ ਮਹੱਤਤਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਉਸਨੇ ਸਿਰ ਚੁਕਿਆ। ਮੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਨਿਮ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਆਈ। ਮੈਂ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਹਥ ਵਧਾਇਆ। ਉਸਨੇ ਮੇਰੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਨਿਘ ਨੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੋਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਭਖ ਉਠੀਆਂ। ਉਸਦੇ ਪਤਲੇ ਲੰਮੇ ਨਕ ਦੀ ਘੋੜੀ ਵਿਚ ਹਰਕਤ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਵਿਲਾ ਪੈਂਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਇਕ ਦਮ ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੁਟਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉਥਾਰ ਤੋਂ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਹੋਈ ਧੜਕਣ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੈਂ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਛੱਡਦਿਆਂ ਕੁਰਸੀ ਉਸਦੇ ਨੇੜੇ ਕਰਕੇ ਬਹਿੰਦਿਆਂ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਲਿੰਡਾ। ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦੇ ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਝ ਵਾਂਗੂੰ ਜੁਆਨ ਹੋਵਾ ਤੂੰ ਸੂਈਟ ਸੈਵਨਟੀਨ ਹੈਂ ਨਾ।'

ਉਸ ਨੇ ਅਗੇ ਕੁਝ ਬੋਲਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਉਹ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਉਣ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕੀ। ਮੈਂ ਕੁਲ ਗਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹੱਥੋਂ ਵਧ ਸਟੱਟਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਟੱਟਰ ਕਰਦਿਆਂ ਸ਼ਬਦ ਤੋੜ ਤੋੜ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰ ਸੋਮਵਾਰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਆਉਂਦਾ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਕਈ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲਣਾ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰ ਰਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਾਂ।'

ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਗਲ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸਾਂ।

'ਉਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਈ ਬੁਆਏ-ਫਰੈਂਡ ਨਾ ਬਣਾਵਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨਾਲ ਘਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਦਿਆਂ ਗੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਟੀਚਰ, ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰਾਂ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੋਂ ਵੀ ਭਿਜਕਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ।'

ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਕ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਉੱਤੇ ਉਸਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਅੜ ਅੜ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਬਿਨਾ ਸਟੱਟਰ ਕੀਤੇ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਬਿਨਾ ਰੁਕੇ ਕਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਉਸਨੇ ਮੇਰਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵਲ ਲੱਗਾ ਵੇਖ ਕੇ ਗੱਲ ਜਾਰੀ ਰਖੀ।

'ਸੂਜਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਇਕ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨਲ ਟਰਿਪ ਉੱਤੇ। ਨੂਨ ਆਵਰ ਵੇਲੇ ਮਿਸਜ਼ ਸਮਿਥ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਖਾਣੇ ਲਈ ਛੁੱਟੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਕੋਥੀ ਤੇ ਕੈਰਨ ਇਕ ਸਟੋਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਪਲਿਫਟਿੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੇਰਿੰਟਜ਼ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਠਪ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਭ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੇਰਿੰਟਜ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਕ ਗੱਲ ਕੁਝ ਚੋਣਵੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਥੀ ਤੇ ਕੈਰਨ ਨੇ ਲਿਪ-ਸਟਿਕ, ਨੇਲ ਪਾਲਸ਼, ਆਈ-ਲੈਸ਼ਜ਼ ਤੇ ਆਈ ਬਰੈਂਡ ਪੈਨਸਲਜ਼

ਆਦਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਚੁਰਾਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੁੱਠ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਤਕ ਉਹ ਆਪਣੀ ਗਰੇਡ ਟਵੈਲਵ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਗੀਆਂ।'

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਨੁਮੂਣੇ ਉੱਤੇ ਠੰਡੀ ਰਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸਾਂ।

ਉਹ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਕਰਦੀ ਰੁਕ ਗਈ। ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀਆਂ ਅਲਸਾਈਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਤਕਣ ਲਗੀ। ਮੈਂ ਬਿਨਾ ਦਖਲ ਦਿਤੇ ਉਸ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸਾਂ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਹੰਗੂਰੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਹੰਗੂਰਾ ਭਰਾਂ। ਕੋਈ ਸੁਆਲ ਮੈਂ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮੇਰੀ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਬੋਲਣੋਂ ਰੁਕ ਜਾਏ ਤੇ ਜੋ ਗੱਲ ਕਰਨ ਆਈ ਹੈ ਉਹ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਛੁਪਾ ਕੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਚਲੀ ਜਾਏ।

'ਲਿੰਡਾ। ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਫੈਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਵਰਗੀਆਂ ਸਾਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਚੰਗੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਮੈਨੂੰ।'

ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਹੀ ਝਟ ਮੈਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਦੀ ਕੁੜੀ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਸਨੂੰ ਮੇਰੀ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਇਸੇ ਸੋਚ ਵਿਚ ਮੈਂ ਚੁਪ ਉਸ ਵਲ ਤਕ ਰਿਹਾ ਸਾਂ। ਉਹ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਜਾਂ ਠੁਕਰਾਉਣ ਲਈ ਮਨ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ।

'ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਚੁਲਬੁਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਪਿਛੇ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਸਾਦਗੀ ਹੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਗੁਨਾਹ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁੰਡਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ।'

ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਰੋਹ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਪਾਵਾਂ।'

ਮੈਂ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਪਰ ਬੇਕਾਬੂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, 'ਕਿਉਂ?'

ਮੇਰਾ ਸੁਆਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਚਿਹਰਾ ਭਖ ਉਠਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਲਸਾਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਚਮਕ ਆ ਗਈ। ਮੈਂ ਸੋਚਣ ਲਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਮੇਰੇ ਇਸੇ ਸੁਆਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹੋਵੇ।

'ਉਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਗਲਤੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿਧਰੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉਹੀ ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰ ਬੈਠਾਂ।'

ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਇਕਦਮ ਚੁਪ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਿ ਉਹ ਹੁਣ ਫਿਰ ਮੇਰੇ ਸੁਆਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ 'ਕਿਹੜੀ ਗਲਤੀ?' ਪਰ ਮੈਂ ਧੀਰਜ ਕਰਕੇ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰੀ ਰਖਿਆ। ਹੁਣ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤੇਜ਼ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਨਰਮੇ-ਰੰਗੇ ਬਲਾਉਜ਼ ਵਿਚ ਕਪਾਹ ਦੀਆਂ ਹਰੇ ਰੰਗੀਆਂ ਬੰਦ ਡੋਡੀਆਂ, ਮੇਰੀ ਕਲਪਨਾ ਵਿਚ ਖੁਲ੍ਹ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਛੁੱਟਦੀ ਕਪਾਹ ਵਾਂਗੂੰ ਛੁੱਟ ਪਈ।

'ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਸਮਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੋਲਾਂ ਸਤਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਅਣਜਾਣ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰੈਗਨੈਂਟ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਕਿਧਰੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉਹੋ ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰ ਬੈਠਾਂ। ਉਸ ਦੀ ਗਲਤੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਇਲਲਿਜਟੀਮੈਟ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਲ-

ਤੀਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਮੈਨੂੰ ਭੁਗਤਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕਪੜਿਆਂ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਜੋੜੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਪੜਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਂਦੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਨਿੱਕੀ ਭੈਣ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਨਵਾਂ ਜੋੜਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਨਿਕਾ ਭਰਾ ਜਿਸ ਖਿਡੌਣੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮਤਰੇਆ ਪਿਓ ਮੇਰੀ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹਦੋਂ ਵਧ ਬੁਰਾ ਸਲੂਕ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਖਿਝ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਦਕਿਸਮਤੀਆਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਮਝਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮੰਗਦੀ। ਮੇਰੀ ਨਾਨੀ ਨੇ ਇਕ ਰਾਤ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸੁਆ ਕੇ, ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦਸੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਮੇਰੀ ਨਾਨੀ ਦੇ ਆਖੇ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗੀ।'

ਲਿੰਡਾ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਰੁਕ ਰੁਕ ਕੇ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਪਈ ਸੁਰਾਹੀ ਵਿਚੋਂ ਦੋਹਾਂ ਗਲਾਸਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾਇਆ। ਇਕ ਗਲਾਸ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਦਿਤਾ।

'ਬੰਕ ਯੂ', ਕਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਘੁਟ ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ ਤੇ ਗਲਾਸ ਮੇਜ਼ ਉੱਤੇ ਰਖਦਿਆਂ ਹੀ ਬੋਲ ਉਠੀ, 'ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ, ਸਾਰਾ ਸਕੂਲ, ਸਾਰਾ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਅਣਵਿਆਹੀ ਮਾਂ ਦੀ ਇਲਲਿਜਟੀਮੈਂਟ ਯੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ?'

ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, 'ਲਿੰਡਾ। ਇਲਲਿ-ਜਟੀਮੈਂਟ ਤਾਂ ਉਹ ਅਣਵਿਆਹੇ ਮਾਂ ਪਿਓ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ...'

ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਾ ਕਰਨ ਦਿਤੀ ਤੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਬੋਲੀ, 'ਜਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਆਈ ਹਾਂ ਉਸ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਹੁਣ ਬਿਲਕੁਲ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।'

ਮੈਂ 'ਹੂੰ' ਕਹਿ ਕੇ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ।

ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕਾਫ਼ੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੀਏ ਹਨ, ਪਤਾ ਕਰਨ ਦੇ।'

ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਅਤਿ ਗੰਭੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰਾ ਅਸਲੀ ਪਿਓ ਇਸੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਲਭ ਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਮੇਰਾ ਅਸਲੀ ਪਿਓ ਕੌਣ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਮਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਪਿਓ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇ।'

ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਉੱਤੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਹੱਸਿਆ ਪਰ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾ ਛੱਡੀ।

'ਜੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਹੈਂ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਚ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਤੇਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਿਚ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਪਿਓ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਪਿਓ-ਪਿਆਰ ਦੀ ਆਸ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਅਸਲੀ ਪਿਓ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਜੇ ਲੱਭ ਵੀ ਪਵੇ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਏ ਹੋਣ। ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਐਕਸਪੈਟ ਕਰੇਗਾ? ਉਸਦੀ ਵਹੁਟੀ ਤੇਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਐਕਸਪੈਟ ਕਰੇਗੀ? ਉਸਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕਰਨ ਗੇ?'

ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਵਧ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਝਟ ਕੜਕ ਪਈ, 'ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਸਟੈਥ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗੀ।'

ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਚਿਹਰਾ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਕੇ ਡੁਸਕਣ ਲਗ ਪਈ।

ਸਾਡੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁੱਕੀ। ਫਿਰ ਉਹ ਪੰਜ ਛੇ ਹੋਰ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਲਈ ਆਈ। ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਸਲੀ ਪਿਓ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਐਵੇਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਲਤਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੀ ਨਾਨੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਿਓ ਕੌਣ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਝੰਬੇਲੇ ਵਿਚ ਫਸੀ, ਕਈ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਰੀ ਫਿਰਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਾਨੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਇਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਸੀ। ਉਹ ਸਭ ਹਵਾ ਬੰਨੇ ਟੱਪ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਅਨਪੜ੍ਹ ਤੇ ਦਸ ਸਾਲ ਵਡੇ ਕਿਸਾਨ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਜੋ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕਿਸਾਨੀ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰ ਕੇ ਡੰਗ ਟਪਾਂਦਾ ਸੀ। ਆਪ ਉਹ ਦਸ ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਸੀ।'

ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵੇਲੇ ਉਹ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ਢੰਗ ਹੀ ਹੋਰ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕਪੜੇ ਸਾਦੇ ਪਰ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਹੀ ਹੋਰ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹ ਸਾਰੇ ਸਕੂਲ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਵਖਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਪਦੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਵਖਰਾਪਨ ਗੁਆ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਸਿਆਣੀ ਜਾਪਦੀ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੰਚਲਤਾ ਵੀ ਆਈ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਾਪਣ ਲਗ ਪਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਪਾਸਟ ਨੂੰ ਭੁਲਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਿਓ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦਿਤਾ। ਉਹ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਐਕਸਪੈਟ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈ। ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਗਿਲਟ ਤੇ ਇਨਫੀਰਮਿਟੀ ਫੀਲਿੰਗਜ਼ ਗੁੰਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਪ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੀ ਅਸਲੀਅਤ ਤੇ ਆਪਣੇ ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਲਭ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਹਸਦੀ ਖੇਡਦੀ। ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੀ। ਇਕ ਡਰਾਮੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਪਾਰਟ ਖੀਤਾ ਜੋ ਹਰ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਇਦਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਸਟੱਟਰ ਕਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਚਾਲ ਚਲਨ ਦਾ ਜਨਾਜ਼ਾ ਕੱਢ ਦਿਤਾ।

ਫਿਰ ਉਹ ਇਕ ਮੁਲਾਕਾਤ ਲਈ ਆਈ। ਉਹ ਗਰੇਡ ਟਵੈਲਥ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੇ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਲੀਗਲ ਸੈਕਰੇਟਰੀ ਦੇ ਕੋਰਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੁਆਲੇ ਕੋਰਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪੰਦਰਾਂ ਸੌ ਡਾਲਰ ਸਾਲ ਦੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਦਿਅਕ ਮਹਿਕਮੇ ਵਲੋਂ ਮਿਲਦੀ ਮਾਇਕ ਮਦਦ ਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲਈ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦਰਖਾਸਤ ਭਰੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉੱਤੇ ਖੇੜਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਦੀ ਪਿਠ ਨਾਲ ਦੋਆ ਲਾ ਕੇ ਰੀਲੈਕਸ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਲਈ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕੱਸਣਾ ਭੁਲ ਗਈ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਣਾ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਤਰੇਏ ਪਿਓ ਵਿਚੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਓ ਲਭਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਨਿੱਕੀ ਭੈਣ ਤੇ ਨਿਕਾ ਭਰਾ ਮੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰੋਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਟਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਜਦ ਮੇਰਾ

10 ਆਪਣਾ ਘਰ, ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਆਪਣਾ ਜਾਪਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਚ ਵਿਦਿਆ ਲਈ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹਾਂ।'

ਇਹ ਕਹਿੰਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਰਭਾਵ ਉਭਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਹ ਉਠ ਖਲੋਤੀ। ਮੈਂ ਅਗੇ ਹੋ ਕੇ ਹਥ ਮਿਲਾਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਲਿੰਡਾ ਮੈਂ ਵੀ ਤੇਰੇ ਹਾਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਡੇਟ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ।'

ਉਸ ਨੇ ਮੇਰਾ ਹਥ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੁਟਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਜੇ ਮਚ ਬੈਂਕ ਯੂ।'

ਜਦ ਅਸੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਲੋਕਲ ਬੈਂਕ ਮੈਨੇਜਰ ਦਾ ਪੁਤਰ ਨਾਰਮਨ, ਲਿੰਡਾ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਹ ਲਿੰਡਾ ਦਾ ਜਮਾਤੀ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੀ ਹੀ ਮਟਕ ਮਟਕ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਸਟੱਟਰ ਕਰਦੀ ਸੀ।

(VANCOUVER, B.C.)

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ

- * ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਤਾ ਬਦਲੇ, ਆਪਣੇ ਨਵਾਂ ਪਤਾ, ਕੋਡ ਨੰ: ਤੇ ਰਿਟ ਨੰ: (ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਐਡਰੈੱਸ ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਉਦਾ ਹੈ) ਜਲਦੀ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜੋ।
- * ਕਿਸੇ ਸਕੀਨੇ ਪਠਾਣਾ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਸਾਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੋ।
- * ਡਾਕ-ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਚ ਤੰਜ਼ੀ ਨਈ ਆਪਣਾ ਕੋਡ ਨੰਬਰ ਸਾਨੂੰ ਲਿਖਣਾ ਨਾ ਭੁੱਲੋ।

ਡੈਲਟਾ ਵਿੱਚ ਗੌਰਸਰੀ ਦੀ ਤਰੀ ਦੁਕਾਨ

ਪੰਜਾਬ ਫੁੱਡ ਸਟੋਰ

੧੫੩੫ ਸਕਾਟ ਰੋਡ, ਡੈਲਟਾ ਫੋਨ: 588-4911

ਜਿਥੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਾਰੀ ਗੌਰਸਰੀ ਜਿਵੇਂ ਆਟਾ, ਦਾਲਾਂ, ਮਸਾਲੇ, ਤੇਲ, ਆਚਾਰ, ਬਦਾਮ ਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਹੁਤ ਸਸਤੇ ਤਾਅ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ, ਦੁੱਧ, ਮੱਖਣ ਤੇ ਹੋਰ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਗੌਰਸਰੀ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਗਾਇਆਂ ਦੀਆਂ 8-ਟੈਕ ਟੇਪਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋ?

ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ
ਦਫ਼ਤਰ ਤੱਕ ਕੰਮ
ਘਰੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣ ਤੇ ਛੁੱਟ ਕੇ ਜਾਣ ਦਾ ਘੱਟ
ਤੇ ਘੱਟ ਘਰਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ
ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ
ਦਸਤਕ ਦਿਓ ਜਾਂ ਫੋਨ ਕਰੋ!

588-4911

Remember When . . .

There was a time when Sun Life simply handled life insurance. Times have changed and so have we. Today with so many types of insurance available, you have to be knowledgeable to choose the one just right for you. I'd like to help you make that choice. Let me use my knowledge and experience to help you with your personal financial planning. Call me today, and you'll see why personal service is my assurance of satisfied customers.

MOHINDAR S. GILL, B.COMM., M.B.A., C.G.A.

VANCOUVER ROYAL CENTRE BRANCH
SUN LIFE ASSURANCE COMPANY OF CANADA
730 - 1055 W. GEORGIA ST.
VANCOUVER 5, B.C.

Please send me complete information on the above Sun Life Plan. I understand there is no obligation.

Name

Address

City

Province

Get your life in shape.
SUN LIFE
OF CANADA

Telephone: Off: 682-8441
Res: 433-1684

ਆਖਰੀ ਦਿਨ

ਅਮਰਜੀਤ ਚਾਹਲ

ਚਿੜੀ ਚੂਕੀ, ਜਦ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਫੈਗ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਈ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ ਵੀ ਖਸਤਾ ਉਸ ਦਾ ਕਮਰਾ ਸੀ। ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਪੇਂਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੰਧਾਂ ਦੀ ਜਪ-ਰਿੱਕੇ ਦਾ ਰੰਗ ਘਸਮੇਲਾ ਹੋਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸੀਲਿੰਗ ਤੇ ਲੱਗਾ ਬਲਬ ਕਵਰ ਤੋਂ ਸੱਖਣਾ ਲਮਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਪੜੇ ਟੰਗਣ ਵਾਲੀ ਅਲਮਾਰੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਤਖਤਾ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਟੁੱਟਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਲੰਹੇ ਦਾ ਮੇਜ਼ਾ ਕਮਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਿਆ ਸੀ ਬਲਬ ਦੇ ਹੇਠ। ਮੰਜੇ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਤੇ ਪੁਆਂਦੀ ਵੱਲ ਦੋ ਦੋ ਫੁੱਟ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਚਪਲਾਂ ਥੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਟੂਲ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਉਤੇ ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ, ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਸੁਰਮਾ ਤੇ ਅਲਾਰਮ ਕਲਾਕ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਪਲੇਟ ਵੀ ਪਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੋੜੀ ਜਿਨੀ ਸੌਂਝ ਸੀ।

ਉਹ ਕੰਬਲ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਉੱਠਣ ਵਾਂਗ ਹੋਇਆ। ਸਰਾਣੇ ਹੇਠ ਪਈ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਅੱਧੀ ਬੋਤਲ ਉਸ ਖੋਲ੍ਹੀ ਤੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਘੁਟਾਂ ਅੰਦਰ ਮੂੰਹ ਲਾ ਕੇ ਲੰਘਾ ਲਈਆਂ। ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਘੁਟਾਂ ਬਚਦੀ ਨੂੰ ਡੱਟ ਮੋਚਕੇ ਫਿਰ ਸਰਾਣੇ ਹੇਠ ਰੱਖ ਲਿਆ। ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ ਉਸ ਕਲਾਕ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਟਾਈਮ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਦਿੱਸ ਸਕਿਆ। ਇਕ ਤੇ ਸੁਕੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਕਲਾਕ ਦਾ ਸੀਸ਼ਾ ਤਿੜਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਲਈ 'ਸਕੱਚ ਟੇਪ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੋ ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਗੰਧਲੀ ਜਿਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੰਨੀਆਂ ਤੇ ਮੈਲੂ ਦੀ ਕਾਲੀ ਕਾਲੀ ਤਹਿ ਬੱਝ ਚੁਕੀ ਸੀ।

ਅੱਖਾਂ ਵਿਚਲਾ ਪਾਣੀ ਸਾਫ਼ ਕਰ, ਉਸ ਹੋਰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਸੋਚਿਆ, 'ਇਸ ਦਾ ਸੀਸ਼ਾ ਵੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਇਕ ਵਾਰ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਏ ਤੋਂ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁੜ ਕਦੇ ਸੀਸ਼ਾ ਪਵਾਉਣ ਵਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉੱਝ ਵੀ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਅਜੇਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਟੁਟੀ, ਤਿੜਕੀ ਜਾਂ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਭਰੀ ਹੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ।'

'ਸਵੇਰ ਦੇ ਚਾਰ ਵੱਜਣ ਵਾਲੇ ਸੀ।' ਉਸ ਟਾਈਮ ਦੇਖਿਆ। ਫਿਰ ਰਤਾ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸੌਂਝ ਦੀ ਚੂੜੀ ਭਰਨ ਲਈ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਪਰਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਝੋਲੀ ਬਣਿਆ ਮੰਜਾ ਚੀਕ ਪਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਲਣ ਨਾਲ ਵੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਉਹ 'ਬੋੜੀ' ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁੱਕੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੀ ਕੋੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੂੰਹ ਦਾ ਸੁਆਦ ਬਦਲਣ ਲਈ ਉਸ ਸੌਂਝ ਦੀ ਚੂੜੀ ਭਰ ਲਈ ਅਤੇ ਕੰਬਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਾਣੇ ਘਸੀ ਹੋਈ ਮੈਲੂ ਚਾਦਰ ਤੇ ਖਿੰਡ ਗਏ। ਉਸ ਕੱਲੇ ਕੱਲੇ ਦਾਣੇ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤੇ ਹਲਕੀਆਂ ਹਲਕੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵੀ ਕੱਢੀਆਂ।

ਆਪਣੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਉਸ ਲੱਥੜੇ ਜਿਹੇ ਹੋਏ ਸਰਾਣਿਆਂ ਉਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ। ਸਾਇਦ ਕੋਈ ਸੌਂਝ ਦਾ ਦਾਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਘੁਸ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਫਿਰ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਖਾਲੀ ਖਾਲੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੇ। ਉਹ ਨਾਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਅਜੇ ਬਹੁਤ 'ਸਾਝਰਾ' ਹੈ। ਹੁਣ ਤੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰੀ ਕੀ ਕਰੇਗੀ। ਏਥੇ ਕਿਹੜਾ ਦੁਹ ਵਧਾਉਣਾ ਜਾਂ ਧਾਰਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਕਾਮਿਆਂ ਦੀ ਚਾਹ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੇ ਉਹ ਆਪ ਕੰਮੀਂ ਸੀ। ਦਸ ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋ ਚਲੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮੀਂ ਬਣਿਆ। ਦਸ ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਹ ਭਾਰੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਸ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ, ਉਸ ਦੀ ਲੰਬੜਦਾਰੀ ਛੁੱਟੀ ਨੂੰ। ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਸ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦੇਖਿਆ। ਵਾਰੇ ਨਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਉਸ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਸਨ।

ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਉੱਲਝ ਗਈ। ਉਸ ਲਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘਰ ਦੇ ਬੇਜਮਿੰਟ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਪਰ ਕਰਾਏ ਤੇ ਗੱਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇਸੇਂ ਮੰਗਾਇਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਉਹ ਬੜਾ ਅਲੱਥ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਅੱਲਬਪੁਣਾ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤਕ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸੌਚਦਾ ਸ਼ਰਾਬ, ਕਬਾਬ, ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਮੁੰਡਿਆਂ-ਖੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਹੜੀ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਤਾਂ ਕੰਮ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕੰਮ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿੱਲ ਵਿਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤਕੜਾ ਸੀ। ਅਠਾਰਾਂ ਅਠਾਰਾਂ, ਬੀਹ-ਬੀਹ ਘੰਟੇ ਕੰਮ ਕਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਘੋੜੇ ਖੇਡਦਾ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਖਿਡਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਲੈਣ ਜਾਂਦਾ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਬਾਪੂ ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਸੁਕੀਨ ਹੈ। ਬਾਪੂ ਛੇ ਵੁਟ ਲੰਮਾ ਸੀ ਤੇ ਮੁੰਡਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਚਾਰ ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਤਾਂ ਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਪਿਉ-ਪੁਤ ਜਿੱਦ ਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਬੁੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਗੁੰਨਿਆ ਆਟਾ ਮੁਕਾ ਛੱਡਦੇ। ਸਾਰੇ ਟੱਬਰ ਜਿੰਨਾ ਕੱਲਾ ਕੱਲਾ ਖਾ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਬੜਾ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ। ਕੰਮ ਦੇ ਦਿਨੀਂ (ਜੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸੁਕਰਵਾਰ ਤੱਕ) ਜਦ ਉਹ ਘਰ ਕੱਲਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦਾ। ਆਪਣੇ ਵਰਗੇ ਵਿਹਲੇ ਬੁੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ।

ਗੁਰਦੁਆਰੇ, ਛੋਟੀਆਂ ਪਾਰਕਾਂ ਜਾਂ ਬੱਸ ਸਟਾਪ ਦੇ ਬੈਂਚਾਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲ ਪੈਂਦੇ। ਪਰ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਹੋਰ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਡਰੇ ਡਰੇ ਜਿਹੇ, ਆਉਂਦੀਆਂ-ਜਾਂਦੀਆਂ ਰੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ, ਆਪਣੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਭੰਡਦੇ, ਨੂੰਹਾਂ-ਪੁਤਾਂ ਦੀ ਕਮੀਨਗੀ ਨੂੰ ਨਿੰਦਦੇ। ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਸੋਚਦਾ, 'ਇਹ ਆਪ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਕਮੀਨੇ ਆ।' ਉਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਤੇ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਬੀਅਰ ਪਾਲਰ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀਅਰ ਪਿਲਾਉਂਦਾ। ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਦਾ। ਬਣਿਆ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੱਟ ਦਿਖਾਲਦਾ।

‘ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਹਦੀ ਕਮਾਈ ਆ। ਸਾਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦੁੱ ਜਿੱਦਣ ਦੇਣੇ ਹੱਟ ਗਿਆ। ‘ਲਾਦ ਹੁੰਦੀ ਕਿਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁਢੇ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਤਾਂ...’

ਉਹ ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਦੀਆਂ, ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਦੀਆਂ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਬਾਰੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਦੂਜੇ ਬੁੜ੍ਹੇ ਬੀਅਰ ਪੀਂਦੇ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦੇ।

ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਇਕ ਵਾਰ ਬੀਅਰ ਪੀਂਦਿਆਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਹੁਕਮੇ ਤੋਂ ਕਹਿ ਹੋ ਗਿਆ, ‘ਲੋ ਬਈ ਅੱਜ ਤਾਂ ਟੁੱਕਰ ਤੋਂ ਵੀ ਭੁਖੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਬਹੁ ਕੰਮ ਤੇ ਉੱਠ ਗਈ ਹੋਣੀ ਏ।’

‘ਤੂੰ ਵਹਿਮ ਨਾ ਕਰ। ਟੁੱਕ ਸੈਂਹਰੇ ਦਾ ਕੀ ਏ। ਜਿਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਕਮਾਈਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ।’ ਸਰਦੂਲ ਸਿਉਂ ਉਸ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ, ਚੋਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ।

ਉਸ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ, ‘ਰੋਟੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਏ।’

ਉਹ ਢਿੱਲੀ ਸੀ। ਰੋਟੀ ਨੂੰਹ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਬੋਤਲਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਮੋਹਰੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਹੀ ਅੱਡੇ ਰਹਿੰਗੇ। ਏਨਾ ਦੱਬ-ਦਬਾ ਘਰ ਵਿਚ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦਾ। ਆਦਮੀ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ, ਬੁੱਢੇ ਵਾਰੇ ਹੋਵੇ, ਚਾਰ ਪੈਸੇ ਕੋਲ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਅੱਜ ਦੀ ਔਲਾਦ ਕਿਥੇ ਪਛਾਣਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਅੱਜ ਅੱਜ ਕਰ ਉਠੇ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਿਆਂ ਤੋਂ ਦੋਹ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੀ ਲੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਲਾਲਚੀ ਜਿਹੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰੋਟੀ ਵੀ ਨਾ ਖਾ ਹੋਈ। ਉਥੇ ਸੋਫੇ ਤੇ ਹੀ ਮੂਧੇ ਹੋ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸ਼ਰਮ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮੂੰਹ-ਹਨੇਰੇ ਕਿਤੇ ਸੁੱਤਿਆਂ ਪਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਉੱਠ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੁੰਡਾ ਹੱਠੋਂ ਨਾ ਹਟੇ, ‘ਅਖੇ, ਬਾਪੂ ਯਾਰ-ਬੇਲੀ ਲਿਆਣੇ ਹੁੰਦੇ ਆ ਤਾਂ ਹਾਲ ਦੇ ਲਿਆਇਆ ਕਰ। ਜਿਹੜੇ ਘੁਟ ਪੀਣ ਵੀ।’

ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦ ਉਹ ਕੰਮ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘ਹੈਂ ਜੀ, ਬਾਪੂ ਜੀ ਹੁਣਾਂ ਨੂੰ ਐਂ ਨਈਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੀਹਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਘਰ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਤੁਰਨ...।’

ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਅਜੇ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਖਿੱਚਕੇ ਬੱਪੜ ਮਾਰਿਆ, ‘ਸਾਲ੍ਹੀ ਐਂ ਨਈਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦੇ ਦੀ। ਹੋਰ ਤੇਰੇ ਖਸਮ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਪਿੱਪਲਾਂ ਵਾਲਾ ਖੂਹ ਹੈ ਜਿਥੇ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਮੁੜ ਏਹੋ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪੌਣੇ ਫੜ ਛੱਤ ਵਿਚਦੀ ਤਾਂਹ ਨੰਘਾ ਦਉਂਗਾ। ਪਏ ਜੋਰੇ ਦੇਖਣਗੇ, ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਕਿਹੋਂ ਜਿਹਾ ਨਜ਼ਰਬੱਟੂ ਰੱਖਤਾ ਬਨੇਰੇ ਤੇ।’

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਨੂੰ ਠਿੱਠ ਕਰਨ ਲਈ, ਤੀਵੀਆਂ ਵਾਲਾ ਨਖਰਾ ਕਰਕੇ ਕਹਿੰਦਾ, ‘ਹੈਂ ਜੀ ਬਾਪੂ ਜੀ ਹੁਣਾਂ ਨੂੰ ਐਂ ਨਈਂ ਚਾਹੀਦਾ।’

ਲੰਮੇ ਪਏ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦਾਅਵੇ ਜਿਹੀ ਲੱਗੀ। ਉਸ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਉੱਤਰ ਗਿਆ ਵਰਗਾ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਮੰਜੇ ਤੇ ਪਏ ਨੇ ਹਿੱਲ-ਜੁਲ ਕੀਤੀ। ਡਰ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਦਾ ਨਾਂ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ, ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਸੀ। ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ! ਐਵੇਂ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਦੇਣ ਲੱਗਾ ਸੀ? ਉਸ ਵਿਚਾਰੀ ਦੀ ਨੀਂਦਰ ਹਰਾਮ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਕੰਮ ਕਰਦੀ

ਹੈ ਅਜੇ ਵੀ...। ਫਿਰ ਉਸ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ, ‘ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਸੀ, ਹਾਂ!’

ਉਹ ਮੁੜ ਅੱਧ ਉਠਿਆ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਰਾਣੇ ਹੇਠ ਪਈ ਅੱਧੀ ਬੋਤਲ ਵਿਚਲੀ ਬੱਚਦੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਮੂੰਹ ਲਾ ਕੇ ਪੀ ਲਈ। ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਨੂੰ ਉਸ ਹਿਰਾਸੀਆਂ ਨਸ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ। ਤੇ ਮੁੜ ਲਾਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਕਪੜੇ ਟੰਗਣ ਵਾਲੀ ਅਲਮਾਰੀ ਵੱਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕੰਧ ਵਿਚ ਵੱਜੀ ਤੇ ਫਿਰ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਪਈ ਕਿਸੇ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲ ਨਾਲ ਟੱਕਰਾਕੇ ਚੁਰ ਹੋ ਗਈ।

ਬੋਤਲ ਟੁੱਟਣ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੋਇਆ।

ਲੱਠ ਨੇ ਛੇਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉੱਜਾਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਉੱਠ ਕੇ ਸਰਾਣੇ ਵੱਲ ਦੀ ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਖਿੜਕੀ ਵਿਚ ਦੀ ਬਾਹਰ ਤੱਕੇ। ਸੂਰਜ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਚਮਕੀਲੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਜੇਠ-ਹਾੜ ਵਾਂਗ ਅੱਗ ਵਰ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਉੱਭ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵੀ ਹੁਣ ਜੇਠ-ਹਾੜ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਹੀ ਦਿਨ ਸਨ। ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬੁੜ੍ਹੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਫਾਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਗਏ ਸੀ। ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਵਾਗੋਣ ਹੀ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਦਾ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਗੋਰਿਆਂ ਦਾ ਨਿਆਣਾ ਜਾਂ ਗਭਰੂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਦੇਖ ਕੁਝ ਕਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੋਹਰੇ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਉਂਦਾ। ਉਹ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਹੀ ਤਾਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ? ਜ਼ਿਆਦਾ-ਤਰ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਠੀਕ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਇੰਝ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇ ਗੋਰਿਆਂ ਦੇ ਵਹਿਲੜ ਛੋਕਰੇ ਉਸ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਨੂੰ ਉੱਛਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪੱਗੜੀ ਸੰਭਾਲਦਾ ਹੋਇਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਹਰੇ ਮੋਹਰੇ ਭੱਜ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ। ਬੜੀ ਦੂਰ ਤੱਕ ਉਹ ‘ਹੋਏ... ਹੋ...ਏ’ ਕਰਦੇ ਉਸ ਦੇ ਮਗਰ ਨੱਸੇ ਸੀ। ਅਤੇ ਫਿਰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਇਦ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ ਹੋਣਗੇ।

ਉਸ ਦਿਨ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਸੱਪ-ਸੁੰਘੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚਦੀ ਵਿੱਚਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਘਰ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਇੰਝ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਪਤਾ ਵਿਚ ਪਏ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਉਸ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਵਾਰਾ ਛੋਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਡਾਂਟਿਆ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਕੋਈ ਅਸਮਾਨੋਂ ਆਈ ਬਲਾ ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਰੱਬੀ ਫੁਰਮਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਅਟੱਲ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਘਰ ਕਬਰਾਂ ਹੋਣ। ਕਬਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਕਿਵੇਂ ਅੰਗੜਾਈ ਭਰ ਸਕਦਾ।

ਸਾਹਮਣੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦੀ ਪਾਰਕ ਆਈ। ਬੜੇ ਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਉਥੇ ਖੇਲ੍ਹ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਜੀ-ਭਿਆਣਾ ਜ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਰਕ ਵਿਚਲੇ ਇਕ ਬੈਂਚ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਯੁੜਖੂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਉਹ ਇਥੇ ਫਿਰ ਨਾ ਆ ਜਾਣ। ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਉਹ ਉਥੇ ਬੈਠਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਲਦੇ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖੇਲਦੇ ਦੇਖਦਾ ਉਹ ਕਿਤੇ ਦੀ ਕਿਤੇ ਜਾ ਨਿਕਲਿਆ।

ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ। ਆਪਣੇ ਮੁਲਖ ਦੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ। ਜਿਥੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਇਕ ਫੁੱਲ ਇਕ ਕਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਘੱਲਣ ਲਈ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਹ ਖੇਤ, ਜੋ ਹਵਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨਾਲ ਝੁਮਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਪਾਸੇ ਫੁਟ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲੀ ਸੀ। ਜਵਾਨੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਬੁਢੇਪੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਫਨੇ ਵਾਂਗਰ ਹੋ ਗਏ। ਕਿਨ੍ਹਿਆਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਮੋਹ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਖੇਤਾਂ ਨਾਲ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲ ਉਥੋਂ ਦੇ ਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਵਿਆਕੁਲ ਹੋ ਉਠਦਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ। ਉਸਦੇ ਪੰਖ ਹੋਣ। ਤਿੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰਾਂ ਤੇ ਅੱਖੋਂ ਉਹਲੇ ਹੋਈ ਜੰਮਣ ਭੋਇ ਤੇ ਜਾ ਉਤਰਾਂ।

ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਭਰ ਆਇਆ। ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਲੱਗਿਆ। ਜੋ ਅੱਜ ਉਸ ਨਾਲ ਹੋਈ, ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕਰਦਾ, ਉਸ ਦਾ ਉਤਮਾਂ-ਕੋਤਮਾਂ ਨਾ ਛਾਂਗ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੰਦਾ। ਉਸਦੇ ਬੁੱਢੇ ਹੋ ਰਹੇ ਡੋਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਜੇ-ਏਨੀ ਤਾਕਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਡਬਲ ਇੱਟ ਚੁਬਾਰੇ ਦੀ ਛੱਤ ਤੇ ਸਿੱਟ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਡੋਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬਾਬਰੀਆਂ ਤੋਂ ਫੜ੍ਹ ਭੁੱਆਂ ਭੁੱਆਂ ਕੇ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਬੋਲਾ ਸੀ। ਗੂੰਗਾ ਸੀ। ਧਰਤੀ, ਮਹੋਲ ਤੇ ਜ਼ਮਾਨਾ ਬਦਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਇਥੇ ਧੀ ਦੀ... ਭੈਣ ਦੀ... ਕੀਤਿਆਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖੂਨ ਨਹੀਂ ਖੋਲਦਾ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਇਹ ਲੋਕ ਦੇਂਦ ਕੱਢਦੇ ਹਨ। ਕੰਜਰਾਂ ਵਾਂਗ ਫਰਮਾਇਸ਼ ਕਰਨਗੇ। 'ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀ ਹੈ। ਜਾ ਕੇ ਪੁਛ ਲਵੀ'...

ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪੁਲੀਸ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। 'ਆਪਣੀ ਧਰਤੀ' ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦੇਖਦੀ ਹੈ। ਖੋਖਲੇ ਮਕਾਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗੀਂਗਦੇ ਜੀਵ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਹ ਵੀ ਉਹੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਜੋ 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ' ਦੀ ਪੁਲੀਸ ਬੋਲਦੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਜੁਰਮ ਬੋਲੇ, ਗੂੰਗੇ, ਅਨੱਖੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਸਿਰ ਬੱਧੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਨੱਖੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਆਦਮੀ ਕੌਣ ਹਨ? ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਖਬਰਦਾਰ ਸੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਹੋਣੀਆਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਬੁੜ੍ਹੇ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਹ ਕੋੜੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਤਜਰਬਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਅੱਜ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਗੁੰਗਪੁਣੇ ਨੂੰ, ਹੀਣੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਠੁੱਡੇ ਮਾਰੇ। ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮੇ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨੂੰ ਟੋਲ੍ਹਕੇ ਦੋ-ਹੱਥ ਕਰੇ।

ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ ਪਾਣੀ, ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਮਟ ਗਿਆ। ਡਰ ਲਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਬੇਖੋਫ ਹੋ ਮੁੜ ਸੜਕ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਹਰ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਉਹ ਗੁਸੀਲੀ ਘੂਰ ਵੱਟਕੇ ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਕੁਝ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਚੱਕ ਕੇ ਥੱਲੇ ਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਇੰਝ ਉਹ ਕਿਤਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤਿਕੇ ਕੋਈ ਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਕਈ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਮੰਦਾ ਹੀ ਬੋਲਿਆ।

ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਘੁੰਮਦੇ ਨੂੰ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਨਾ ਕੋਈ ਹੱਥਿਆਰ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਗੋਰਾ ਕੌਮ ਸੋਟੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਖਿਆਲ ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਲਾਗਲੇ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਗਿਆ। ਕਈ ਦੁਕਾਨਾਂ ਘੁੰਮਣ ਬਾਅਦ ਉਸ ਆਪਣੇ ਮਤਲਬ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲੱਗਾ।

ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਚਾਲ ਵਿਚ ਰਵਾਨੀ ਤੇ ਮੱਟੜ ਸੀ। ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਜੱਲਾਲ ਸੀ। ਦਿਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ। 'ਹੁਣ ਕੋਈ ਭੈਣ ਦੇਣਾ ਅੜਿੱਕੇ ਚੜ੍ਹੇ। ਕੇਰਾਂ ਉਥੇ ਧੱਕ ਦੂੰ ਜਿਥੋਂ...'।

ਘੁੰਮਦਾ ਘੁੰਮਦਾ ਉਹ ਬੀਅਰ ਪਾਲਰ ਗਿਆ। ਬੀਅਰ ਪੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਘੁੰਮਿਆ। ਅਖੀਰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲਾਂ ਵੱਧ ਕੁਵੇਲੇ, ਬੱਤੀਆਂ ਜਗੀਆਂ ਤੋਂ ਘਰ ਪਰਤਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਅਜੀਬ ਹਾਲਤ ਸੀ। ਹਾਰਿਆ, ਹੈਂਭਿਆ, ਭੁਖਣ-ਭਾਣਾ।

ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਘਰ ਹੀ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਤੇ ਪਰਾਉਣਾ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਪੂ ਦੇ ਹੱਥ ਖੁੰਡੀ ਦੇਖ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ, 'ਬਾ...ਪੂ...ਖੁੰਡੀ...?'

'ਹੋਰ, ਹੁਣ ਬੁਢੇ ਹੋ ਗਏ।'

ਪਰ ਘਰ ਦਾ ਲਾਣਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਬੋਤਲ ਖੁਲ੍ਹੀ ਪਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਵਾਪਰੀ ਘਟਨਾ ਭੁਲ ਗਈ। ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮ ਜਿਵੇਂ ਫਿਰ ਹਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਵਾਰੇ-ਪਹਿਰੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ 'ਉਏ' ਤਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਖਵਾਇਆ। ਤੇ ਅੱਜ...

ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ। ਉਸ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾਹੂ ਪੀਤਾ। ਰੱਜ ਕੇ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ। ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਹਰ ਨਿੱਕਲ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢੀਆਂ।

ਉਸ ਲਾਂ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਵੀ ਪਏ ਨੂੰ ਉਹ ਵੱਲਾ ਯਾਦ ਕਰ ਅੰਤਰੀਵ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਘੁਟ ਕੁ ਹੋਰ ਪੀਵੇ। ਪਰ ਆਖਰੀ ਬੋਤਲ ਮੁੱਕ ਕੇ ਟੁੱਟ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਉਹ ਬੇਵੱਸ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਮਜੇ ਤੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਉਸਲਵੱਟੇ ਲਏ। ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਜੀਭ ਫੇਰੀ ਪਰ ਉਹ ਰਸ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਜੋ ਕਦੀ ਪਿਉ-ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਪੀਣ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਜਦ ਉਹ ਹੱਸਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕੰਧਾਂ ਧੜਕਦੀਆਂ ਸੀ। ਮਿਰਜ਼ਾ ਗਾਉਂਦੇ ਸੀ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਉਂਗਲੀ ਦੇ ਕੇ ਨੱਚਦੇ ਸੀ ਤਾਂ ਅੱਡੀਆਂ ਘਸ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਕਰੀਨ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕਈ ਕੁਝ ਅਦਲ-ਬਦਲ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੀਵੀਂ ਲਗਾਮ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਦੋਵਾਂ ਭੈਣ-ਭਰਾਵਾਂ ਰਲ ਕੇ ਪਾ ਲਈ। ਬੇਕਾਰ ਵੀ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ। ਉਸ ਦੀ ਨੂੰਹ ਦਾ ਭਰਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਖੜਾ ਵੀ ਉਸ ਟਰੱਕ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜੋ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਖੇਤਾਂ ਦਿਆਂ ਕਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਘਰ

ਤਾਂ ਚੱਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸ਼ਾਮੀਂ ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਖੋ— ਪੀਆ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਤਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਨੂੰਹ ਕਿਤੇ ਭਾਂਡੇ-ਟੀਂਡੇ ਧੋਣ-ਮਾਂਜਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਪੌੜੇ ਪੌੜੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਸਿਰ ਆ ਗਈ। ਘਰ ਦਾ ਹਰ ਜੀਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸਭ ਇਕ ਤਸੱਲੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ ਕਿ ਜਿਤਨੀ ਰਕਮ ਉਹ ਇਕ ਸਾਲ ਵਿਚ ਕਦੇ ਜਮਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ ਸੀ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰ ਲਈ ਸੀ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉਹਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਖੜ੍ਹ ਖੜ੍ਹ ਕਰਦੀ ਕਾਰ ਬਦਲ ਕੇ ਲਿਸ਼ ਲਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਨਵੀਂ ਕਾਰ ਲੈ ਲਈ ਸੀ।

ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਬੀਤਿਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਰ ਰਹਿ ਰਹੇ ਕਰਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਆਪ ਉਹ ਥਾਂ ਰੋਕ ਲਈ। ਖੜਕਦੇ ਸਪਰਿੰਗਾਂ ਵਾਲੇ ਸੋਫੇ ਬਦਲ ਗਏ। ਘਰ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ-ਬਾਹਰ ਰੰਗ-ਰੋਗਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਘਰ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਵਿਚ ਸਬਜ਼ੀ ਲਾ ਦਿਤੀ। ਕੁਝ ਫਲਾਂ ਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਬੂਟੇ ਵੀ ਲਾ ਦਿਤੇ ਗਏ।

ਐਤਵਾਰ ਤਾਸ਼ ਖੇਡਣ ਤੇ ਪੀਣ ਦੀ ਵਜਾਏ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਭਾਲ ਲਿਆ।

ਇਕੱਲਵਾਂਜੇ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਥਕੇਵਾਂ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਮਾਰ ਲਾਹੁੰਦਾ। ਖਾਂਦਾ-ਪੀਂਦਾ ਤੇ ਮੁੜ ਜੁਲੀ ਵਿਚ ਜਾ ਪੈਂਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗਦਾ ਕਦ ਦੋ ਛੁਟੀਆਂ ਬੀਤ ਗਈਆਂ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਮੁੰਡੇ ਦੇ 'ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ' ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਵੀ ਬੋਲਦਾ ਜਿਸ ਉਸ ਦਾ ਅਰਾਮ-ਹਰਾਮ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਰ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਆਮਦਨ ਕਾਫੀ ਵੱਧ ਗਈ ਸੀ। ਮੁੰਡਾ ਇਕ ਹੋਰ ਘਰ ਲੈਣ ਨੂੰ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਵੀ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਸੀ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਇਸ ਨੂੰ ਹੀ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਹੁਣ ਘੋੜੇ ਖੋਲਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਧਰੇ ਵਿਅਰੋਥ ਗੁਆ ਰਿਹਾ ਸੀ? ਜੇ ਕੁਝ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਮੇਰਾ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਆਏ ਆਦਮੀ ਦੀ ਆਮਦ ਸਦਕਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨੰਗਾਂ ਦੇ ਘਰ ਭੂਤ ਨਚਦੇ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਰੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਂ ਤੁਰ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੁੰਡਾ ਤਿੰਨਾਂ ਘਰਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਉਹ ਹੁਣ ਰਹਿਣ ਲਗਾ ਸੀ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ-ਨਕੋਰ ਘਰ ਸੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਵਰਗਾ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਸ਼ਾਂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਮੱਟੇ ਮੱਟੇ ਪਰਦੇ ਦਿਨੇ ਵੀ ਰਾਤ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਰੱਘ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਝੰਗ ਵਿਚ ਪੈਰ ਖੁਭ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਘਰ ਦਾ ਫਰਨੀਚਰ ਸੀ ਮੱਟਾ ਮੱਟਾ, ਗੁਦ-ਗੁਦਾ। ਕਰਾਕਰੀ ਚਮਕੀਲੀ ਭਾਵੇਂ ਮੂੰਹ ਦੇਖ ਸੁਰਮਾਂ ਪਾ ਲਉ। ਹੁਣ ਸ਼ਰਾਬ ਦੁਧ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਗਲਾਸਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਨਵੀਂ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਈ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਗਏ।

ਜੁਤੀ ਲਾਹ ਕੇ ਰੱਘ ਤੇ ਜਾਣਾ। ਚਪਲਾਂ ਪਾ ਕੇ ਰਸੋਈ ਵਿਚ। ਸੋਫੇ ਤੇ ਬੈਠਣਾ, ਪੈਰ ਥੱਲੇ। ਟੀ. ਵੀ. ਲੱਗੀ, ਸਟੇਰੀਉ ਬੰਦ। ਸਟੇਰੀਉ ਲੱਗੀ, ਟੀ. ਵੀ. ਬੰਦ। ਆਵਾਜ਼ ਧੀਮੀਂ। ਬੋਲਣਾ ਮਿੱਠਾ,

'ਜੀ' ਕਹਿ ਕੇ। ਕੰਮ ਵਾਲੇ ਕਪੜੇ, ਵਾਧੂ ਘਾਟੂ ਸਮਾਨ ਬੇਸਮਿੰਟ ਵਿਚ। ਚਾਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬੇਸਮਿੰਟ ਵਿਚ। ਬੁੜਾ ਬੁੜੀ ਬੇਸਮਿੰਟ ਵਿਚ।

ਘਰ ਨਵਾਂ ਸੀ। ਨਵੇਂ ਘਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਵਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਸਫਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਲੈ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਦੋ ਦਿਨ ਬਹੁ ਵੇਹਲੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਨਿਆਣੇ ਉਹ ਸੰਭਾਲ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਤੇ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਨੇ ਇਹ ਹਫਤੇ ਵਿਚ ਦੋ ਦਿਨ ਵਿਹਲੀ ਰਹਿ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਮ ਅਤੇ ਬੇਅਰਾਮੀ ਕਾਰਨ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਾਫੀ ਝੱੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, 'ਕਿਉਂ ਨਾ ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਫਾਰਮ ਵਾਲੇ ਗੋਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਟਿਕਾ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਉਣ-ਜਾਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗੀ ਤੇ ਉਹੀ ਸਮਾਂ ਉਹ ਹੋਰ ਆਰਾਮ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਉਂਝ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿਆਣਿਆਂ ਵਿਚ ਉੱਠਣ ਬੈਠਣ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਸੀ'।

'ਉਸ ਦਿਨ ਘਰ ਸੰਤ ਆਏ ਹੋਏ ਸੀ (ਮੁੰਡਾ ਹੁਣ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਾੜ੍ਹੀ ਕੇਸ ਰੱਖ ਲਏ ਸਨ ਤੇ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਤਕ ਉਹ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤ' ਪਾਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਸੀ।) ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪਰ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਡੱਫ ਲਈ। ਬਥੇਰਾ ਕਿਹਾ, 'ਅੱਜ ਨਾ ਪੀ, ਕਿਹੜੀ ਜਾਨ ਨਿਕਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੇ ਇਕ ਦਿਨ ਨਾ ਪੀਵੇਂਗਾ ਤਾਂ।' ਪਰ ਉਸ ਸ਼ੇਰ ਬੱਗੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਉਲਟੀ ਕਰਕੇ ਨਵਾਂ ਨਕੋਰ ਰੱਘ ਖਰਾਬ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ।

ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਸੋਰੋਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਸਤਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰ, ਇਸ ਗੋਰੇ ਦੀ ਛੇਗ ਵਿਚ ਲਿਆ ਬਿਠਾਇਆ।

'ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕੰਜਰੇ ਚੋਨ-ਆਰਾਮ ਦੇ ਕੱਟ ਲੈਣ ਦਿਉ। ਕਿਉਂ ਘਰੋਂ, ਬੇਘਰ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਓ...।' ਇਹ ਉਸ ਦੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਖੇ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਨਾ ਸੁਣੇ। ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਈਅਰ ਪਰੋਟੈਕਸ਼ਨ ਮੱਛ ਚੜ੍ਹਾ ਲਏ ਹੋਣ।

ਕੁਝ ਹੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਿਆ, 'ਬਾਪੂ ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਤੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਾ ਖਾਂਦਾ ਵੀ ਹੋਣਾ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਸ਼ਾਇਦ ਸੁਕੀਆਂ ਬਰੈਡਾਂ ਖਾ ਕੇ ਹੀ ਡੰਗ ਟਪਾਉਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ। ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਨਿਆਣੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲਗ ਪਏ ਕਿਹੜਾ ਕੱਲੀ ਦਾ ਸਾਰੀ ਦਿਹਾੜੀ ਦਿਲ ਲੱਗਦਾ ਹੋਣਾ'।

ਤੇ ਫਿਰ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਵੀ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਆ ਗਈ।

'ਓ ਜਾਣੇ... ਰਾਜ਼ੀ ਰਹਿਣ। ਤੀਵੀਂ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਾਹਦਾ ਝੋਰਾ'। ਇਹ ਸੋਚ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਲਈ ਸੀ।

ਹੁਣ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਗੋਰੇ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਦਿਹਾੜੀ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਵਲੋਂ ਹੀ ਦਿਤੇ ਗਏ ਇਕ ਝੋਂਪੜੀ ਵਰਗੇ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੂੰਹ-ਪੁਤ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ

ਉਪਰੀਆਂ ਉਪਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਖੜੇ ਖੜੇ ਹੀ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧੀ-ਜੁਆਈ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਚੱਲ ਰਹਿਣ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।

ਗਰਮੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸੀ । ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿਨੋਂ ਦਿਨ ਜ਼ੋਰ ਫੜ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਪੁੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ, ਚੌਦਾਂ ਚੌਦਾਂ ਘੰਟੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਮਗਰ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੱਠ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਤਨੇ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਕਿ ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਖਾਣਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਹੁੰਦੀ । ਥਕੇਵਾਂ ਤੇ ਉਨੀਂਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਮ ਰੋਮ ਵਿਚ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਵੀ ਸੀ ਕਿ ਗੌਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਵਸੂਲਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਇਵਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਨ-ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਕੰਮ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ।

ਹਫ਼ਤੇ ਭਰ ਦਾ ਥਕੇਵਾਂ ਉਹ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਲਾਹੁੰਦੇ । ਕਈ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਰਾਬ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਥੋੜੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਤਿਆਂ ਛੇਤੀ ਕੀੜੇ ਨਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੌੜਾ-ਬੋਝੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੇ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਪੱਤੀ ਵਾਲੀ ਚਾਹ ਬਣਵਾ ਕੇ ਪੀਵੇ । ਫਿਰ ਸ਼ਰਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਉਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਗੱਰੇ ਵੱਲ ਜਾਵਾਂਗਾ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਲੈਣ । ਗੌਰਾ ਮਾਲਕ, ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਉਸ ਨੂੰ ਲੋੜ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ।

ਇਹ ਸੋਚ ਉਹ ਉਠਿਆ । ਪੈਰੀਂ ਕੈਂਚੀ ਚਪਲਾਂ ਪਾ ਉਸ ਇਕ ਅਲਸਾਈ ਅੰਗੜਾਈ ਲਈ । ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਸੱਖਣੀ ਤਾਕੀ ਥਾਣੀਂ ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ । ਦੂਰ ਦੂਰ ਤਕ ਹਰੇ ਭਰੇ ਖੇਤ ਲਹਿਰਾ ਰਹੇ ਸੀ । ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਸਨ । ਧੂਪ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਲਗਦੀ ਸੀ ।

ਚਾਹ ਧਰ ਉਹ ਗੁਸਲਖਾਨੇ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਉਸ ਦੇ ਮੁੜ ਆਉਣ ਤੱਕ ਚਾਹ ਰਿੱਝ ਰਿੱਝ ਕਾੜ੍ਹਾ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ । ਉਸ ਚਾਹ ਵਿਚ ਦੁਧ ਪਾਇਆ । ਇਕ ਹੋਰ ਉਬਾਲਾ ਆਇਆ । ਗਰਮ ਗਰਮ ਚਾਹ ਉਸ ਨੇ ਦੋ ਕੱਪਾਂ ਵਿਚ ਪਾਈ ਤੇ ਨਸੀਬ ਕੌਰ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਆ ਗਿਆ ।

ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਇਕ ਸਟੂਲ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸੀ । ਚਾਹ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਕੱਪ ਸਟੂਲ ਤੇ ਰੱਖ ਉਸ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ । ਉਸ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦਿਤਾ । ਦੂਜੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਿਲਾਇਆ ਪਰ ਉਹ ਸੁਹਾਗੇ ਵਾਂਗ ਆਕੜੀ ਪਈ ਸੀ । ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਤੋਂ ਹਲੂਣਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ । ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ । ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਅਕਹਿ ਦੁਖ ਦੀ ਝਲਕ ਆਈ । ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਹੱਥ ਦਿਲ ਤੇ ਰੱਖ ਘੁਟਿਆ ਤੇ ਮੰਜੇ ਨਾਲ ਘਸੀਟਦਾ ਹੋਇਆ, ਬੱਲੇ ਬੈਠ, ਸਿਰ ਮੰਜੇ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਟੇਕ ਲਿਆ ।

ਦੋ ਕੱਪ ਸਟੂਲ ਤੇ ਪਏ ਸੀ । ਚਾਹ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ । ਮੱਖੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਲੇ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨਾਹਟ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸੀ । ਬਾਹਰ ਧੁੱਪ ਹੋਰ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ ਸੀ । co [Squamish, B.C.]

Super Saver Grocery Store 6236 Fraser St Vancouver

ਗਰਿਸ਼ਮ ਦੀ ਭਾਰਤੀ ਗਰੇਜ਼ਰੀ ਪ੍ਰਿੰਟ
ਨਈ ਸ਼ਾਡੀ ਦੁਕਾਨ ਤੇ ਆਓ ਤੇ
ਸ਼ੁਰੂ ਹੀ ਗਰੇਜ਼ਰੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ੋਰੇ
ਦਾ ਅਜ਼ਾ ਮਿੱਟਿ, ਭਰੇ ਥੱਲਿਆ ਟਾਲੇ
ਪੁਤੀਲੇ ਤੇ ਇਆਹ-ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਤੇ ਦੇਣ
ਜਦੀ ਇਟਾਲੀਅਨ ਗਿਫਟ-ਵੇਅਰ
ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ।

PAL

Time: 9 a.m.-9 p.m.
Seven days a week.

Tel. Bus.324-1838,
Res.278-5802

ਜੋਤਿਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ
ਭਵਿੱਖ ਜਾਣੋ
ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਵੋ ਅੱਜੋ ਹੀ ਸਲਾਹ ਲਵੋ
ਮਿਮਿਸ਼ ਮੁੰਡੇਲਾ 251-3697

Mrs. Madella - Spiritual reader and adviser. Palm and tarot card reading. She will help you with your problems in business, health, love affairs, sickness, where others have failed. Special reading by mail with free monthly horoscope. Send \$10.00, date of birth and year to - Mrs. Madella. P.O. Box 69784, Station 'K', Vancouver, B.C. V5K 4Y7.

TELEPHONE: 251-3697

ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੌਣ

ਤੇਜ ਭੱਮੀਪੁਰੀ

ਅੱਜ ਤੇਰੀ ਦੂਜੀ ਬਰਸੀ ਮਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿੰਨੀ ਅਸੀਮ ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਨੀਲੀ ਟਿਊਬ-ਲਾਈਟ ਜਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਅਨੰਤਤਾ ਦਾ ਰੰਗ। ਨੂਰ ਦੇ ਜਵਾਰਭਾਟੇ 'ਚ ਗਲ ਗਲ ਲੱਖੀ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ-ਰਾਹਾਂ ਬੇਖਤਰ ਬਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ। ਤੇਰਾ ਨਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹਾਂ, ਇਕ ਮਿਠਾਸ ਸੁਲਾਂ ਤੇ ਆ ਖੜ੍ਹਦੀ ਹੈ। ਤੂੰ ਮਹਾਨ! ਤੇਰੀ ਪਾਰਟੀ ਮਹਾਨਤਮ।

ਸਟੇਜ, ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਤੇਰੇ ਸਾਥੀ ਬੋਲੇ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਤੇਰੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੇ ਹਾਣੀ ਸਨ। ਜੁਲਮ ਤੇ ਨਾ ਬਰਾਬਰੀ ਵਿਰੁਧ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲੇ, ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਤੇ ਚਲਦੀਆਂ ਸੰਗੀਨਾਂ ਦੇ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ। ਕਿੰਨਾ ਇਕੱਠ ਸੀ, ਤੇਰੀ ਪਵਿਤਰ ਯਾਦ ਨੂੰ ਖਰਾਜੇ-ਅਕੀਦਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ। ਕੁਝ ਤੇਰੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਸਨ ਜੋ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ, ਹਰ ਸ਼ੇਅਰ ਇਕ ਨੇਜ਼ਾ ਬਣ ਬਰਬਰੀਅਤ ਦੇ ਸੀਨੇ ਲੱਗਦਾ। ਤਾੜੀਆਂ ਵਜਦੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਸਾਰੇ ਚਿਹਰੇ ਮੁਤਹਿੰਦ ਹੋਣ ਲਈ ਇਕ ਅਹਿਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋਣ। ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੂੰ ਅਮਰ ਹੋ ਗਿਆ—ਤੇ ਮੈਂ...ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮੀਰਾਂ... ਤੇਰੀ ਪੁਜਾਰਨ ਤੇਰੇ ਦਰਸ਼ ਦੀ ਪਿਆਸੀ, ਜੋ ਤੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਵਰਤਾ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਕਿੰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ ਯਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਲਾਂ ਤਾਂ ਮਗਰੋਂ ਲਹਿ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਖੈਰ, ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ। ਸਿਰਫ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ-ਤਰ ਬਨਾਉਣਾ ਹੁੰਦੇ।

ਮੈਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀ ਸਾਂ ਜਦ ਮੇਰੇ ਦਾਦੀ ਜੀ ਇਕ ਬਾਤ ਸਣਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਿਆਂ ਸਮਿਆਂ ਦੀ ਬਾਤ। ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਜਮਾਨਾ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਹੱਕ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਨਰੜਕੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਭੌਣ ਤੇ ਸੁਟ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਕੀੜੇ ਲੜਕੇ ਸਨ, ਨਿਰਦੋਸ਼ ਆਦਮੀ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ, ਰਾਜਾ ਖੁਦ ਕੂਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਦਾ। ਫਿਰ ਇਕ ਜਮਾਨਾ ਆਇਆ, ਜੁਲਮ ਦੇ ਢੰਗਾਂ 'ਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਹੱਕ ਮੰਗਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਨਹੱਥਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਮੂਹਰੇ ਬੰਨ ਕੇ ਉਡਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਚ ਚਿਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ।

ਫਿਰ ਹੋਰ ਜੁਲਮ ਦਾ ਢੰਗ ਤਬਦੀਲ ਹੋਇਆ। ਗਿਣੀ-ਮਿੱਥੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਨਾਲ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਬੰਦੇ ਤੇ ਟਰੱਕ ਚਾੜ੍ਹ ਦੇਣਾ। ਫਿਰ, ਭੱਜ ਜਾਣਾ, ਕਨੂੰਨ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣਾ। ਕੋਈ ਦੱਸੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਦਰਾਂ, ਫਰੰਗੀਆਂ, ਸਰਦਾਰਿਆਂ ਨੂੰ, ਕਿ ਸੂਰਜ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਕਾਲਖ ਦਾ ਪੱਚਾ ਕਿੱਝ ਪਾਓਗੇ।

ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਇਦ ਆਪਣੇ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਕੋਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦ ਆਇਆ, ਤੇਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ 'ਚ

ਪਤਾਸ਼ੇ ਵੰਡੇ ਸਨ। ਬੀ. ਐਸ. ਸੀ. 'ਚੋਂ ਤੂੰ ਫਸਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਨਾ। ਪਤਾਸ਼ੇ ਫੇਰਦੀ ਬੁੜ੍ਹੀ ਹਰ ਇਕ ਕੋਲ ਤੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਫੋਹ ਬਹਿੰਦੀ। ਤੇਰੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਹਰਜੀਤ ਦੇ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ ਤੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਲੱਗਦੇ।

ਮੈਂ ਮੈਡੀਕਲ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਾਲ 'ਚ ਸਾਂ। ਕੁਝ ਛੁਟੀਆਂ ਸਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪਿੰਡ ਆਈ ਹੋਈ ਸਾਂ। ਪਤਾਸ਼ੇ ਫੇਰਦੀਆਂ ਜਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਹਰਜੀਤ ਸਾਡੇ ਘਰ ਆਈਆਂ, ਇਕ ਭਾਣਾ ਵਰਤ ਗਿਆ। ਖਬਰੇ ਕੇਹੜੇ ਕੁਸ਼ਗਨੇ ਸਮੇਂ ਉਹ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਗਰਜੰਗ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪਰਾਤ ਸੁਟ ਦਿਤੀ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, "ਨਿਕਲ ਜਾਓ ਕੰਜਰ ਦੀਓ—ਪੁਤ ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਕਰਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਹਥਿਆਉਣ ਦੀਆਂ, ਤੁਸੀਂ ਉਪਰੋਂ ਪੌਚੇ ਮਾਰਨ ਆਈਓ—ਸਾਲਾ ਵੱਡਾ ਕੋਮਨਿਸਟ।"

ਮੇਰੇ ਹੰਗਾਮ ਕੰਥ ਗਏ। ਕਦੇ ਖਿਲਰੇ ਪਤਾਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖਦੀ ਸਾਂ, ਕਦੇ ਮੁੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਮਾਂ ਧੀ ਵੱਲ। "ਇਹ ਤੂੰ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗੁਰਜੰਗ।" ਐਨਾ ਕਰੜਾ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕੂਈ ਨਹੀਂ ਸਾਂ।

"ਸਾਡਾ ਏਹਨਾ ਕਮੀਨਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਹਦਾ ਹੋਜ ਸਾਲੇ ਸੂਰ।" ਉਹਨੇ ਹਵਾ 'ਚ ਹੱਥ ਲਹਿਰਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਬੱਪੜ ਮਾਰਨਾ ਹੋਵੇ।

ਮੇਰੇ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਭੋਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਂ ਲੜਖੜਾਂਦੀ ਡਰਾਇੰਗ ਰੂਮ ਦੇ ਸੌਠੇ ਤੇ ਜਾ ਡਿਗੀ। ਕਿੱਡਾ ਕਲਫਣਾ ਦਿਨ ਸੀ, ਰੋਣ ਠੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ—ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਵੀ ਝਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰ ਹੋਵੇ।

ਵਰਾਉਂਦਾ ਵੀ ਕੋਣ. ਮਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ, ਪਿਓ ਸਰਾਬ ਨੇ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਕ ਵੀਰ ਗੁਰਜੰਗ ਹੈ, ਨਿਰਾ ਪਿਓ ਦੀ ਨਕਲ। ਸ਼ਰਾਬੀ, ਔਰਤਬਾਜ਼, ਲਫੰਗਾ ਜੋ ਵੀ ਕਹਿ ਲਵਾਂ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਵਾਹਿਦ ਮਾਲਕ, ਨੌਕਰ-ਚਾਕਰ ਜੋ ਜੀਅ ਆਵੇ ਕਰੇ। ਜੀਪਾਂ, ਰਾਈਫਲਾਂ, ਕੂੜੇ ਸਨ। ਸਾਰੀ-ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਡਾਇਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਸਾਜ਼ਸ਼ਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।

ਹੋਸਟਲ 'ਚੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਸਾਂ—ਦੋ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਨੌਕ—ਜਿੰਦ ਆ ਜਾਂਦੀ। ਦਰਅਸਲ ਗੁਰਜੰਗ ਮੈਨੂੰ ਘਰ ਚ ਦੇਖਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲੱਗੀ ਮਹਿਸੂਸਦਾ ਸੀ। ਏਸੇ ਲਈ ਖੁਲਾ ਖਰਚ ਮੈਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਹੋਸਟਲ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ।

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਤੂੰ ਸਰੂ ਬਣ ਮੇਰੇ ਮਨ ਫੁੱਟਿਆਂ, ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪਲਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੋਈ ਅਦਿਖ ਸਾਝ ਦੂਰ ਰਹਿਕੇ ਵੀ ਤੁਣਕੇ ਮਾਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਤੇਰੀਆਂ ਕੰਨਸੋਆਂ ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਪੁਜਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸੂਚਾ ਮੌਤੀ ਸੈਂ।

ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਤੂੰ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮਰਕਜ਼ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀ ਤੇਰੀ ਸੁਚੱਜੀ ਅਗਵਾਈ ਦੀ ਜ਼ੀਨ ਭਰਦੇ ਸਨ। ਤੇਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਗਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਲਈ। ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਸਾਂ, ਤੂੰ ਗੁਰਜੰਗ ਨੂੰ ਹਰ ਮੌੜ ਤੇ ਸਿਕੱਸਤ ਦੇ ਕੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ਪਰ ਬਦਲੇ ਦੀ ਹਵਾ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੰਘੀ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਲੋਕ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਲੱਠ ਤੌੜਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੈਂ। ਵੋਟਾਂ ਦਾ ਦਿਨ ਆਇਆ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਪੋਲਿੰਗ-ਬੁਥ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵੀ ਨਿਗੂਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੋਈ ਟਾਵੀਂ ੨ ਵੋਟ ਭੁਗਤਣ ਵਾਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦ ਮੈਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਮੈਂ ਰਵਾਂ-ਰਵੀਂ ਤੇਰੇ ਏਜੈਂਟ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜੀ। ਮੈਂ ਚੌਰ ਅੱਖ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਘੁਸਰ-ਮੁਸਰ ਕਰ ਰਹੀ

ਸੀ। ਮੈਂ ਵੱਟ ਤੈਨੂੰ ਪਾ ਆਈ। ਤੇਰੇ ਵਲ ਝਾਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ 'ਚ ਉਡ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇਂ। ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਾਰ 'ਚ ਜਾ ਬੈਠੀ।

"ਇਕ ਮਿੰਟ।" ਕਾਰ ਸਟਾਰਟ ਕਰਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਤੂੰ ਭੱਜਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਥਾਏਂ ਸਟਾਰਟਰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

"ਤੁਹਾਡਾ ਲੱਖ ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਕਰਤਾਰ।"

"ਸ਼ੁਕਰੀਆ... ਕਿਉਂ, ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਕੁਝ ਨਹੀਂ?—ਰੱਬ ਫਤਹਿ-ਯਾਬ ਕਰੇ।" ਮੈਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਲਈਆਂ, ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝਦੀ ਸਾਂ।

"ਬੱਸ, ਹੁਣ ਜਿੱਤਾਂ ਹੀ ਜਿੱਤਾਂ ਨੇ।" ਤੂੰ ਟਿਕ ਅਦਾ 'ਚ ਮੁਕਰਾਇਆ ਜੀਹਦੀ ਮੈਂ ਝੋਲੀ ਭਰ ਲਈ।

ਮੈਂ ਪਾਸ ਹੋਈ ਤੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦੀ ਤਾਰ ਪਾਈ ਚਿੱਠੀ ਪੱਤਰਾਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਮਿਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਤੇਰੇ ਸੁਚੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੀਲ ਲਿਆ। ਜਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਗਲਤ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਰੁਧ ਲੜਨ ਦਾ ਬਲ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਹਰ ਚਿਠੀ 'ਚ ਮਿਲਨ ਦਾ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦੀ। ਤੂੰ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਹਿ ਟਾਲ ਦਿੰਦਾ। ਜਿਵੇਂ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਕੱਚੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਵੀ ਤੂੰ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ।

ਫਿਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੇਰੇ ਤੱਕ ਪੁਜੀਆਂ, ਗੁਰਜੰਗ ਤੇ ਉਸਦੀ ਜੁੱਡਲੀ ਤੈਨੂੰ ਬਿਲੇ ਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਸਕੀਮਾਂ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਾਯੂਸ ਫਿਜ਼ਾ 'ਚ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਕੰਬਦਾ, ਜਾਗਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੂਹਰੇ ਵਿਕਰਾਲ ਨੰਗੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਲਿਖਕਦੀਆਂ, ਸਹੇਲੀਆਂ ਦਾ ਸਾਥ ਬਕਾਉਂਦਾ। ਮੈਂ ਅਗਲੀਆਂ ਚਿਠੀਆਂ 'ਚ ਅੰਦਰਲੇ ਡਰ ਤੈਨੂੰ ਲਿਖੇ, ਅਗੋਂ ਤੂੰ ਲਿਖਿਆ, "ਤਾਰੀ, ਕੁਝ ਕਰ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਨਤੀ-ਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਹੁੰਦੀ। ਮੰਜਲੇ-ਮਕਸੂਦ ਤੋਂ ਉਰੇ ਉਹ ਹਰ ਮੁਕਾਮ ਮੰਝਧਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਹੱਕ ਦੇ ਰਾਹ 'ਚ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਭੁਲਦੇ—ਭਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮੂੰਹ ਲਾਉਂਦਾ।"

ਫਿਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਗੁਰਜੰਗ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨਜਾਇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ ਤੇ ਅਸਲੇ ਦੇ ਤੇਰੇ ਪਿੰਡ-ਸਾਥੀਆਂ 'ਤੇ ਮਕੱਦਮੇ ਬਣਵਾ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਵੋਟਾਂ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤੰਗੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਦਿਨ ਛਪਣ ਸਾਰ ਕੁੰਡੇ-ਜਿੰਦੇ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ। ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬੀਹੀਆਂ 'ਚ ਫਾਇਰਿੰਗ ਤੇ ਬਕੜਬਾਹ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਮੈਨੂੰ ਸੂਹ ਮਿਲੀ ਤੂੰ ਮਾਇਕ ਤੰਗੀ ਨਾਲ ਚੋ-ਚਾਰ ਏ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅਕਾਉਂਟ 'ਚੋਂ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਕਦਾ ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ, ਅਠਵੇਂ ਦਿਨ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਇਕ ਚਿੱਟ ਸਣੇ ਮੁੜ ਆਏ। "ਚੋਨੀ, ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਾਂ, ਮੈਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ। ਸੱਚਦਾ ਹਾਂ ਐਨੇ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਅਯਾਸ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵਾਂ—ਨਰਾਜ਼ ਨਾ ਹੋਣਾ—ਸੁਖਦੀਪ।"

ਤੇਰੇ ਤਿਆਗ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਰਖ ਲਿਆ। ਹੋਰ ਕਰਦੀ ਵੀ ਕੀ। ਫਿਰ ਤੇਰੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ। ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜਿਲ੍ਹਾ ਲੈਵਲ ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਸੱਦੀ ਸੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕ ਰੰਗ-ਰੰਗ ਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਸੂਹੀਆਂ ਮੁਸਕਾਨਾਂ ਨਾਲ 'ਸੱਦਾ ਦਿਤਾ, ਐਡਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਛੱਡਦੀ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਅਹਿੰਮ ਮਸਲਿਆਂ ਤੇ ਤਸੱਲੀ ਭਰਪੂਰ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਗੁਰਜੰਗ ਦੇ ਰਵਈਏ ਵਿਰੁਧ ਵੱਡਾ ਰੋਸ ਜਲੂਸ ਕੱਢਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਉਸ ਰੋਸ ਜਲੂਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ

ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲਿਆ ਤਾੜੀਆਂ ਵੱਜੀਆਂ, ਮੁਸਕਾਹਟਾਂ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਸੁਟੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੰਚ ਤੇ ਪ੍ਰਥਮ-ਪਾਰ ਤਕਰੀਰਾਂ ਤੇ ਤੇਰੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਨੇ ਰੰਗ ਬੰਨਿਆ। ਕੌਣ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਉਂਦਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਦਾ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਭਖਦੇ ਹੌਂਸਲੇ ਦਾ। ਸਾਰਾ ਮਹੌਲ ਪੁਰ-ਅਮਨ ਸੀ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਪਈ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹਵੇਲੀ ਦੀ ਜਰਜਰੀ ਕੰਧ ਸਾਫ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੂੰ ਵਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਭਣ ਦਾ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ—ਵਿਆਹ ਵਰਗੀ ਚਹਿਲ-ਪਹਿਲ ਸੀ।

ਫਿਰ ਰੋਸ-ਜਲੂਸ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਤਿੰਝ ਗਿਣਾਵਾਂ, ਨਾਹਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਅਸਮਾਨ ਛੂੰਹਦੀ। ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਖੁਦ ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਰੋਸ-ਪੱਤਰ ਫੜਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਤੈਥੋਂ ਵਿਦਾ ਹੋਈ ਸਾਂ। ਤੂੰ ਹੱਥ ਘੁਟ ਰਿਹਾ ਸੀ, "ਤਾਰ, ਤੇਰੀ ਦਲੇਰੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਰਟੀ ਫਰਾਮੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ।"

ਦਿਲਾ, ਤੇਰੇ ਹੀ ਪਾਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚੱਲੀ ਹਾਂ! ਪਰ ਜ਼ਾਹਰਾ ਮੈਂ ਕਿਹਾ "ਕੋਈ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਂ ਸਲਾਹ ਨਹੀਂ ਜਨਾਬ ਦੀ।" ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਸੰਦਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਚਿਤ ਨੇ ਇਕ ਉਲਾਰ ਖਾਧਾ ਇਕ ਜ਼ਬਤ ਨੇ ਉਠੀਆਂ ਕਲਾਈਆਂ ਥਾਏਂ ਰੋਕ ਲਈਆਂ।

"ਮੰਗਿਆਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਬੱਚਾ, ਔਰ ਜਪ-ਤਪ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਲਗਾਓ।" ਤੂੰ ਹਸ ਕੇ ਸਾਰੀ ਫਿਜ਼ਾ 'ਚ ਸ਼ਹਿਦ ਘੋਲ ਦਿਤਾ। ਦੂਸਰੇ ਪਲ ਸਾਈਕਲ ਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਦੀ ਤੇਰੀ ਪਿਠ ਵੱਲ ਸਪਰਾਈਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸਾਂ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੱਖਤੇ ਇਕ ਬੰਬ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਆ ਵੱਜਾ। ਖਬਰ ਸੀ: ਕੋਈ ਟਰੱਕ ਤੈਨੂੰ ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਾਈਕਲ ਨੂੰ ਲਿਤਾੜਦਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਪੁਲੀਸ ਪਤਾ ਲਾਉਣ 'ਚ ਸਰਗਰਮ ਹੈ। ਤੂੰ ਜਿੰਦਾ ਨਾ ਰਿਹਾ—ਤੇਰਾ ਸਾਈਕਲ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਰੋਸ-ਜਲੂਸ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਤੇਰੀ ਅਰਥੀ ਨਾਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਤਾਜ਼ੇ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੈਥੋਂ ਸਹਾਰੀਆਂ ਨਾ ਜਾਂਦੀਆਂ।

ਇਕ ਹੋਰ ਘਟਨਾ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਕੋਠੀ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਜਿਉਂਦੇ ਸਨ। ਮੇਰਾ ਹਾਣੀ ਅੰਬ ਦਾ ਬੂਟਾ ਖੜਾ ਸੀ। ਨਕਸ਼ੇ ਮੁਤਾਬਕ ਬਰਾਮਦੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਦੇ ਐਨ ਵਿਚ ਉਹ ਬੂਟਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਾ ਪਾ-ਪਾਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸਾਂ ਨੀਂਹ ਉਰੇ—ਪਰੇ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਪਰ ਉਹ ਬੂਟਾ ਨਾ ਪੱਟਿਆ ਜਾਵੇ। ਇੰਜਨੀਅਰ ਕਹਿੰਦਾ—ਡੀਜਾਇਨ ਖਰਾਬ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦਾ ਏਹੋ ਜਹੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਚੰਦਰੇ ਨੂੰ ਉਸ ਸਾਲ ਕਿੰਨਾ ਸੌਂਣਾ ਬੂਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਵੱਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਅਨੱਰਥ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤੇ ਇਹ ਦੂਸਰਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ—ਮਕਸਦ ਇਕੋ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਨਿਜੀ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਇਕ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦੇਣਾ, ਇਕ ਨੂੰ ਕੁਚਲ ਦੇਣਾ।

ਹਾਣੀਆਂ, ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਮਨਾਉਣਾ ਵੀ ਨਵੇਂ ਬੂਟੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੀ, ਹਰਜੀਤ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਪਹੁਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਹਥ ਲੈ ਲਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੇਰੀ ਦੂਜੀ ਬਰਸੀ ਮਨਾਉਣ ਸਮੇਂ ਕਿੰਨੀ ਅਸੀਮ ਖੁਸ਼ੀ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

(FORT ST. JOHN, B.C.)

ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੋਲਣੇ ਵਿਚ

ਸੂਫੀ ਅਮਰਜੀਤ

ਇਹ ਉਸ ਦੀ ਆਦਤ ਹੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਸਦਾ ਦੋਸਤ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਬੋਲਣ ਵੰਗ ਦੀ ਸਾਂਗ ਲਾ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸਣਾ। ਉਸ ਦਾ ਉੱਚੀ ਹੱਸਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਅਕਾਉ ਜਾਂ ਓਪਰਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨਾਵਾਕਫ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਤੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵਾਕਫ ਹੋਵੇ। ਨਾਲੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਤੌਰਦਾ, ਬੱਸ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਲੜੀ ਜੋੜ ਜੋੜ ਲੰਬੀ ਕਹਾਣੀ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਸੱਚਦਾ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਲੰਬੇ ਜੀਵਨ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਉਹ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੱਲ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦੁਆਣ ਲਈ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨਘੜਤ ਕਹਾਣੀ ਘੜਦਾ ਹੋਇਆ, ਝੂਠ ਦਾ ਸੌਖਿਆਂ ਹੀ ਸਹਾਰਾ ਲੈ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਦੇਸ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪੰਡ ਸੀ। ਹੱਥ ਉਧਾਰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਭੱਠੇ ਵਿਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਕੁਝ ਆਮਦਨ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਖਰਚ ਹੋਰ ਵਧ ਗਏ। ਇੰਨਕਮ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਤਕਾਵੀਆਂ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਸੰਮਣ ਆ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਹ ਕਨੇਡਾ ਜਾਣ ਲਈ ਵਿਉਂਤਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਧੰਨ ਦਾ ਕਲਪ ਥਿਰਫ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਜਿਥੋਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਪੈਸੇ ਫੌੜੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੀ ਲੈਣੇ ਸਨ।

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਨੇਡਾ ਵੱਲ ਨੂੰ, ਸੈਰ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਆ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵਹੀਰਾਂ ਹੀ ਠਿੱਲ ਪਈਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਉਤੇ ਪੁੱਛ-ਗਿਫ ਸਮੇਂ, ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ, ਬਿਨਾ ਜ਼ਮਾਨਤ ਰਖਾਇਆਂ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਭੈਣ ਭਣੇਈਆ ਏਥੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਕਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੱਦਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਚਾਲਾਕ ਅਤੇ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਮਤਾਂ ਕੋਈ ਪੁਆੜਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਭਾਵੇਂ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਓਨੇ ਹੀ ਸੱਪ।

ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਕਨੇਡਾ ਰਹਿਣ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਗਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜੋ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਸਕੀ ਭੈਣ ਏਥੇ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਅਫਸਰ ਨੇ ਅਰਜ਼ੀ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਉਤੇ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਉਹ ਲੋੜੀਂਦੇ

ਕਾਗਜ਼ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਵਿਖਾ ਦੇਵੇ। ਏਸੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ ਦਾ ਪਰਮਟ ਵੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ।

ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦਾ ਭਣੇਈਆ ਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਫਾਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਕੋਲ ਚੋਰੀ ਕੰਮ ਕਰਕੇ, ਉਸਨੇ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਕੁ ਡਾਲਰ ਜੋੜਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਹ ਭਣੇਈਏ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਦੇਸ਼ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਹੋਰ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਦੀ ਲੋੜ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖ ਭੇਜੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪੈਸੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰੋਲ ਠੱਗੀ ਵੱਜ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ 'ਫਸ ਗਈ ਤਾਂ ਫਟਕਣ ਕੀ' ਕਹਿਕੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਛੇਂਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਣੇਈਏ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਉਣ ਲਈ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਪਤਾਕਰ ਆਵੇਗਾ। ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਹੋਰ ਦੀ ਮੰਗ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦਾ ਮੁਕਦਮਾ ਜਿਸ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਕੋਲ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਮਿੱਤ੍ਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਲਈ ਤਦ ਹੀ ਕੁਝ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਨਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਮੁਖਤਾਰਨਾਮਾ ਬਣਵਾ ਕੇ ਮੁੜਦੀ ਡਾਕ ਹੀ ਭੇਜ ਦੇਵੇ। ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਕੰਮ ਬਣਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਡਰਾਫਟ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੀ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ।

ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਉਸਦਾ ਦੋਸਤ ਉਸ ਦੇ ਭਣੇਈਏ ਦੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੱਥ ਉਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਇਕ ਠਹਾਕਾ ਮਾਰਕੇ ਹੱਸਦਾ ਹੋਇਆ ਕਹਿੰਦਾ, "ਉਸਤਾਦ ਜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਜਦੋਂ ਏਧਰ ਸਾਡੇ ਰਗੜਾ ਲਾ ਕੇ ਗਏ ਹਨ ਕੀ ਓਧਰੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਹੀ ਮੁੜ ਆਉਣਗੇ? ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਏਧਰ ਸੱਦਣ ਦੀਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਤਸੱਲੀਆਂ ਦੇ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਪੁੱਤ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਧੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦੀ ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਦੇ ਲਾਭੇ... ਦੇਖਿਓ ਸਹੀ, ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਨਾ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰਾ ਫੇਰੀ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਉਤੇ ਹੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ।" ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਹੱਸਦੇ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ।

ਤੀਜੇ ਮਹੀਨੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇਸੋਂ, ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਜਿੱਤ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਕੇ ਰਕਮ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਬੈਂਕ ਵਿਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕਾਗਜ਼ ਇਮੀ-ਗਰੇਸ਼ਨ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਦਿਆਉਣ ਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਨਵਾਂ ਅਫਸਰ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਚਿਠੀ ਲਿਖਕੇ ਦੱਸਣ ਲਈ ਕਹਿ ਘਰ ਨੂੰ ਮੌੜ ਦਿੱਤਾ।

ਘਰ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਭੈਣ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਦਾ ਫੂਨ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਰ ਉਹ ਮੁਰਗੀ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭਲਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਆ ਜਾਵੇ। ਕੰਮ ਦੇ ਪਰ-ਮਟ ਦੀ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਫਾਰਮ ਵਾਲਾ ਗੌਰਾ ਆਪੇ ਸਾਂਭ ਲਵੇਗਾ। ਕੰਮ ਦੇ ਪਰਮਟ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਦਫਤਰੋਂ ਨਾ-ਖੁਸ਼ ਮੁੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਛਾਈ ਉਦਾਸੀ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਆਸ ਨੇ ਲਾਹ ਦਿੱਤੀ।

ਅਗਲੀ ਸੁਵੇਰ ਉਹ ਮੁਰਗੀ ਫਾਰਮ ਉਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਦੋਸਤ ਉਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਖੜਾ ਹੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਫਾਰਮ ਦੇ ਦਫਤਰ ਜਾ ਵੜੇ ਅਤੇ ਗੋਰੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਉਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ!

ਹਾਲੇ ਕੰਮ ਉਤੇ ਲੱਗੇ ਨੂੰ ਤੀਜਾ ਹਫਤਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾ ਪਰਮਟ ਚੌਰੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਛਾਪਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਪੰਜਾਬੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਾਕੀ ਸਭ ਕੋਲ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਣ ਦਾ ਪਰਮਟ ਸੀ। ਇਹੋ ਕੱਲਾ ਬਿਨਾ-ਪਰਮਟ ਸੀ। ਕੁਦਰਤੀ ਉਸ ਦਿਨ ਮੁਰਗੀ ਫਾਰਮ ਵਾਲਾ ਗੋਰਾ ਉਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੰਡਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਸੀ। ਉਹ ਬੜਾ ਚੁਸਤ ਸੀ, ਦੇਸ਼ ਠੇਕੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਸਮਗਲਿੰਗ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁਛ-ਗਿਛ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਫਾਰਮ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਆ ਕੇ ਪਤਾ ਕਰ ਲੈਣਾ।' ਪਰ ਪੁਲਸ ਵਾਲੇ ਕਾਹਦੇ ਹੋਏ ਜੋ ਇਸੇ ਉਤਰ ਨੂੰ ਸੁਣ ਮੁੜ ਜਾਂਦੇ।

ਏਧਰ ਇਸ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਪੁਲਸ ਦੇ ਬੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾ ਲਿਆ ਕਿ ਕੱਠ ਤਾਂ ਸਾਧ ਦੀ ਭੂਰੀ ਉਤੇ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛਾਪਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆਮ ਹੀ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਇਕ ਵੱਡੇ ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੇ ਝੁੰਡ ਨੂੰ, ਇਕ ਕੱਠੇ ਵਿਚ ਘੋਰ ਕੇ ਲਿਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਬਚਕੇ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਸੋਚੀ। ਉਹ ਛਾਪੇ ਵਾਲੇ ਬੰਦਿਆਂ ਵੱਲ ਬੇ-ਧਿਆਨੀ ਦਿਖਾਉਂਦਿਆਂ, ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜੀ ਪਤਲੀ ਸੋਟੀ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਏਧਰ ਓਧਰ ਘੁਮਾਉਂਦਾ, ਮੁੜ ਮੁੜ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਮਾਰਦਾ, ਹਾਤ-ਹੂਤ ਡੀਤ-ਛਾਤ ਕਰਦਾ ਵੱਡੇ ਕੋਠੇ ਦੇ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ, ਸੋਟੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸੁੱਟ, ਮੁਰਗੀਆਂ ਨੂੰ ਫੌਡ, ਲੰਬੀਆਂ ਪੁਲਾਘਾ ਪੁੱਟਦਾ, ਮੁਰਗੀ-ਫਾਰਮ ਦੁਆਲੇ ਵਲੀ ਲੱਕ ਜਿੰਨੀ ਉਚੀ ਜਾਲੀ-ਦਾਰ ਤਾਰ ਦੀ ਵਾੜ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਔਹ ਗਿਆ। ਇਕ ਪੁਲਸੀਏ ਨੇ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਸਾਰ ਹੀ ਮਗਰੇ ਫੂਟ ਵੱਟ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਵਿਚ ਘਿਰਿਆ ਬਚਾਓ ਲਈ ਨੱਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਆਮ ਨਾਲੋਂ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਏਸ ਦੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਪਤਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਉਤੇ ਟਿਕੇ, ਲੰਬੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲੇ ਲੰਬੇ ਧੜ ਸਮੇਤ, ਛੇ ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਚਾ ਕੱਦ ਸੀ। ਲੰਬੇ ਬੰਦੇ ਦੀ ਪੁਲਾਘ ਲੰਬੀ ਹੁੰਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਡਰ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਸਰੀਰ ਇਲਾਸਟਕ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਭੱਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਉਹ ਗੱਰੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਪਿਆ ਤਾਂ ਵਿੱਥ ਦੋ ਕਿਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਭੱਜਣ ਤੱਕ ਫਾਸਲਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਧ ਗਿਆ। ਬੜਾ ਕੁ ਪਿਛਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਤਾੜ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ, ਤਾਂ ਉਨੀ ਹੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਆਇਆ। ਦੂਜੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਉਪਰ, ਹੋਰ ਸਿਪਾਹੀ ਭੇਜਣ ਲਈ ਸੁਨੇਹਾ ਕਦੋਂ ਦਾ ਥਾਣੇ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਲਾਂ ਛਿੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ, ਲਾਲ-ਨੀਲੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਲੰਬੀਆਂ ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੀਆਂ ਕਈ ਪੁਲਸ ਕਾਰਾਂ ਆ ਕੇ, ਵਰਤੀ ਨਾਲ ਫਾਰਮ ਤੇ ਨੌੜ ਤੇੜ ਖਿੱਲਰ ਗਈਆਂ। ਕਈ ਸਿਪਾਹੀ ਪੈਦਲ ਹੀ ਉਸ ਪਾਸੇ ਨੌਂ ਨਿਧਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭੱਜ ਨਿਕਲਿਆ ਸੀ।

ਲਾਗੇ ਦੇ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਇਕ ਸੜਕ ਉੱਤੇ ਮੁੜਦਿਆਂ ਇਕ ਪੁਲਸ ਕਾਰ ਨੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਇਕ ਝੁੰਡ ਵਿਚ ਵੜਦਿਆਂ ਵੇਖ ਲਿਆ। ਦਰਖਤਾਂ ਦਾ ਇਹ ਝੁੰਡ ਅੱਠ-ਦੱਸ ਕਿਲਿਆਂ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਇਉਂ ਘੋਰ ਲਿਆ ਜਿਵੇਂ ਜਮਰੋਧ ਦੇ ਕਿਲੇ ਨੂੰ ਨਲੂਏ

ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨੇ। ਸਪੀਕਰ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਉਣ ਦੀਆਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਚਿਤਾਵਣੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਪੁਲਸੀਏ ਦਰਖਤਾਂ ਵਿਚ ਵੜ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਮੁੜ ਮੁੜ ਸੜਕ ਵੱਲ ਦੇਖਦੇ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਦੋ ਹੋਰ ਪੁਲਸ-ਕਾਰਾਂ ਆ ਖਲੋਈਆਂ। ਚਾਰ ਹੋਰ ਪੁਲਸੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਖੜੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕੁੱਤੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁੰਘਦੇ ਹੋਏ, ਤਣੀਆਂ ਰਾਸਾਂ ਉਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਖਿਚੀ ਆਉਂਦੇ ਹੋਣ।

ਸਪੀਕਰ ਉਪਰ ਫਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਚਿਤਾਵਣੀਆਂ ਦਹੁਰਾਈਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਕ ਮੋਟੇ ਦਰਖਤ ਨਾਲ ਲੱਗਾ ਸਹਿਮਿਆ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੁਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕਰੇ। ਉਸ ਦੇ ਚਿੱਤ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਗੱਲ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਅੱਪੜ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਪੀਕਰ ਉਪਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਚਿਤਾਵਣੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭਾਵ ਵੱਡੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਭਰਿਆ ਸਮਝ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫੜੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਨੈਡਾ ਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਣ ਦੇ ਡਰ ਦੀ ਸੱਥਲ, ਉਸਦੇ ਕਲਪੇ ਭਵਿਖੀ ਮਹਿਲਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਵਿੱਚ ਘੜੀ ਮੁੜੀ ਵੱਜਦੀ।

ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਨ ਦਾ ਕੰਬਣਾ ਕੋਈ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਤਕੜਾ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵੇਖੀ ਜਾਊ ਜਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ ਦੀ ਟਾਨਕ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਏਡੀ ਵੱਡੀ ਪੁਲਸੀ ਦਬਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਾਦੀ ਯਾਦ ਕਰਾ ਦਿਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮੰਤ੍ਰ ਦਸਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਿਪਤਾ ਟਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੰਤ੍ਰ ਉਸਦੇ ਯਾਦ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬੱਦਲਾਂ ਕਾਰਨ ਦਰਖਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨੇਰਾ ਸੀ। ਮੋਟਾ ਮੱਛਰ, ਮੂੰਹ-ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਕਸਵੀਆਂ ਦੰਦੀਆਂ ਵੱਢਦਾ। ਉਹ ਦਮ ਭਰ ਲਈ ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਡਿੱਗੇ ਪਏ ਮੋਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਰਖਤ ਵਿੱਚ ਇਕ ਖੋਲ ਤੇ ਜਾ ਪਈ। ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤੇ ਖੋਲ ਦੇ ਪਾਸੇ ਵਾਲੇ ਸੱਕ ਉਪਰ ਪੈਰ ਮਾਰਿਆ ਉਸ ਦੀ ਲੱਤ ਅੰਦਰ ਧਸ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਬੈਠ ਕੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਬੋਡੀ ਲਕੜ ਨੂੰ ਭੋਰ ਕੇ ਵਿਚ ਵੜਨ ਜਿੰਨਾ ਥਾਂ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਉਸ ਹੋਰ ਖੁਰਚ ਖੁਰਚ ਕੇ ਖੋਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਏਨੀ ਛੇਤੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ ਉਠਦੀਆਂ ਸਨ, ਸੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਿਆ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਹੀ ਵਿਸਾਰ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਪੁਲਸੀਆਂ ਦੇ ਕੁੱਤੇ ਧਰਤੀ ਸੁੰਘਦੇ, ਹਰਲ ਹਰਲ ਕਰਦੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਗਿਉਂ ਲੰਘਦੇ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਹਰ ਵਾਰ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਫੜਿਆ ਕਿ ਫੜਿਆ। ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿੱਗੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉਪਰ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੇ ਬੂਟਾਂ ਦੀ ਦਗੜ ਦਗੜ ਉਸਨੂੰ ਨੌੜ ਨੌੜ ਆਉਂਦੀ ਜਾਪਦੀ। ਉਹ ਸਹਿਮਿਆ ਹੋਇਆ ਸਾਹ ਵੀ ਮਸੀਂ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਧੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਡਰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਘੁਟਦਾ ਅਤੇ ਦੱਬਦਾ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਧੜਕਣ ਬਾਹਰ ਨਾ ਸੁਣ ਜਾਵੇ।

ਲਦੂਡ ਸਪੀਕਰ ਵਿਚੋਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਪਰ ਸਪਸ਼ਟ ਕੁਝ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਅਤੇ

ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਲੰਘਣ ਦੇ ਖੜਾਕ ਨਾਲ ਹੁਣ ਜੰਗਲ ਦੇ ਉਪਰ ਉਡ ਰਹੇ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਇਕ ਥਾਂ ਹੀ ਫੜ ਫੜ ਕਰਦਾ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਥੋੜਾ ਸੱਜੇ, ਕਦੇ ਖੱਬੇ ਇਕ ਥਾਂ ਤਿਰਮਚੀ ਵਾਂਗ ਟਿਕਿਆ ਗੂੰਜ ਰਿਹਾ ਸੁਣਦਾ ਸੀ। ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਦੀ ਗੂੰਜ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਸਪੀਕਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਦੋਸਤ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਜਾਂਚਣ ਲਈ ਪੁਲਸ ਕੋਲ ਜਹਾਜ਼ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਉਸ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਪੁਲਸ ਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਉਹ ਨਾਲ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰ ਪਲ ਖ਼ਤਰਾ ਵਫ਼ੋਰਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦਾ, 'ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਤੂੰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਸੀ-ਮੈਂ ਕਨੇਡਾ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਹਾਂ-ਤੂੰ ਗੁਰੂ ਸੀ, ਮੈਂ ਸਿੱਖ ਹਾਂ-ਆ! ਮੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਨੂੰ ਕੱਟ ਦੇ।' ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੀ ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਆਈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹੜਾ ਘੱਟ ਦੁੱਖ ਝੱਲੇ ਸਨ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਭਿਤੇ ਵੱਧ ਖੁਆਰ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਗੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਕਿਉਂ ਦੁਖੀ ਹੋਏ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੇ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਹਨੇਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ...ਜਦੋਂ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕਸ਼ਟ ਕਿਵੇਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਗੇ? ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਦਿਲ ਤਕੜਾ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਸੋਚ ਲਿਆ ਕਿ ਏਹੋ ਹੀ ਹੈ ਨਾ, ਵਾਪਸ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਮੌੜ ਦੇਣਗੇ, ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ੋਂ ਪਰਤੇ ਭਣੇਈਏ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਠੱਗੀ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਉਣ ਉਪਰ ਉਹ ਹੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਹੱਸ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹ ਤੇ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢੀ।

ਦਰਖਤ ਦੇ ਖੋਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੁਣ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁੱਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਫੇਰ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਔਖਾ ਹੋ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਹੈਲੀਕਾਪਟਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਪੀਕਰ ਵੀ

ਖਾਮੋਸ਼ ਸੀ। ਦਰਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਵਿਚ ਉਗੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਝਾੜਾਂ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਡਿੱਗੇ ਪੱਤਿਆਂ ਉਤੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਅਤੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਦੇ ਲੰਘਣ ਦਾ ਖੜਾਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪੁਲਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾ ਕੇ ਕੀਤੀ ਖੋਜ ਬੇਕਾਰ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਧਰੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਝੱਖ ਮਾਰਕੇ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਸਿਪਾਹੀ ਉਸ ਦੇ ਗੁੰਮ ਹੋ ਜਾਣ ਉਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ।

ਉਸ ਨੇ ਘੁਣ ਖਾਧੇ ਲਕੜੀ ਦੇ ਬਰਾਦੇ ਜਿਹੇ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਕੁ ਪਰੇ ਕਰਕੇ ਬਾਹਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਹੋਰ ਕੁਝ ਕੁ ਮਿੰਟਾਂ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਖੋਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਖਲੋਤਾ। ਅਨੇਰਾ ਕਾਫੀ ਗਾਹੜਾ ਸੀ, ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜੰਗਲ ਸਾਂ-ਸਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਿੰਧੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਘੋੜੀ ਵਾਂਗ ਕੰਨ ਚਾਰ-ਚੁਫੇਰੇ ਘੁੰਮਾਏ, ਬਿਲਕੁਲ ਚੁੱਪ ਵਿਆਪੀ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨਾਲ, ਪੱਲੇ-ਪੈਰੀਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਮੁੜ ਮੁੜ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਬਿੜਕਾਂ ਲੈਂਦਾ ਹੋਇਆ ਜੰਗਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਖਲੋਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਫਾਰਮ ਦੇ ਕੁਆਟਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੇ। ਪਰ ਪੁਲਸ ਦੇ ਫੇਰ ਆ ਜਾਣ ਦੇ ਡਰੋਂ, ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਬਦਲ ਲਿਆ ਅਤੇ ਸੜਕ ਤੋਂ ਹਟਵਾਂ ਜਿਹਾ ਖਲੋ ਏਧਰ-ਓਧਰ ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਸੜਕ ਉਪਰ ਕਿਸੇ ਪਾਸਿਉਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕਾਰ ਆ ਜਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਫਾਰਮਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸੜਕ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਬਰਸਾਤੀ ਨੀਵੇਂ ਨਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਦੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਹੋ ਲਿਆ। ਅਗੋਂ ਇਕ ਮੌੜ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਚਾਨਣ ਦਿਸਿਆ। ਉਹ ਨਾਲੇ ਵਿੱਚ ਝਟ ਹੀ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ-ਕਾਰ ਸੁੱਝ ਕਰਦੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਹ ਫੇਰ ਉਠ ਤੁਰਿਆ। ਅਗੋਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਛੋਟੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਟਰੋਲ ਪੰਪ ਦਿਸਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਖੂੰਜੇ ਉਤੇ ਖੜ ਕੇ ਲੰਘਦੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵੱਲ ਵੇਖਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੇ।

(VANCOUVER, B.C.)

THINKING OF TRAVEL?
WE CAN SAVE YOU MONEY, TIME AND TROUBLE

GROUPS - CHARTER - EXCURSION
PAY LATER

SPECIAL IMMIGRANT FARES AVAILABLE

GOYAL TRAVEL

4160 FRASER STREET, VANCOUVER 10, B.C.
PHONE: 872-7658

ASSOCIATE OFFICES:

Opposite Nehru Garden, Jullundur City
Near Courts Moga (India) - Phone 2798
Near Courts Jagraon (India) - Phone 252
Bhagat Singh Chowk, Sadar Bazaar Barnala, (India).
Phone 555

FOR ANY KIND OF
PHOTOGRAPHY
REMEMBER

**SANDEEP
STUDIO**

CALL

HARCHARAN SINGH JHUTEE

435-3634

ਚਾਨਣ ਹੋ ਗਿਆ

ਦਰਸ਼ਨ ਬੈਠ

ਜਿਉਂ ਹੀ ਦੀਸ਼ਾਂ ਗਲਿਜ ਤੋਂ ਆਏ ਆਪਣੇ
ਬਮਰੇ 'ਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੂਸਰੇ
ਬਮਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੇ ਖੋਜੀ ਦੀ ਅਫਾਜ਼ ਬੁਝਈ
ਇੰਨੀ ਜੇ ਕਿ ਉਸਦੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਜੀ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੋਜ ਹੀ ਕਰੀਈ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ
ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਏਸ ਲੜਕੇ ਦੇ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਨੂੰ ਖਿਲ
ਕੇ ਮਲਾਗ ਪੱਕੇ ਕਰ ਲਓ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ
ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਦੀ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ
ਤੇ ਦੂਸਰੀ, ਇਸਤ ਘਰ ਵਿਚ ਰਹੁੰਗੀ ਥਾਹ
ਥੋਕੀ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਨਾ ਹੋਵੇ
ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਖੋਜਦੇ ਹੀ ਹੋ—ਤੇ ਕੁੜੀ ਆਪਣੇ
ਆਪ.....

"ਏਸ ਦੀਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮਾਂ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਦੁਆਰਾ
ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਨਾ ਪਾਈ। ਤੁੰਨ
ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕੁੜੀਵਰਗਈ ਤੇ
ਥਾਹ ਕੀ ਕੀ ਕਾਰਨਾਕ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ।
ਏਸੇ ਠੇਕੇ ਘਰ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸਨੇ
ਮਗਰ ਲਾ ਕੇ....." ਤੇ ਉਸ ਦੇ
ਪਾਪਾ ਦੀ ਅਫਾਜ਼ ਹੋਰ ਵੀ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਗਈ।

"ਮੈਂ ਸਤ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਅੱਜ ਦੇ
ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ। ਪੁਲਕ ਉਹਦੀ ਤਾਲ ਵਿਚ
ਫਿਰਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ
ਕਿ ਮੈਂ ਇਸਨੂੰ ਘਰ ਜੁਆਈ ਬਣਾ ਲਵਾਂ
ਤਲਾ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਖੋਜ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੇ
ਸਕਦਾ ਹੈ? ਤੇ ਨਾਲੇ ਤੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਤਲਾ
ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇ ਆਲਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਖੋਜ
ਪੀ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਰਿਸਤੇ ਥਾਹੇ ਗੱਲ ਕਲੀ ਆਉਂਦੀ
ਹੈ। ਤੇ ਉਹ ਵਿਆਹ ਦੀ ਮੰਗ ਛੇਤੀ ਕਰ ਕੇ
ਹਨ। ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਏਸ ਮੁੰਡੇ ਦੇ--
..... ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਂ
ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਖਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ 'ਖਿਲਕੁਲ'
ਬੰਦ। ਤੇ ਗਲਿਜ ਜਾਣਾ ਵੀ ਬੰਦ। ਇਸਤਿਹਤ
ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਸੈਰ ਕੇ ਹੀ ਦੇਣੇ ਹੋਣਗੇ।"

ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖੋਜੀ
ਕੇ ਉਤਲੀ ਹੀ ਕਰਮੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸੀ, ਛੇਤੀ
ਸੀ। ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂਦੇ ਕਰਮ ਤੇ ਸਾਂਝ ਤੋਂ, ਪਤਾ

ਨਹੀਂ ਕੀਹੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਾਲ-ਕਰਮੀ ਪਾਈ ਹੈ,
ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਥਾਹੇ। ਚੰਗਾ ਤਲਾ ਪੜਿਆ ਲਿਖਿਆ,
ਚੰਗੇ ਘਰ ਦਾ ਬੀਬਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ। ਸੁੱਖਾ ਬਖੇਰ
ਹੈ। ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਖਿਆਲਾਂ
ਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਦੀਸ਼ਾਂ ਵੀ ਕਬੇਰੀ
ਅਗਾਂਹ ਵਧੂ..... ਤੇ ਉਸਦੇ ਖੋਜੀ
ਨੇ ਸੁਖਜੀਤ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਇਹਨਾਂ
ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਫੇਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ। ਸਗੋਂ
ਕਿਥਾਹਦੇ ਹੀ ਨੇ ਵਿਚਾਰੇ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸੁਣਿਆ
ਜੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੇ ਏਸ ਨੂੰ ਹੁਣ
ਅਸਲੀ ਲੜਕਾਂ 'ਚ ਅਜਾਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ।
ਦੀਸ਼ਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਬਈ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਤੁੱਖਾ
ਨਹੀਂ ਮਰੇਗਾ। ਸਤ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ ਤੇ ਵੈੱਡ ਕੇ
ਖਾਣਗੇ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਹੱਥ ਨਹੀਂ
ਖੋਰੇਗਾ ਤੇ.....
ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਛੋਟ ਗੱਲ ਕੱਟਕੇ ਕਹਿਣਾ
ਲਗੂ ਕੀਤਾ।

"ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕੋਈ ਨਾਲ ਤੁ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨਾ
ਚਾਹੁੰਦਾ। ਕੁੜੀ ਜਿੰਨੀ ਵੇਰ ਤੱਕ ਉਸ ਮੁੰਡੇ
ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ ਉਤਨੀ ਵੇਰ ਇਸ ਦੇ
ਸਿਰ ਉਤਲਾ ਭੁਤ ਨਹੀਂ ਉਤਰੇਗਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ
ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਜਾਣੂ ਕੀਤੀ ਇਹਦੇ ਸਿਰ ਤੇ।"
ਇਹਨਾਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰ ਫਿਰਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤੇ ਖੁਦ ਜਾਣਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੁੰਡੇ
ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਕੀ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਪੁਲਕ ਨਾਲ ਹੱਥ
ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਤੇ ਪੁਲਕ ਨੂੰ ਹੱਥਮਾਰ ਕੁੱਝ ਲਈ
ਮਜਬੂਰ ਕਰਦੇ ਨੇ। ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਚੰਨ ਸਖਰ,
ਉੱਚੀ ਹੈ "ਅਜ ਏਹ ਵੇ ਜੁਆਨ ਪੁਲਕ ਮਕਾਬਲ
'ਚ ਮਾਰੇ ਗਏ।

ਖੋਜੀ ਨੇ ਤਲਖੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ "ਆਹੋ ਜੀ ਮੈਂ
ਸਤ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਲਕ ਮਕਾਬਲੇ"
ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੇ ਮੈਂ ਜਿੰਨਾਦਾ ਪੜੀ ਲਿਖੀ
ਨਹੀਂ ਤਾਂ.....

ਫੇਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਦ ਹੁਣ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ
ਕਿ ਦੀਸ਼ਾਂ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ
ਪੜੀ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਖਿਲਾਂ
ਕਰਕੇ ਖਿਲਾਏ ਕਰਕੇ ਤੇ ਥਾਹਰ ਹੋ ਗਏ।

ਉਸਦੀ ਵਿਚਾਰੀ ਖੋਜੀ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ
'ਚ ਡੁੱਬੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਛੋਟ ਜਾਕੇ ਖੋਜੀ
ਨੂੰ ਜੋੜੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਏਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਉਹਨਾਂ
ਦੀ ਹੁਣ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੇ ਗੱਲ ਦਾ ਪੱਤਲਾ ਬਦਲਿਆ "ਮੇਰੀ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੇਰੇ ਥਾਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗੱਲ ਦੀ
ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਥਾਹੀ ਰਹੀ ਮੇਰੇ
ਸੁਖਜੀਤ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀ
ਗੱਲ। ਇਹ ਵਿਆਹ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚਾਜ ਤਾਂ

ਸਿਰਫ ਇਥੇ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਉਪਿਆ
ਬਰਬਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹੀ ਉਪਿਆ
ਥਾਤੇ ਹੀ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸੁਨ ਫੁੱਲ ਵੇ
ਬਣਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਉਸ ਪੱਖੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ
ਦੀ ਵੀਰਾਂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਹ
ਵਿਆਹਾਂ ਦੀ ਰਕਮ ਵਜੋਂ ਸਿੱਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ
ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੇ ਹੋਰ ਕੇ ਵਿਠ "ਬੇਜੀ ਤੂੰ ਨਹੀਂ
ਸਮਝਦੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਤੇ ਸੁਖਜੀਤ ਦਾ ਗਾਹ
ਇਕ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਂਝੇਵਾਲ
ਹਾਂ। ਮੈਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ, ਥਾਤੇ ਸਮਾਜ 'ਚ ਏਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਫਿਰਨਾ ਗੁਨਾਹ ਸਮਝਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਥਾਤੇ ਸਮਾਜ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਵਿਆਹ
ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂ ਬਠਾਨੇ ਦੀ
ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਤੇ ਜੋਰ
ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ :-

"ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇ ਮੰਨਿਲ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੁਣਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ
ਤੇ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕਹਿਣ
ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇ ਸੁਖਜੀਤ
ਅਜੇ ਏਨੇ ਲਫਜ਼ ਉਥਨੇ ਕਰੇ ਹੀ ਸੀ ਕਿ
ਬਾਹਰੋਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਬੁਟਾਂ ਦੀ ਅਦਾਰ ਅੰਦਰ
ਆਉਣੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਆਉਣ ਵਾਲਾ
ਸੁਖਜੀਤ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬੇਜੀ ਨੂੰ ਥੱਤ ਸੁੀ
ਅਕਾਲ ਬੁਝਾਈ।

ਅੱਜ ਸੁਖਜੀਤ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ
ਖੁਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੁਖ-
ਜੀਤ ਦੀ ਗੱਲੀ ਸੁਕਰਗਾਹ ਨੂੰ ਤਾੜਕੇ
ਕਹਿਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ :-

" ਅੱਜ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਹੀ ਕੁਰੀਮ ਜਿੰਨੀ
ਲਗਦੀ ਮੈਂ "

" ਹਾਂ, ਦੀਸ਼ਾਂ ਅਜ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ "
ਕਹਿ ਕੇ ਸੁਖਜੀਤ ਨੇ ਗਤ ਵਾਲੀ ਉਹ ਸਾਗੀ
ਘਟਕਾ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ। ਜਿਸਦੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ
ਨੂੰ ਕੋਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਸੀ ਉਹ ਕੰਮ
ਸੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ
ਵਿਚ ਦੀਸ਼ਾਂ ਤੇ ਉਸਦੀ ਬੇਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਦਿਲ-
ਚਸਪੀ ਲਈ। ਦੀਸ਼ਾਂ ਦਿਲੋਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼
ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਖਜੀਤ ਤੇ ਬਹੁਤ ਆਣ ਸੀ।

ਅਜੇ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ
ਕਿ ਦੀਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਾਪਾ, ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਤੇ
ਉਸ ਦਾ ਲੜਕਾ ਡੀ. ਐੱਸ. ਪੀ. ਅੰਦਰ
ਦਾਖਿਲ ਹੋਏ। ਉਸ ਦੇ ਪਾਪਾ ਨੇ ਸੁਖਜੀਤ
ਨੂੰ ਅਠਾਰਵ ਏਸ ਮੌਕੇ ਤੇ ਦੇਖ ਕੇ ਗੱਲਾਂ
ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਪੀ ਲਿਆ ਤੇ ਉੱਪ ਹੀ
ਕਹਿਣਾ ਡੀਵ ਸਮਝਿਆ। ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸੁਖਜੀਤ
ਦੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਆਮੁਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾਈ।

ਜਿਉਂ ਹੀ ਡੀ. ਐੱਸ. ਪੀ. ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ
ਦੀਸ਼ਾਂ ਤੇ ਟਿਕੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ

ਧੜਕਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ " ਕਿੰਨੀਆਂ ਖੁਸ਼ -
ਸੁਰਤ ਅੱਖਾਂ ਨੇ, ਕਿੰਨੀ ਭੋਲੀ ਤੇ ਪਿਆਰੀ
ਕਰਕ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ
ਕੀਈ ਮੈਂ ਕਿੰਨਾ ਖੁਸ਼ੀਆਰਾਮਤ...

" ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ।
ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ। ਸੁਖਜੀਤ
ਮੇਰੇ ਗਾਹ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ
ਮੈਂ ਸਮਝਾ ਹੀ ਲਉਗਾ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਆਮਦ।
ਆਖਿਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਹੀ। ਮੈਂ ਕਤ ਦੇਖ
ਲਉਗਾ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਵੱਡੇ
ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ "

" ਪਰ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਇਸ ਪਿਰ ਫਿਰੇ
ਦਾ ਖਹਿਣਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ, ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ। "
ਡੀ. ਐੱਸ. ਪੀ. ਦੇ ਪਿਆਰ ਉਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵੀ
ਦੇ ਗਲਾਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਤੇ ਉਸ ਦੇ
ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਵਿਠ " ਤਾਂ ਡੀ. ਐੱਸ. ਪੀ.
ਥਾਹਿਥ ਤੇਰੇ ਇਕ ਤਿਆਨੇ ਨਾਲ ਤੇਰੀਆਂ
ਹੋਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪੁਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।

ਇਹ ਦੀਸ਼ਾਂ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ
..... ਦੂਜੇ ਸੁਖਜੀਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ
ਇਹ ਕੋਰ ਕੇ ਚੁੱਟ ਗਿਲਾਸ ਖਾਲੀ ਕਰ
ਦਿੱਤਾ। ਸੁਖਜੀਤ ਵੱਲ ਵਹਿਸ਼ੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ
ਦੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਸੁਖਜੀਤ ਤੇ ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਸ
ਦੀ ਤਗਉਣੀ ਤੱਕਣੀ ਤੇ ਸੌਰ ਪੈਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ
ਗਈ। ਸੁਖਜੀਤ ਨੇ ਜਾਣ ਦਾ ਬਠਾਨਾ ਲਗਾ
ਕੇ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ।

" ਠੀਕ! ਕੀਨਰ ਦਿਖਾ
ਜਾਣ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਹ ਠੋਲੀ ਤੇਰੇ
ਸੀਨੇ ਚ. ਦਿਲ ਨੂੰ ਕੋਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਬੋਲ
ਕਮਰੇ 'ਚ ਗਏ।

ਦੀਸ਼ਾਂ ਨੇ ਡੀ. ਐੱਸ. ਪੀ. ਦੇ ਤਿਆਨੇ ਨੂੰ
ਚੁੱਟਕਾ ਦੇ ਕੇ ਹੋਰਕਾ ਆਗਿਆ, ਪਰ ਇਸ
ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਹ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ, ਠੋਲੀ
ਦੀ ਠਾਹ ਦੀ ਅਦਾਰ ਨੇ ਇਕ ਸਮਾਨ
ਧੜਕਦੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਕਚ ਦੀ ਕੀਦ ਸੁਆ
ਦਿੱਤਾ।

ਦੀਸ਼ਾਂ ਬੇਹੋਸ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖਜੀਤ ਦੀ ਖਾਸ
ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਈ। ਬੇਜੀ ਦੇ ਕੋਰਦੇ ਪੈਰਾਂ
ਹੇਠ ਲੜ ਦਾ ਡੱਪੜ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਜਾਪਿਆਂ ਸੁਖਜੀਤ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਏਸ
ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਧੜਕਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਕਾਰ
ਰਿਹਾ ਹੋਏ। " ਉੱਠੋ! ਹੁਣ ਕੋਰਕਾ
ਕਰਕ ਨਹੀਂ, ਠਾਹਕ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪੁਸ਼ਰੇ / ਇਕ ਉਹ ਉਹੀ ਕੋਰ ਵਾਲੀ
ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਤਾਜੀ ਖਬਰ ਸੀ।

" ਇਕ ਕੋਰਕਾਨ ਪੁਕਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਚ
ਆਗਿਆ ਗਿਆ। ੦੦੦
(VANCOUVER, B.C.)

ਧਾਰਿਆਂ 'ਚ ਜਕੜੀ...

ਮੁਰਜੀਤ ਕਲਸੀ

ਸੰਧਿਆ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਬਸ ਖੁੰਝ ਚੁਕੀ ਹੈ ਹੁਣ ਉਹ ਅਗਲੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਬਸ ਸਟਾਪ ਉਤੇ ਉਹ ਅਜਨਬੀ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਲ ਵੇਖ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਲਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਧਰੋਂ ਬਸ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੀ ਕਿ ਉਹ ਅਜਨਬੀ ਚਿਹਰਿਆਂ—ਬੁਢੇ ਚਿਹਰੇ, ਜਵਾਨ ਚਿਹਰੇ, ਮਾਸੂਮ ਚਿਹਰੇ—ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕੋਈ ਅਪਣਤ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਲਭਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਮਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਧਕੜ ਉਮਰ ਦਾ ਕੋਈ ਮਰਦ-ਚਿਹਰਾ ਵੇਖਦੀ ਤਾਂ ਉਸ ਚਿਹਰੇ 'ਚੋਂ ਸੰਧਿਆ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਲਭਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ।

ਕੁਝ ਸਾਲ ਹੋਏ ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਮੇ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ ਸਨ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਘਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਸੰਧਿਆ ਇਕਲੀ ਹੀ ਝਲਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਆਪ ਇਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ 'ਚ ਅਧਿਆਪਕਾ ਹੈ। ਘਰ ਵਿਚ ਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਉਹਦੇ ਚਾਰ ਭੈਣ ਭਰਾ ਹੋਰ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਖਰਚ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਧਿਆ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਜੇ. ਬੀ ਟੀ. ਵਿਚ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਉਹਦੇ ਪੱਕੇ ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਤਕ ਅਜੇ ਖਰਚ ਹੋਰ ਹੈ ਫਿਰ ਪ੍ਰੀਤੀ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਗ ਪਏਗੀ। ਪ੍ਰੀਤੀ ਦੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਲਗ ਜਾਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ਫਹਿਮੀ ਨਾਲ ਸੰਧਿਆ ਕੁਝ ਸੁੱਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਘਰ ਦਾ ਬੋਝ ਕੁਝ ਹਲਕਾ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਦਰਸ਼ੀ ਅਜੇ ਨੌਵੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦੀ ਹੈ; ਉਸ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਮਿੰਦਾ ਸਤਵੀਂ 'ਚ, ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਟਿੱਕੂ ਤੀਜੀ 'ਚ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਛੇ ਮੂੰਹ ਖਾਣ ਵਾਲੇ; ਇਕਲੀ ਉਹ ਕਮਾਣ ਵਾਲੀ। ਉਹ ਅਕਸਰ ਸੋਚਦੀ ਖੂਨ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕਿੰਨੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਨੇ—ਟੁਟਿਆ ਨਾ ਟੁੱਟਦੇ, ਮੁਕਰਿਆਂ ਨਾ ਮੁਕਰੇ ਜਾਂਦੇ, ਸੁਟਿਆਂ ਨਾ ਸੁਟੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਿਆਂ 'ਚ ਜਕੜੀ ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮਜ਼ਬੂਰ ਜਿਹੀ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀ ਓਨੀ ਹੀ ਉਹ ਅੰਨੀ ਗਲੀ 'ਚ ਗਵਾਚੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ...ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਦੁੱਖਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ।

ਬਸ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਵਾਹੋਂ ਦਾਹੀ ਬਸ ਵਲ ਉਲਰ ਪਈਆਂ ਨੇ, ਸੰਧਿਆ ਵੀ ਧੱਕੇ ਧੁਕੇ ਖਾ ਖੂ ਕੇ ਬਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੀ ਪਉੜੀ 'ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਣ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਾਸ 'ਚ ਪੱਚੀ ਪੈਸੇ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਕਢ ਕੇ ਸੰਧਿਆ ਨੇ ਹਥ ਕੰਡਕਟਰ ਵਲ ਵਧਾਇਆ ਪਰ ਸਿੱਕਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਧੱਕੇ ਵਜਣ ਕਰਕੇ ਹੱਥੋਂ ਥਲੇ ਡਿੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਕੇ

ਹੋਏ ਕੰਡਕਟਰ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਨਿਕਲਿਆ : "ਵੇਖ ਮਾਈ... ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਸੇ ਫੜਾਈ ਦੇ?" ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਚੋਂ ਇਕ ਤੇਜ਼ ਕਾਂਝਾ ਉਸ ਦੀ ਕੰਗਰੋੜ ਨੂੰ ਕਟਦਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ...ਚਿੱਟੀ ਚੁਨੀ, ਚਿੱਟੀ ਸਲਵਾਰ, ਹਲਕੀ ਬਦਾਮੀ ਕਮੀਜ਼...ਇਸ ਪਹਿਰਾਵੇ 'ਚ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੁਢੀ ਹੀ ਤਾਂ ਲਗਦੀ ਹੋਵੇਗੀ...ਸੋਚਦੀ ਸੰਧਿਆ ਝੁਕ ਕੇ ਡਿਗਿਆ ਸਿਕਾ ਚੁਕ ਕੇ ਕੰਡਕਟਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਅਜੇ ਮਸਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, "ਭਾਰਗੋ ਕੈਂਪ...." ਕਿ ਕੰਡਕਟਰ ਹਾਥੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਭੌਂਕ ਪੈਂਦਾ ਹੈ :

"ਕੀ ਭਾਰਗੋ ਕੈਂਪ?"

"ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਭਾਰਗੋ ਕੈਂਪ ਦਾ ਟਿਕਟ..." ਸੰਧਿਆ ਵੀ ਤਮਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

"ਹਾਂ ਤੇ ਹੋਉਂ ਕਹਿ ਨਾ," ਕੰਡਕਟਰ ਭੂਰੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਮੁਛਾਂ 'ਚ ਜ਼ਰਾ ਮੁਸਕੜੀਆਂ ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ ਟਿਕਟ ਉਸਦੀ ਤਲੀ ਤੇ ਰੱਖ ਕੇ ਅਗੇ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੰਧਿਆ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਗਾਹ ਮਾਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸੀਟ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਚਕਾਰ ਦੋਹਰੀ ਲਾਈਨ 'ਚ ਸਵਾਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਨੇ ਉਹ ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੱਤ ਦਾ ਡੰਡਾ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਹਥ 'ਚ ਪਰਸ ਤੇ ਰੋਟੀ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜ ਕੇ ਖੜੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਫਰ ਕਰਨਾ ਉਸਦਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਾ ਕਰਮ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਸਾਂ ਦੀ ਭੀੜ, ਕੰਡਕਟਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਹਦਾਪਨ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ ਸਹਿੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਸ਼ਾਨੀ ਵੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵ ਦੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ, ਜਦੋਂ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਭਵਿਖ ਇਕ ਭੁਖੇ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਚਿੰਘਾੜਦਾ ਉਸ ਵਲ ਵਧਦਾ ਆਉਂਦਾ ਉਸਨੂੰ ਸਬੂਤੀ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਜਾਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਤਿਆਰ ਖੜਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ।

ਖੱਚਾ ਖੱਚ ਭਰੀ ਬਸ ਵਿਚ ਹੁੰਮਸ ਭਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੱਕਾਂ ਉਤੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਚਮਕ ਰਹੀਆਂ ਨੇ। ਸੰਧਿਆ ਦੀਆਂ ਪੁੜਪੜੀਆਂ ਤੋਂ ਪਸੀਨਾ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਇਸਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿਛੇ ਵਿਚਰ ਰਹੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਜਿਉਂਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਬਾਬੂ ਜੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸ਼ਬਦ ਸਦਾ ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਗੂੰਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ :

"ਸੰਧਿਆ ਪੁਤਰ, ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਧੀ ਨਹੀਂ ਪੁਤਰ ਹੈਂ ਬੇਟਾ...ਦੇਖ ਜੇ ਮੈਂ ਦਮੋਂ ਦਾ ਰੋਗੀ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜੁਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬੋਝ ਤੇਰੇ ਨਾਜ਼ਕ ਕੰਧਿਆਂ ਤੇ ਕਦੇ ਨਾ ਪਾਉਂਦਾ...ਪੁੱਤਰ, ਮੇਰੇ ਬਾਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਆਣਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਤੂੰ ਹੀ ਬੁਰਕੀ ਪਾਉਣੀ ਹੈ..."

ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕਹੀ ਗੱਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਆ, ਫੇਰ ਵੀ ਰੋਂਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬੂ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਹੌਂਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਹੀ ਤਾਂ ਘਰ ਆਈ ਨੂੰ ਮਾਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਲਾਸ ਲੈ ਕੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ...ਫਿਰ ਚਾਹ ਬਣਾ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਬਿਸਕੁਟ ਵਗੈਰਾ ਵੀ...ਮਾਂ ਇੰਜ ਹੀ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹ ਪੁਛਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ...

ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਮਾਂ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ...ਉਸਦੀ ਹਰ ਲੋੜ ਵਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਉਸਨੂੰ

24 ਸੁਵੇਰੇ ਨਹਾਉਣ ਜਾਂਦੀ ਨੂੰ ਸਾਬਣ ਤੋਲੀਆ ਦੇਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਤੀਂ ਉਹਦਾ ਬਿਸਤਰਾ ਵਿਛਾਉਣ ਤਕ ਦਾ ਸੰਧਿਆ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਬੜੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਦੇਂਦੀ ਹੈ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਮਗਰੋਂ... ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬੂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਉਂਦਿਆਂ ਮਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਇਕ ਠੰਡੀ ਕੰਬਣੀ ਜਿਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ ਕਿ ਉਦੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦਰਜਾ ਬਾਬੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ... ਹੁਣ ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ... ਜੋ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬਾਹਰ ਬਿਤਾ ਕੇ ਦਿਨ ਛਿਪੇ ਘਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਉਂਜ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦੀ ਮੌਨ ਦੀਨਤਾ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਮਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਵੀ ਖੁਲ ਕੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਉਸ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਬੋਲਚਾਲ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ... ਮਨੋ ਪਸਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਧਿਆ ਸੋਚਦੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਭਵਿਖ ਬਦਲੇ ਆਪਣਾ ਭਵਿਖ ਉਜਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਉਂਜ ਵੀ ਲੋਕ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਅੱਧਬੜ ਤੀਵੀਂ ਹੀ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਨੇ... ਮਾਂ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਹੁਣ ਇਹੋ ਸਮਝਦੀ ਹੈ... ਇਹ ਸੋਚ ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਕੰਡੇ ਵਾਂਗ ਚੁਭ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਹੈ... ਅਤੇ ਬਾਬੂ ਜੀ ਦੇ ਅਤੰਮ ਸ਼ਬਦ ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਗੂੰਜਣ ਲਗ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।

ਬਸ ਇਕ ਵਡੇ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਰੁਕਦੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਨੇ ਉਤਰਨਾ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕਰੋ ਗਿਲੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਏ। ਉਸ ਨੇ ਝਟਪਟ ਹਥ ਦੀ ਤਲੀ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝ ਲਈਆਂ ਨੇ, ਬਸ ਫੇਰ ਤੁਰ ਪਈ ਹੈ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਭੀੜ ਕਰਕੇ ਮਲੋਮਲੀ ਇਕ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਡਿਗ ਰਹੀਆਂ ਨੇ, ਸੰਧਿਆ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਦੀ ਰਾਹਤ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਵਲ ਐਵੇਂ ਹੀ ਦੇਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਗਲ 'ਚ ਲਾਲ ਰੁਮਾਲ ਬੰਨੀ ਇਕ ਫੁੜਕਿਆ ਜਿਹਾ ਗੁੰਡਾ ਲਗਾਤਾਰ ਉਸ ਵਲ ਅੱਖਾਂ ਪਾੜ ਪਾੜ ਕੇ ਘੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਉੜੀ ਉਭਰ ਆਈ; ਉਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਭੁਆ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ 'ਚੋਂ ਪਰਸ ਤੇ ਰੋਟੀ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਸੱਜੇ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜ ਕੇ, ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੱਤ ਦਾ ਡੰਡਾ ਫੜ ਲਿਆ।

ਕੰਡਕਟਰ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਸੀਟੀ ਵਜਾਈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਰ ਮਾਰੀ, "ਨਹਿਰੂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ... ਉਤਰੋ ਬਈ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਤਰਨੈ... ਛੇਤੀ ਕਰੋ" ਸੰਧਿਆ ਇਕ ਦਮ ਉਤਰਨ ਲਈ ਬਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲ ਵਧੀ ਤੇ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਭੀੜ 'ਚੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਬਸ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਬਾਹਰ ਆਕੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਹਵਾ 'ਚ ਭਰਵਾਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ; ਪੁਤਪੜੀਆਂ ਤੋਂ ਪਸੀਨਾ ਪੁੰਝਦੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਸਾਹਮਣੇ ਘੰਟਾਘਰ ਦੇ ਕਲਾਕ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ 'ਤੇ ਪਈ ਹੈ, ਪੰਜ ਵਜ ਚੁਕੇ ਨੇ... ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਦਮ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਸਨੇ ਤਾਂ ਅਜ ਸਿਧੀ ਘਰ ਜਾਣਾ ਸੀ... ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਸੁਵੇਰੇ ਘਰੋਂ ਤੁਰਨ ਲਗਿਆਂ ਮਾਂ ਨੇ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਵੀ ਸੀ :

"ਸੰਧਿਆ, ਅਜ ਸ਼ਾਮੀ ਛੇਤੀ ਘਰ ਆ ਜਾਈ... ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਨਾ ਜਾਈ... ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਅਜ ਸ਼ਾਮੀ ਕਿਸੇ ਵੇਖਣ ਆਉਣਾ ਹੈ..."

ਸੰਧਿਆ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਾ ਹਾਂ ਨਾ ਹੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਸਨੇ ਬੋਝਲ ਜਿਹੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਚੁਕਕੇ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ ਮਾਂ ਦੇ

ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਵੇਖਿਆ ਸੀ ਫਿਰ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਘੂਰਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਹੋਵੇ—ਮਾਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਡੀ ਧੀ ਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਹੀਂ ਨਾ?... ਪਰ ਮਾਂ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਝਪਕਾ ਕੇ ਮੂੰਹ ਨੀਵਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਕੁਝ ਕੰਮ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਦੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੁੜਨ ਲਗਿਆਂ ਮਾਂ ਦਾ ਡੂੰਘਾ ਸਾਹ ਸੰਧਿਆ ਤੋਂ ਲੁਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ। ਸੰਧਿਆ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਮਜ਼ਬੂਰ ਮਾਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਗੋਂ ਪਤਨੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਆਪ ਉਹ ਸੰਧਿਆ ਨਾ ਹੋਵੇ ਸਗੋਂ ਬਾਬੂ ਜੀ ਹੋਵੇ... ਉਸਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦੇ ਹੇਠਲੇ ਜਬਾੜੇ 'ਤੇ ਵਾਲ ਉਗ ਆਏ ਹੋਣ—ਦਾਹੜੀ।

ਸੰਧਿਆ ਬਹੁਤੀ ਸਾਰੀ ਹਵਾ ਡੂੰਘੀ ਨਿਗਲ ਕੇ ਸਹਿਵਨ ਹੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਠੰਡੀ ਟੋਹਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਰ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਬਸ ਪਿਛੇ ਪੂੜ ਦੇ ਬਦਲ ਛੱਡ ਗਈ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਸੰਧਿਆ ਦੇਖ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੀ ਬਸ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ।

(Vancouver, B.C.)

FOR ANY KIND OF PHOTOGRAPHY REMEMBER

OPEN
9:30 a.m.
5:30 p.m.
FRIDAY
9:30 a.m.
7:00 p.m.

PORTRAITS
PASSPORTS
WEDDINGS

KARTAR PHOTO STUDIO

KARTAR FILMS
INTERNATIONAL
IMPORTERS OF
E. INDIAN MOVIES
AND
DISTRIBUTOR
TO
U.S.A. AND CANADA

SPECIALIST IN ALL
KINDS OF PHOTOGRAPHY
WE ALSO SELL
CAMERAS AND
ACCESSORIES
47 KINGSWAY
PHONE 872-0622
872-0623

ਭਾਰਤੀ ਆਰਟ ਜਿਊਲਰਜ਼

ORIENTAL SILVER AND GOLD JEWELRY REPAIRING
BHARTI ART JEWELLERS

Specialist in East Indian Jewelry Craftware

RASIK PAREKH
Res.: 879-5610
Store: 874-9448

865 Kingsway nr. Fraser
Vancouver B.C., Canada

We Also Take Orders For
Marriage Party Photos and Group Photos
Contact Rasik

ਪੰਜ-ਹਜ਼ਾਰੀ ਸੂਟ

ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ

ਸ਼ਾਂਤ ਸਾਗਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਰਮਨੀਕ ਸ਼ਹਿਰ ਵੈਨਕੂਵਰ 'ਚ ਆਇਆ ਉਸਨੂੰ ਲਗ ਭਗ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਸਨ। 'ਡੰਗਰ ਚਾਰਦਾ ਵੜ ਗਿਉਂ ਸੀਸ ਮਹਿਲੀ' ਦੇ ਕਥਨ ਨੂੰ ਉਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਸ਼ਾਹ ਮਖ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਤੇ ਵਕਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਸ ਡੰਗਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਚਾਰੇ ਸਨ। ਤੇ ਸੀਸ ਮਹਿਲੀ ਦੇ ਸੁਪਨੇ...ਤੋਬਾ! ਤੋਬਾ! ਗੋਲੀ ਦੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਦੌੜੇ ਆਉਂਦੇ ਚੀਲ ਤੇ ਦਿਆਰ ਦੇ ਗਿੱਲੇ ਸੁੱਕੇ ਫੱਟੇ ਜਦ ਛੁੱਟੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵੀ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਹੱਡ ਪੀੜ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਤੇ ਇਉਂ ਟੁੱਟੇ ਹੱਡਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਨੀਂਦ ਹੀ ਆਉਂਦੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਫੱਟਿਆਂ ਦਾ। ਤੇ ਇਉਂ ਉਹ ਤੜਬ ਕੇ ਉਠਦਾ।

ਉਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਉਸਦੇ ਵਤਨ ਤੋਂ ਲੋਕ ਪੜਾ ਪੜ ਕੈਨੇਡਾ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਕਈ ਯਾਰ ਤੇ ਅੰਗੀ-ਸਾਕੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਹ ਆਪ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਫੇਰੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਸੂਟ ਉਸਦੀ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸੱਧਰ ਸੀ। ਤੇ ਇਸ ਸੱਧਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਆਰ-ਥਕ ਅਵਸਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। 'ਸੂਟ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਗਲ ਨਾ ਡਿੱਠਾ ਹੋਵੇ' ਉਸ ਮਨ ਹੀ ਮਨ 'ਚ ਸੋਚਿਆ। ਪਰ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਜਿੱਥੇ ਇਕੋ ਡੀਜ਼ਾਈਨ ਦੇ ਵੀਹ ਵੀਹ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਸੂਟ ਸਟੋਰਾਂ 'ਚ ਵਿੱਕਰੀ ਲਈ ਟੈਗੇ ਹੋਏ ਹਨ—ਉਸਦਾ ਮਨ ਪਸੰਦ ਸੂਟ ਕਿਥੋਂ ਲਭਦਾ?

ਉਸ ਹੋਂਸਲਾ ਨਾ ਛੁਡਿਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਯਾਰ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੇ ਸਟੋਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣੇ ਆਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਜਿਸ ਸੂਟ ਤੇ ਵੀ ਮਨ ਟਿਕਾਏ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸ ਪਾਸ ਖੱਦੂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਟੋਰ-ਚੱਕਰਾਂ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਆਪਣੀ ਰੀਝ ਇਕ ਸੇਲਜ਼-ਮੈਨ ਨੂੰ ਦੱਸੀ।

ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਖੱਟੀ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਸੇਲਜ਼-ਮੈਨਾਂ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸੇਲਜ਼-ਮੈਨ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਉਹ ਅਣਸੀਤੇ ਕਪੜੇ ਦਾ ਸੂਟ ਆਰਡਰ ਦੇ ਕੇ ਸੁਆ ਲਵੇ। ਤੇ ਇਉਂ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਅਣ-ਸੀਤੇ ਕਪੜੇ ਦੇ ਥਾਨਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ। ਅਖੀਰ ਕੋਈ ਅੱਧੇ-ਘੰਟੇ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਪਿਛੋਂ ਤੇ ਆਪਣੇ ਜਿਗਰੀ ਯਾਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਕਪੜਾ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਿਆ।

ਕਪੜਾ ਤੇ ਸਲਾਈ ਪਾ ਕੇ ਸੂਟ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਿੰਨ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਡਾਲਰ ਬਣੀ। ਪਰ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਸੀ—'ਆਖਰ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ

ਸੂਟ ਤਾਂ ਮਿਲਿਆ। ਮਨ ਖੁਸ਼, ਤਨ ਖੁਸ਼, ਜਗ ਖੁਸ਼। ਨਾਲੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਰ ਲੰਡੀ ਬੁੱਚੀ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਸੂਟ ਪਾਈ ਫਿਰੂ। ਸਾਲੇ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਗੋਰੇ ਵੀ ਖਲੂਰ ਕੇ ਪੁਛਣਗੇ, 'ਸੂਟ ਕਿਥੋਂ ਲਿਆ? ਬੜੀ ਫੱਥ ਏ ਇਹਦੀ।'

ਸਟੋਰ ਤੋਂ ਘਰ ਪਰਤਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਹਰ ਦੋ ਹਫਤੇ ਬਾਅਦ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਸਾਰਾ ਚੈੱਕ ਲਿਆ ਕੇ ਉਹ ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਭੈਣ ਨੇ ਹੀ ਉਹਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਮੰਗਵਾਇਆ ਸੀ। ਹਰ ਹਫਤੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦੱਸ ਡਾਲਰ ਸਿਨਮਾਂ ਆਦਿ ਦੇਖਣ ਲਈ ਮਿਲਦੇ। ਪਰਸਾਦੇ ਘਰ ਦੇ। ਸੌਣ ਲਈ ਕਮਰਾ। ਫਿਕਰ ਨਾ ਫਾਕਾ। ਤਿੰਨ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਡਾਲਰ ਪੂਰੇ ਤਿੰਨ ਹਫਤਿਆਂ ਦੀ ਤਨਖਾਹ। ਏਡਾ ਵੱਡਾ ਘਾਪਾ ਉਹ ਭੈਣ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਮਝਾਏ? ਕੋਈ ਦੱਸ ਵੀਹ ਡਾਲਰ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗਲ ਸੀ। ਕਹਿ ਦੇਂਦਾ ਜੇਬ ਚੋਂ ਡਿੱਗ ਪਏ ਕਿਤੇ। ਆਪੇ ਦੋ ਦਿਨ ਫਿੱਟੇ-ਤੋਰੇ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲ ਘੱਟੋ ਘੱਟੀਆਂ ਰਲ ਜਾਂਦੀ। ਪਰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਡਾਲਰ? ਉਸਦੀ ਸੋਚ ਜ਼ਰਬਾਂ ਤਕਸੀਮਾਂ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇਂਦੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ। ਸੂਟ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਅਜੇ ਹਫਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ਉਦੋਂ ਤਕ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਜਵਾਬ ਸੁੱਝ ਪਵੇ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਿੰਨ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਡਾਲਰ ਦਾ ਬੋਝ ਸੀ ਜਾਂ ਭੈਣ ਦੀ ਨੰਬਰਦਾਰੀ ਦਾ— ਉਹ ਇਸਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਚੁੱਕ ਨਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਆਨੇ-ਬਹਾਨੇ ਭੈਣ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤੀ।

ਇਹ ਡਾਲਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ-ਸਰਦਾਰੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਇਕ ਡਾਲਰ ਦੀ ਬਲੈਕ ਕੀਮਤ ਪੂਰੇ ਤੇਰਾਂ ਰੁਪਏ। ਗੱਲ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਭੈਣ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਸਾਹ ਉਤਾਂਹ ਦਾ ਉਤਾਂਹ ਤੇ ਠਾਂਹ ਦਾ ਠਾਂਹ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਭੈਣ ਨੇ ਡਾਲਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰਬ ਦਿਤੀ। ਰਕਮ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਟੱਪ ਗਈ। ਦਰਮਿਆਨੀ ਕੀਮਤ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਮੁੱਲ। ਅੱਠ ਮੱਝਾਂ ਸੁਣਕੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਡੰਗਰ ਚਾਰਨ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕੀਤਾ।

ਪਰ ਸੂਟ ਦਾ ਆਰਡਰ ਤਾਂ ਦਿਤਾ ਜਾ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਭੈਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠੋਸ ਗਲ ਨਾ ਅਹੁੜੀ। ਹੁਣ ਸਟੋਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਸੂਟ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ? ਉਹ ਵੀ ਗਲ ਪਾਏ ਬਿਨਾਂ ਹੀ। ਭੈਣ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਕਲ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਸੋਚਾਂ ਦੇ ਤੰਦੂਏ ਫੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੋਵੇ। 'ਮੁੰਡੇ ਏਡੀ ਵੱਡੀ ਮੂਰਖਤਾਈ ਉਸਨੂੰ ਪੁਛੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ? ਸਿਆਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਪਈ ਨੇਕ ਸਲਾਹ ਕੰਧ ਕੱਲੋਂ ਵੀ ਲੈ ਲਓ।'

ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਕੰਜੇ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕੀ ਕਿ ਸੂਟ ਲਿਆਉ ਈ ਨਾ।

ਪੰਜ ਦਿਨ ਦਾ ਹਫਤਾ ਐਵੇਂ ਵਿਹੰਦੇ ਵਿਹੰਦੇ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਮੁੰਡਾ ਸੂਟ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਸੂਟ ਦੀ ਡੂਸ ਵੇਖਕੇ ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਤਾਂ ਭੈਣ ਦੁੱਖਿੱਤੀ 'ਚ ਪੈ ਗਈ। ਸੁਹਣਾ ਕਪੜਾ ਤੇ ਸੁਹਣੀ ਸਵਾਈ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਕ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ। 'ਪਰ ਅਨ-ਵਿਆਹੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਏਨੀ ਸ਼ੌਕੀ ਦੀ ਕੀ ਆਖ? ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਛਿੱਲੜਾਂ ਨਾਲ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਨੇ ਦੇਸ 'ਚ ਪੰਜ ਸਾਲ ਕੱਢਣੇ ਸਨ—ਉਹ ਫਿਰ ਸੋਚਦੀ।'

ਆਂਢਣਾਂ ਗਵਾਂਢਣਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲੈਂਦਿਆਂ ਭੈਣ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹਫਤੇ ਗਵਾ ਦਿਤੇ। ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਮੇਲੇ ਤੋਂ ਖਰੀਦੇ ਲੰਗੋਜ਼ੇ ਵਾਂਗ ਮੁੰਡਾ ਸੂਟ ਦਾ ਪਲ ਭਰ ਵਸਾਹ ਨਾ ਖਾਂਦਾ। ਉਹ ਗਰਮੀ ਸਰਦੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤੇ ਬਗੈਰ ਹੀ ਸਭ ਅੰਗਾਂ ਸਾਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਇਸਨੂੰ

ਪਾਈ ਫਿਰਦਾ।

ਡੂੰਮਨੀ ਦੀ ਨੱਥ ਵਾਂਗ ਨਿੱਤ ਟਮਕਾਈ ਰਖਣ ਨਾਲ ਸੂਟ ਬੜ੍ਹਾ ਬੜ੍ਹਾ ਮੈਲੀ ਭਾਅ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਏਸੇ ਦੌਰਾਨ ਭੈਣ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਆਂਢਣ, ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ 'ਆਰਡਰ ਦੇ ਕੇ ਸਿਲਵਾਇਆ ਸੂਟ ਵੀ ਜੇ ਪਸੰਦ ਨਾ ਆਵੇ ਤਾਂ ਮੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦੇ।'

ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰੀ 'ਚ ਭੈਣ ਨੇ ਸੂਟ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕਰਨ ਲਈ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਉਸ ਸੋਚਿਆ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕਰਵਾਇਆਂ ਸੂਟ ਨਵਾਂ ਨਕੋਰ ਨਿਕਲ ਆਉ। ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੌੜ ਆਵਾਂਗੇ ਕਿ 'ਪਾ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ। ਸਟੋਰ ਤੇ ਬੜ੍ਹੀ ਗਲ ਕਰੋ! ਆਪੇ ਮੂਰਖ ਗੋਰੇ ਸਮਝਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਆਉਂਦੀ ਏ। ਨਹੀਂ ਸੂਟ ਲੈਂਦੇ ਨਾ ਸਹੀ। ਪੈਸੇ ਹੱਥ ਫੜਾਉ ਤੇ ਜਾਨ ਛਡਾਉ। ਕਿਹੜਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਮਾਰੇ।' ਭੈਣ ਨੂੰ ਇਸ ਖੱਚਰ-ਪਓ ਦੇ ਚਲ ਜਾਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ।

ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਸੂਟ ਲਿਆਕੇ ਭੈਣ ਕਲੋਜਿਟ 'ਚ ਟਿਕਾ ਦਿਤਾ। ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਦਾ ਬਿਲ ਵੀ ਕੱਟ ਦੀ ਜੇਬ 'ਚ ਹੀ ਪਾ ਦਿਤਾ। ਮਿੱਲ ਤੋਂ ਕੰਮ ਨਾਲ ਹੱਡ ਤੜਕੇ ਆਏ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਸ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਬੱਚ ਲਿਆ ਤੇ ਕਾਰ 'ਚ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਸਟੋਰ 'ਚ ਪੁਜਕੇ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕਪੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੌਂਟਰ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਸੂਟ ਉਸ ਉਪਰ ਜਾ ਟਿਕਾਇਆ। ਕੌਂਟਰ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ 'ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੂਟ ਮੌੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। 'ਕੀ ਕਾਰਨ?' 'ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ' ਉਸ ਫਿਰ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ। 'ਕੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੂਟ ਲੈਣਾ ਹੈ?' 'ਹਾਲੇ ਨਹੀਂ' 'ਸੁਣਕੇ ਗੋਰੇ ਦੇ ਦੰਦ ਜੁੜ ਗਏ। ਉਸ ਰਸੀਦ ਵੇਖੀ। ਸੂਟ ਖੀਦੇ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਫਤੇ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਸਨ।

'ਤੁਸੀਂ ਮੌੜਨ 'ਚ ਏਨੀ ਦੇਰ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ?' 'ਮੁੰਡਾ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆਈਲੈਂਡ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ ਡੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਤਿੰਨ ਹਫਤੇ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ ਭੈਣ ਨੇ ਕਿਹਾ।

'ਕਿਤੇ ਸੂਟ ਪਾਇਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ?' 'ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ' ਭੈਣ ਡਿਰ ਬੋਲੀ। 'O. K. Fine' ਕਹਿਕੇ ਗੋਰੇ ਨੇ ਸੂਟ ਹੈਂਗਰ ਤੇ ਟੰਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਸੂਟ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਠੀਕ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸ ਜੇਬਾਂ 'ਚ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਗਾਹਕ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਾ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਜੇਬ 'ਚੋਂ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਦੀ ਰਸੀਦ ਨਿਕਲ ਆਈ। ਰਸੀਦ ਪੜ੍ਹਕੇ ਗੋਰਾ ਤੁਬਕਿਆ ਜਿਵੇਂ ਅਨ-ਜਾਣੇ ਹੀ ਅੱਗ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਹੱਥ ਲੱਗ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

'ਤੁਸੀਂ ਸੂਟ ਡਰਾਈ-ਕਲੀਨ ਕਰਵਾਇਆ ਏ'। ਸੁਣਕੇ ਭੈਣ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਤੌਤੇ ਉੱਡ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੀ ਆਪਾ ਸੰਭਾਲਦੀ ਉਹ ਬੋਲੀ, 'ਨਹੀਂ' ਇਹ ਰਸੀਦ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੂਟ ਦੀ ਏ'। ਜਵਾਬ ਢੁੱਕਵਾਂ ਸੀ—ਸੁਣਕੇ ਗੋਰੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾ ਲਈ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਡਾਲਰ ਦਾ ਚੈੱਕ ਕੱਟਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਫੜਾਇਆ। ਚੈੱਕ ਤੇ ਲਿਖੀ ਰਕਮ ਪੜ੍ਹਕੇ ਭੈਣ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਜਲੌਅ ਆ ਗਿਆ।

ਮੁੰਡਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਆਪਣੀ ਮਿੱਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹੋਂ ਮਿੱਲ, ਉਹੋਂ ਘਾਹ, ਉਹੋਂ ਛੱਟੇ। ਦੇਸੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਪਲੇਅ-ਬੁਆਏ ਵੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਤੇ ਦਾਰੂ। ਇਸ ਸਵੈ-ਪੂਰਨ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਸੂਟ ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਵਿਸਰ ਗਿਆ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਦੇ ਲੰਗੋਟੀਏ ਯਾਰ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਲਈ ਉਸਨੂੰ ਉਸ ਸਟੋਰ ਤੇ ਲੈ ਗਏ। ਸੂਟ ਵਲ ਫਿਰ ਝਾਤ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਉਸਦਾ ਜੀਅ

ਕਰ ਆਇਆ। ਯਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਉਸ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸੂਟਾਂ 'ਚ ਟੰਗਿਆ ਸੂਟ ਜਾ ਪਛਾਣਿਆ। ਯਾਰਾਂ ਸੂਟ ਦੀ ਦੱਖ ਦੀ ਦਾਦ ਦਿਤੀ। ਇਕ ਸੌ ਫਿਓੱਤਰ ਡਾਲਰ ਕੀਮਤ ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੁੰਡੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਪਾਣੀ ਭਰ ਆਇਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ 'ਗਾਹਕ ਦਾ ਮੌੜਿਆ ਹੋਇਆ'। ਪਰ ਗਾਹਕ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪ ਹੀ ਸੀ। ਜੇ ਨਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਸੀ? ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਇਕ ਸੌ ਫਿਓੱਤਰਾਂ 'ਚ ਮਿਲ ਜਾਏ, ਉਹ ਵੀ ਮਨ-ਭਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ?

ਮੁੰਡੇ ਸੂਟ ਕੋਲੋਂ ਹਿਲਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਾ ਕੀਤਾ। 'ਗਾਹਕ ਤੇ ਮੌੜ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ ਕਦੋਂ ਆ ਜਾਏ? ਕਿਉਂ ਨਾ ਆਪ ਹੀ ਖਰੀਦ ਲਵੋ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਦੁੜੇਲ ਭੈਣ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣ ਲਗੀ।'

ਜਦ ਉਸਦੇ ਯਾਰ ਜ਼ਰਾ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਸ ਸੂਟ ਚੁੱਕਿਆ। ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਲ ਹੀ ਖਿਆਲ ਆਇਆ, 'ਕਿਤੇ ਕੌਂਟਰ ਵਾਲਾ ਗੋਰਾ ਪਛਾਣ ਨਾ ਲਵੇ'। ਪਰ ਫਿਰ ਸੋਚਿਆ 'ਇਹਨਾਂ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਏਨੀ ਅਕਲ ਕਿਥੇ? ਜੇ ਅਕਲ ਹੁੰਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਮੌੜਦੇ? ਨਾਲੇ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਇਸਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਮੋਠੀ ਸ਼ਕਲ ਯਾਦ ਰਹੀ ਹੋਣੀ ਏ'।

'ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਕਲੋਂ ਇਕੋ ਜਹੇ ਲਗਦੇ ਆ। ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਗੋਰੇ ਇਕੋ ਜਹੇ ਲਗਦੇ ਆ। ਨਾਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਟੋਰਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਕੰਜਰੀ ਦੇ ਕੋਠੇ ਵਾਂਗ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਕਾਊ ਵਾ। ਪੈਸੇ ਦਿਓ, ਚੀਜ਼ ਲਵੋ'।

ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਦਿਲ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦਿਤੀ ਤੇ ਸੂਟ ਕੌਂਟਰ ਤੇ ਜਾ ਟਿਕਾਇਆ। ਕੌਂਟਰ ਵਾਲੇ ਗੋਰੇ ਨੇ ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਤਕਿਆ ਤੇ ਫਿਰ ਸੂਟ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵਲ। ਪਲ ਭਰ ਲਈ ਉਹ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਸੂਟ ਚੁੱਕ ਕੇ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਲੈ ਗਿਆ ਤੇ ਪੰਜ ਕੁ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕੋਹਿਣ ਲਗਾ, 'ਇਸ ਸੂਟ 'ਚ ਬੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਨੁਕਸ ਏ, ਤੁਸੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੂਟ ਪਸੰਦ ਕਰ ਲਵੋ'। ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਹੀ ਨਾ ਆਈ ਕਿ ਲੱਖਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਚੋਂ ਗੋਰੇ ਇਕ ਹਿੰਦੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਮੁੰਡੇ ਫਿਰ ਕਿਹਾ, 'ਮੈਨੂੰ ਨੁਕਸ ਵਾਲਾ ਸੂਟ ਮਨਜ਼ੂਰ ਏ, ਤੁਸੀਂ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰੋ'। ਗੋਰੇ ਕਿਹਾ, 'ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੂਟ ਸੇਲ ਤੋਂ ਚੁਕ ਲਿਆ ਏ। ਦਰਜੀ ਕੋਲੋਂ ਠੀਕ ਕਰਾਕੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸੇਲ ਤੇ ਲਾਵਾਂਗੇ। ਖੁੰਦ ਲੈਣਾ'।

ਮੁੰਡਾ ਮਾਯੂਸ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਪਰਤ ਗਿਆ। ਭੈਣ ਨੂੰ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ। ਭੈਣ ਨੂੰ ਵੀ ਹੁਣ ਸੂਟ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਕਿਹਾ 'ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਦੋਸਤ ਨੂੰ ਹਫਤੇ ਕੁ ਤਕ ਨਾਲ ਲਿਜਾਕੇ ਸੂਟ ਵਖਾ ਦੇਵੀ'। ਫਿਰ ਆਪ ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਜਾਂ ਸਟੋਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਜਾਵੀ ਤੇ ਆਪੇ ਉਹ ਸੂਟ ਖਰੀਦ ਲਿਆਉਂਦੀ।

ਅਗਲੇ ਹਫਤੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਸੂਟ ਇਕ ਯਾਰ ਨੂੰ ਵਖਾਇਆ। ਕੀਮਤ ਟੁੱਟਕੇ ਇਕ ਸੌ ਛਪੜਾਂ ਤੇ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਯਾਰ ਸੂਟ ਚੁੱਕ ਕੇ ਕੌਂਟਰ ਤੇ ਖੜਿਆ। ਗੋਰੇ ਸੂਟ ਵੇਚਣ ਤੋਂ ਫਿਰ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਸਟੋਰ ਚੋਂ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਆਉਂਦੇ ਯਾਰ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੂ ਇਕੋ ਜਹੇ ਲਗਦੇ ਆ।

[Vancouver, B.C.]

ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਪਤਾ ਬਦਲੇ

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਆਖਣ:

- i) ਨਵਾਂ ਪਤਾ
 - ii) ਚਿੱਠ ਨੰਬਰ
 - iii) ਪੋਸਟਲ ਕੋਡ ਨੰਬਰ
 - iv) ਟੈਲੀਫੋਨ ਨੰਬਰ
- ਸਾਡੀ ਭੇਜੋ!

ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ

P.O. BOX 67681 STN. "O"
VANCOUVER, B.C. V5W 3V2

ਸ਼੍ਰੀ ਮਨ ਜੀ.

- ਮੈਂ ਕੁੱਝ ਭਾਈ ਭਰਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੇ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਜਾਗੀ ਕਰ ਦਿਓ:
- ਮੈਂ ਦਸ ਭਾਈ ਭਰਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਮੇਰੇ ਸਨੇਹੀ ਨੂੰ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਜਾਗੀ ਕਰ ਦਿਓ:
- ਅਸੀਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਭਰਜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਕੋਨੇਕਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪਤਿਆਂ ਤੇ ਇਕ ਇਕ ਸਾਲ ਲਈ ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ ਜਾਗੀ ਕਰ ਦਿਓ: (ਤਾਦ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਕੱਠੇ ਭਰਜ ਤੇ ਦੋ ਭਾਈ ਭਰਜ ਰਿਹਾਇਓ!)

.....

.....

.....

.....

ਪੰਜਾਬ ਕਲਚਰਲ ਅਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੈਨਕੂਵਰ PANJAB CULTURAL ASSOCIATION Vancouver, B. C., Canada

ਨਵੰਬਰ 1972 ਵਿੱਚ ਜਨਮੀ ਪੰਜਾਬ ਕਲਚਰਲ ਅਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੈਨਕੂਵਰ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸਰਗਾਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਿਲਕਸ ਕੋਰ-ਕਾਰ ਭੰਗੜੇ ਦੀ ਪਠਾਣਸ਼ਾਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਨੇ ਸਪੋਰਟਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਮੇਲੇ, ਮੈਂਟਰੀਅਲ ਦੀਆਂ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ CBC ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬੀ.ਸੀ. ਲਗਭਗ ਸਾਰੇ ਵੱਡੇ ਸਹਿਠਾਂ ਵਿੱਚ ਭੰਗੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਕੋਨੇਕਾ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਗੌਰਵ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਉੱਪਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਅਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸੌਦ-ਪੱਤਾ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭੰਗੜਾ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹੋਣ ਜਾਂ ਭੰਗੜਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚੇ ਗੰਭੀਰ ਵਿਲਕਸਪੀ ਕਰਦੇ ਹੋਣ।

ਫਾਲ ਫਿਲਿੰਗ (879-9669) ਰਾਖੀ (325-9564)

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਅਸੋਸੀਏਸ਼ਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਅਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵੱਲੋਂ 2 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਕਈ ਕਾਰਜ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਈ ਦਰਬਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਇਨਾਮ ਨੇੜੇ ਕਈ ਕੋਰਨ ਸਿੰਘ ਮੀਸ਼ਾ (੨) ਨੇ ਕਿ ਅਗਸਤ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਵੈਨਕੂਵਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ) ਦੇ ਮਾਣ ਵਿਚ ਕਰਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਸਾਂ, ਸਮਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ:

ਸੁਖਵੰਤ ਹਿੰਦਲ ਨੂੰ: 321-9221

FOR FIELD HOCKEY EQUIPMENT

- * KICKERS
- * LEG GUARDS
- * SHIN PADS
- * MATCH BALL & PRACTICE BALLS, GLOVES AND HOCKEY BAG
- * EXCLUSIVE DISTRIBUTORS FOR MAHARAJA HOCKEY STICKS

For Reasonable Prices and Reliable Service,
Contact S. Tejinder Gill, 584-3789

BLUE COAST ENTERPRISES

SENSATIONA

KISHORE KUMAR

WITH
HELEN

UMA RELE

CHARANJIT SINGH

ENOCH DANIELS

GEORGE

KAKA

BUJI

SHAILESH

SU

THE GREATEST

ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਆਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਣ
 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਮਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ
 ਮੁਤਾਬਕ ਵੈਨਕੂਵਰ 'ਚ ਉਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
 ਦਾ ਆਖਰੀ ਸ਼ੋਅ:

A
 A man of many t
 composer. He is
 The youngest of
 Kishore has dist

SEPTEMBER 10 - 1978 - 8 P.M.
AT QUEEN ELIZABETH THEATRE

A great, wel
 fame and su
 but the nam

R SHOW

ਪਿਛੋਰ ਕੁਮਾਰ ਦੇ ਕੋਲਮ ਦੇ
 ਪਿਰਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਾਹਿਬੋ
 ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ

1. FRONTIER CLOTH HOUSE
6672 MAIN ST. CPH. 32 (-1424)
2. ROKKO SAREES
6201 FRASER ST. (327-3033)
3. GLOBE SPICES
6695 FRASER ST. (321-2472)
4. SHAN SAREES
6658 MAIN ST. (321-0847)
5. AMBIKA ENTERPRISES
5125 VICTORIA DR. (327-0295)
6. PATEL SUPERMARKET. 255-6729
7. PUNJAB FASHIONS
6665 MAIN ST. (324-7521)
8. KARIM DELUXE
1034 COMMERCIAL DR.
(255-6122)
9. GASTOWN CURRY INN
128 E. CORDOVA ST. (683-1632)

DINESH

NANDI
DUGGAL

DEBU

BHAWANI
SHANKAR

NARENDRA
BHANSALI

LIVE SHOW

ABOUT KISHORE KUMAR

... A funny man, a serious actor, a story writer, director, producer and a
 these... and much more. He is the No. 1 singer in India's film industry.
 e three eminent Ganguli brothers headed by the evergreen Ashok Kumar,
 uished himself in many fields of creativity relating to film-making.

ABOUT HELEN

own, talented, beautiful film star and dancer, who has enjoyed unprecedented
 ined glory for more than two decades. Many dancers came and went until today,
 - HELEN - - remains on top, the No. 1 dancer in India's film industry.

Price:

\$15.00, \$12.50, \$10.00
 \$8.00, \$6.00

FOR FURTHER INFORMATION
 CALL

S & S PICTURES
 324-3515

FOR GOOD SEATS RUSH
 FOR ADVANCE BOOKING.

ਨੰਬਰ ਦੋਨ

ਅਜਮੇਰ ਰੋਡੇ

ਰੈਨਗੇ ਨੇ ਸਿਗਰਟ ਦਾ ਆਖਰੀ ਕਮ
 ਤੋੜ ਕੇ ਭਾਰ ਤੋੜ ਲਈ। ਠੋਲੀ ਠੋਲੀ
 ਤੁਰਦੀ ਕਾਰ ਇਕ ਖੌੜ ਕੱਟ ਕੇ ਦੁਨੀ ਸੜਕ
 ਤੇ ਪੈ ਗਈ - ਰਫਤਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਚੋੜੀ ਸੀ।
 ਰੈਨਗੇ ਵਿਖੇ ਦੁੱਠੀ ਵਿਚ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜਾਂ
 ਸਾਇਰ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ
 ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਅਕਾਸ਼ ਦੀ ਇਕ
 ਹੋਰ ਖੌੜ ਕੱਟਿਆ ਤੇ ਕਾਰ ਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
 ਵੱਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਖੁਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਧਾ ਲਈ।
 ਕਾਰ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੀ
 ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿੰਨੇ ਵਿੰਗੇ ਟੇਡੇ ਖੌੜ
 ਕੱਟਦੇ ਪੈਣ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਸਪੀਡ ਤੇ ਜਾਣਾ ਪਏ
 ਉਸ ਦਾ ਸੌਜਾ ਹੱਥ ਅਕਸਰ ਜੇਕਰ ਇਕ ਹੀ
 ਗੱਰੀਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਾਂ ਫੇਰ ਸਿਗਰਟ ਪਾਣ ਵਿਚ
 ਉਲਝਿਆ ਗੱਰੀਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਸ
 ਦਾ ਜੀਅ ਕੀਤਾ ਗੈਸ ਵਾਲਾ ਪੈਂਡਲ ਸਾਰੇ ਦਾ
 ਸਾਫ਼ ਨੱਧ ਦੇਣੇ ਪਰ ਪੁਲੀਸ ਦੇ ਤੌਰੇ ਉਸਨੇ
 ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕੀਤਾ।

ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੇਡੈਣ ਸੀ।
 ਅਜੀਬ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਖੇਡੈਣੀ - ਅਜੀਬ ਕਾਹਲ
 ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਅਜੀਬਗਾ ਹੋਵੇ, ਸਿਰ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ
 ਦਾ ਵਰੋਲੇ ਉਠ ਉਠ ਅਲੋਪ ਹੋਵੇ ਹੋਣ। ਟਾਉਣ
 ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵੱਲ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ
 ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਬੱਸ ਸੜਕ ਦੇ
 ਟੋਹੀ ਪਾਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।
 ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਝ ਗੁਆਚਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਕਾਸ਼ ਦੀ
 ਉਸਨੇ ਸਪੀਡ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ
 ਕਿਉਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਖੇਡਾਂ ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।
 ਉਸਨੂੰ ਛੁੱਟਕਾ ਲੱਗਾ - ਸਾਇਰ ਖੌੜਾਂ ਦੀ ਡੜੀ
 ਵੀ ਛੁੱਟ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉਠਾਈ ਲਈ ਤੇ ਫੇਰ
 ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਪੀਡ ਤੇ ਹੀ ਚੱਲ ਪਿਆ।
 ਕਾਰ ਦਾ ਰੇਡੀਓ ਅਕਸਰ ਲੱਗਾ ਹੀ ਗੱਰੀਦਾ
 ਸੀ। ਪੁਲ ਕਰ ਲਈ ਉਸਦਾ ਧਿਆਨ ਚੱਲ ਰਹੇ
 ਗਾਣੇ ਵੱਲ ਹੋਇਆ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ
 ਵਾਲੀਆਂ ਖੇਡੈਣੀਆਂ ਖੋੜਾਂ ਵਿਚ ਉਲਝ ਗਿਆ।
 ਸੜਕ ਦੇ ਸੌਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇਖਿਆ ਕੁੱਝ ਦੂਰ ਤੇ
 ਕੋਈ ਹੱਥ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਗਈਡ ਮੰਗ ਰਿਹਾ

ਸੀ। ਰੈਨਗੇ ਦਾ ਆਗ ਧਿਆਨ ਉਸ ਪਾਸੇ ਹੋ
 ਗਿਆ। ਕਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਕੇ ਹੱਥ ਵਾਲੇ ਕੋਲ ਜਾਕੇ
 ਠੋਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਰੈਨਗੇ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹਤਾ ਨਾਲ ਉਸ
 ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਇਕ ਡੈਨਸਿੰਗ ਕੁੜੀ ਖੜੀ ਸੀ।
 ਉਸ ਨੇ ਛੁੱਟਪਟ ਕਾਰ ਹੋਰ ਕੇ ਖਿੜਕੀ ਖੋਲ੍ਹ
 ਦਿੱਤੀ। ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ
 ਫੇਰ ਸਿੱਧਾ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।
 ਕੁੜੀ ਨੇ ਸੁਖਰਗਾ ਕੇ ਸੁਖਰੀਆ ਕਿਹਾ ਤੇ ਰੈਨਗੇ
 ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਗਈ। ਕਾਰ ਤੁਰ ਪਈ ਤੇ ਛੇਤੀ
 ਹੀ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਫੜ ਲਈ।

ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਰੈਨਗੇ ਦੇ ਖੇਲਾਗ ਜਿਹੇ ਰਹੱਈਏ ਤੇ
 ਕੁੱਝ ਰੋਗਾਂ ਹੋਈ। ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਸੀ ਕੁਝ ਵੀ
 ਪੁੱਛੇਗਾ "ਕਿਸੇ ਜਾਣਾ ਹੈ?" ਪਰ ਰੈਨਗੇ ਨੇ ਅਜਿਹਾ
 ਕੁੱਝ ਨਾ ਪੁੱਛਿਆ। ਕੁੱਝ ਦੇਰ ਉਡੀਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ
 ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਸੁਖੀਆਇਤ
 ਰੋਡ ਤੇ ਉੱਤਰ ਜਾਣਾ ਹੈ"। ਰੈਨਗੇ ਨੇ ਖੋੜਾ ਜਿਹਾ
 ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ ਤੇ ਕਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਚਲਾਉਣਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੀ ਖੇਡੈਣੀ
 ਕਾਫੀ ਘਟ ਗਈ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੁੱਝ ਲੱਤ ਜਿਹਾ
 ਹੋਵੇ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਪਤਾ ਹੋਵੇ
 ਉਸਨੇ ਕਿਸੇ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਹੁਣੇ ਹੁਣੇ ਤੁੱਥੇ ਸੁਰਜ ਦਾ ਚਾਨਣ ਅਜੇ ਕਾਫੀ
 ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ
 ਜਗ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਰੈਨਗੇ ਹੁਣ ਸੜਕ ਦੇ ਆਸ
 ਪਾਸ ਰਹੀ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ
 ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਸਿੱਧੀ ਸੀ। ਕੁੱਝ ਪਿੱਛੇ
 ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖੀਆਇਤ ਆ ਜਾਈ ਸੀ ਤੇ ਕੁੜੀ
 ਨੇ ਉੱਤਰ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਰੈਨਗੇ ਦੇ
 ਸਿਰੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ - ਉਪਰਾ
 ਉਪਰਾ ਜਿਹਾ ਲੱਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ
 ਵਿਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਘਬਰਾਹਟ ਨੂੰ ਛੁੱਛਾ
 ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਉਸਨੂੰ ਰੈਨਗੇ ਦੀ ਟਿੱਠੀ ਆਖੋਸ਼ੀ
 ਤੋਂ ਕੁਝ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਆ
 ਰਹੇ ਗੀਤ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼
 ਕੀਤੀ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖੇਡੈਣ ਜਿਹੀ ਹੋਰੇ ਆਸ
 ਪਾਸ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਈ।

"ਕੁੰ ਇੰਟੈਲੀਅਨ ਹੈ?" ਰੈਨਗੇ ਨੇ ਅਚਾਨਕ
 ਚੁੱਪ ਤੋੜਦਿਆਂ ਸੁਸਰ ਜਿਹੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਪੁੱਛਿਆ
 ਸਾਇਰ ਉਸ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਖੇਡੈਣੀ ਨੂੰ ਭਾਪ
 ਲਿਆ ਸੀ।
 "ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਪਿਠੇ ਇਟਲੀ ਤੋਂ ਆਏ ਸਨ"
 ਕੁੜੀ ਨੇ ਤੁਰ ਕੇ ਉਸ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਰੈਨਗੇ
 ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਲ ਹੀ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ।
 "ਕੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ?"
 "ਇਕ ਅਖਬਾਰ ਵਿਚ ਰਿਪੋਰਟਰ ਹਾਂ"
 ਫੇਰ ਵਿਚਕਾਰ ਫੇਰ ਸੰਘਣੀ ਚੁੱਪ ਪਸਰ ਗਈ।
 "ਕੁੰ ਕਿਸੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕੁੜੀ ਨੇ ਚੁੱਪ ਨੂੰ

ਤੇਰਨ ਦਾ ਘਤਨ ਕੀਤਾ।

ਹੈਨਰੀ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ।

ਇਹ ਵਿਚੇ ਮੈਂਨੂੰ ਸਨੀਸਾਇਤ ਤੇ ਉਤਾਰਨਾ ਹੀ ਨਾ ਚੁੱਲ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਸਾਇਦ... ਕੀ ਪਤੈ? ਕੁੜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਸੋਚਾਂ ਹੋਨਗੀ ਵਾਂਗ ਆਈਆਂ।

"ਇਸ ਸੜਕ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਸੜਕ ਸਨੀਸਾਇਤ ਹੈ"। ਕੁੜੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਚਿਤਾਵਣੀ ਵਜੋਂ ਕਿਹਾ।

ਹੈਨਰੀ ਨੇ ਉਸਾਰੇ ਵਜੋਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਵੇਖਦਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰਿਹਾ। ਕੁੜੀ ਉਸ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਭੇਦ ਭਰੇ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਤਰ ਵੀ ਗਈ। ਉਹ ਉਹ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਸਨੀਸਾਇਤ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਕਾਰ ਨਿਰੰਤਰ ਉਸੇ ਸਪੀਡ ਤੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਰੇਡੀਓ ਤੇ ਸਬਰਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਸਨ।

"ਸਨੀਸਾਇਤ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ"। ਕੁੜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਘਾਟ ਕਰਵਾਇਆ।

ਹੈਨਰੀ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ।

"ਸਨੀਸਾਇਤ ਆ ਗਈ ਹੈ" ਪਲੀਜ਼ ਮੈਂਨੂੰ ਇਥੇ ਉਤਾਰ ਦੇਵੋ। ਗਈਓ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ"

ਕਾਰ ਉਸੇ ਅਤਿਅੰਤ ਤੇ ਚਲਦੀ ਰਹੀ। ਕੁੜੀ ਇਕ ਦਮ ਘਬਰਾ ਗਈ।

"ਸਨੀਸਾਇਤ ਕੰਘ ਗਈ ਹੈ। ਕਾਰ ਇਸੇ ਵਰਤ ਮੈਂਥੇ ਹੀ ਖੜੀ ਕਰ"

ਕਾਰ ਉਸੇ ਅਤਿਅੰਤ ਤੇ ਚਲਦੀ ਰਹੀ।

"ਮੈਂ ਠੇਕਾ ਪਾ ਦੇਵਾਂਗੀ ਤੂੰ ਮੈਂਨੂੰ ਕਿਥੇ ਲਈ ਜਾਨੈਂ, ਕਾਰ ਉਠੇ ਮੈਂਥੇ ਖੜੀ ਕਰ।"

"ਠੀਕ ਨਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅਗਲੀ ਸੜਕ ਤੇ ਲਾਠ ਦੇਵਾਂਗਾ"।

ਪਲ ਤਰ ਲਈ ਵੇਖੇ ਫੇਰ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।

ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖਬਰ ਆਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਸੁਣ ਕੇ ਕੁੜੀ ਦੇ ਤੰਗਣੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਦਮ ਹੈਨਰੀ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਵੇਖਿਆ।

"ਮੈਂ ਉਹੀ ਹਾਂ ਜੋ ਤੂੰ ਸੋਚ ਰਹੀ ਹੈ"।

"ਕੀ?"

"ਮੈਂ ਠੀਕ ਠੀਕ ਹਾਂ ਜਿਸ ਥਾਂ ਇਹ ਖਬਰ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਨਹੀਂ ਅਤਿਅੰਤ ਖਤਰਨਾਕ ਸੁਣੀ"

"ਠੀਕ ਤੇ"

"ਕਰਾ ਵੀ ਅਫਾਜ਼ ਕੱਢੀ ਜਾਂ ਹਿਲਕਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਠੀਕੀ ਤੇਰੇ ਸਾਰ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾ" ਹੈਨਰੀ ਦਾ ਗੀਬਲ ਕੁੜੀ ਦੀ ਵੱਖੀ ਨਾਲ ਲੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ।

ਕੁੜੀ ਦੇ ਇਕ ਦਮ ਹੱਸ ਹਵਾਸ ਉੱਤੇ ਗਏ। ਮੱਥੇ ਤੇ ਤੁੱਲੀ ਆ ਗਈ। ਸਾਰ ਡੂੰਘਾ ਡੂੰਘਾ ਜਿਹਾ

ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਹੈਨਰੀ ਥਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਸੀ ਉਹ ਤੌਰ ਉਹ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਕੁੜੀਆਂ ਮਾਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਹਰ ਵਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲੇ ਅਖਬਾਰ ਨੇ ਹੀ ਮੋਟੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਸਬਰਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਦਿਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦਹਿਸ਼ਤ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸੁਖਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

"ਕਮੀਜ਼ ਪੈਂਟ ਚੋ ਉਤਾਰੋ ਚੁੱਕ"

ਕੁੜੀ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕਮੀਜ਼ ਪੈਂਟ ਚੋ ਬਿਠੀ ਤੇ ਉਤਾਰੋ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਗੀਬਲਵਰ ਦੀ ਟੱਢੀ ਨਾਲੀ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਨਾਲ ਦਿਲ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਛੇਰੀ। ਡਰ ਤੇ ਕੁਰਕਾਹਟ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਾਹ ਜਿਸਮ ਕੰਘ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਕਮੀਜ਼ ਛੱਡ ਕੇ ਹੱਥ ਅੱਗੇ ਕਰ ਲਏ। ਹੈਨਰੀ ਦਾ ਹੱਥ ਉਸਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਖੋਲ੍ਹੇ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਚੁੱਪ ਨਾਲ ਕਾਰ ਭਰ ਗਈ। ਉੱਚ ਉੱਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਤਰਨ ਵਾਲੀ ਕੁੜੀ ਸੀ। ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਲਈ ਜੋ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖਤਰਨਾਕ ਵਾਪਰਨਾਂ ਸੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਆਦਮੀ ਸਾਹਮਣੇ ਜਿੰਨਤਾਂ ਤਰਲੇ ਕਰਨੇ ਉਸਨੂੰ ਫਰੂਲ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਉਹ ਜਿਉਂਦੀ ਸਾਇਦ ਹੀ ਬਚੇ। ਉਸਨੇ ਸੋਚਿਆ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਬਚਾ ਲਈ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹੈਨਰੀ ਨੇ ਇਕ ਪਲ ਉਸ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਅਜਿਹੇ ਥੋੜੀ ਵੇਖ ਕੇ ਕੋੜੀ ਜਿਹੀ ਘਬਰਾਹਟ ਹੋਈ। ਉਸ ਲਈ ਸਾਇਦ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਕੁੜੀ ਸੀ ਜੋ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤ ਖੌਠੀ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਬੈਠਿਆਂ ਤਿੰਨ ਕੁੜੀਆਂ ਮਾਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਹਰ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ।

"ਮੈਂਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰ ਦੇਵਾਂਗਾ"

"ਹਾਂ"

"ਰੋਪ ਵੀ ਕਰੇਂਗਾ"

"ਨਹੀਂ"

ਫਿਰ ਚੁੱਪ ਪਸਰ ਗਈ। ਕੁੜੀ ਉਸਨੂੰ ਗੱਲੀ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਬਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਸ ਅਨੇ ਵੀ ਧਰ ਅੰਦਰ ਛੁਪੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਗਇਲ ਰੋਡ ਆਉਣੀ ਸੀ। ਸਾਇਦ ਬੱਤੀਆਂ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਣ, ਇਹ ਉਕੇ ਤੇ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਨ ਕਿਵੇਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂ। ਸਾਇਦ ਕੋਈ ਐਕ-ਸੀਡੈਂਟ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇ -- ਸਾਇਦ ----

32 " ਵੈਸੇ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਸੁਖਸੁਖਤ ਹੈ "

" ਹੁੰ । "

" ਲੋਕ ਕੁਝੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਥ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਿਸਮਾਂ ਵਾਸਤੇ ਈ ਅਗਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। "

" ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਚਲਾਕ ਹੈਂ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਜਾ " ਹੈਨਰੀ ਇਹ ਦਮ ਤੈਸੇ ਇਹ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

" ਪਰ... ਪਰ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਵੇਰ ਮੇਰੇ ਜਿਸਮ ਨਰੂਰ ਦੇਖ ਲੈ। ਕੀ ਖਿਆਲ ਮੈਂ ? "

" ਤੂੰ ਇਟਲੀ ਤੋਂ ਕਦੇ ਕੁ ਆਈ ਸੀ "

" ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ "

" ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਠਾ ਹੈਂ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਾਰੇ ਤੂੰ ਕੱਖ ਕੀ ਜਾਣਦੀ "

" ਤੂੰ ਗੱਲਾਂ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀਆਂ ਕਰਦੇ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਾਂ ਜਾਣ ਕਰਦੀ ਹਾਂ? ਮੇਰੇ ਕਾਂ ਮੈਲਿਨੀ ਹੈ "

" ਜੇ ਤੂੰ ਇਹ ਸਮਝਦੀ ਹੈਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਇਹ ਉਲਝਾ ਰਹੀ ਹੈਂ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾ। ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਕਾਰ 'ਚ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਕੁਝੀ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਪਰ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਸਹਿਮਤ ਹੈਂ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਸੁਖ ਹਾਂ। "

" ਮੈਲਿਨੀ ਨੇ ਇਹ ਦਮ ਹੈਨਰੀ ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ ਪਰ ਉਸਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਦੇ ਤਰਾਉਣਾ ਸੀ।

" ਤੂੰ ਸੁਖ ਹੈਂ ਮੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ ? "

" ਹਾਂ, ਅੱਜ ਮੇਰੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। "

" ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ "

" ਹਾਂ "

" ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਘਟੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ ਅੱਗੇ ਈ ਤਾਂ ਤੂੰ ਕਈ ਕੁਝੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਹੜੀ ਕਈ ਗੱਲ ਹੈ ? "

" ਤੈਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਬਹੁਤ ਖਾਮ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਪਿਛੇ ਮੈਂ ਕੁਝੀਆਂ 'ਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੈਂ ਉਹ ਚੰਗੇ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜਿਸਨੇ ਹਿਸਟਰੀ ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇਨੁਮਾਨ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਣ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੂੰ ਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ।

" ਪਰ ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਤੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਖਾਰੇ ਅਖਬਾਰ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਾਂਗੀ ਤੂੰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ। "

" ਮੈਂ ਇਹ ਹਿਸ਼ਟਰੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ। ਤੂੰ ਕਰਦੇ ਮੋਲੀਸ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਈ ਕੜੂ ਲਵੇ ਤੇ ਮੈਂ ਹਿਸਟਰੀ ਇਹ ਇਹ ਕੁਝੀ ਗਾਮਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਾਂ "

" ਪਰ ਇਹ ਕੁਝੀ ਗਾਮਲ ਕਰਨਾ ਨਰੂਰੀ ਹੈ ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਨੀਰ ਤੋਂ ਨੀਰ ਕੰਮ ਲਗਦੇ "

" ਹੈਨਰੀ ਖੁੱਲ ਕੇ ਹੱਸਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਹੋਰ ਹੱਸਿਆ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸਨੇ ਗੀਲਫਿਲਡ ਦੀ ਨਾਲੀ ਮੈਲਿਨੀ ਦੇ ਮਾਸ ਇਹ ਖੋਤ ਦਿੱਤੀ। ਮੈਲਿਨੀ ਨੂੰ ਉਸ

ਦਾ ਗਾਮ ਬਹੁਤ ਤਰਾਉਣਾ ਲੱਗਾ।

" ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਠਾ ਤੀਵੀਂ ਹੈਂ। ਏਥੇ ਪੁੰਨ ਖਾਪ ਈ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਅਮਰੀਕਾ ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਬਹੁਤ ਨਰੂਰੀ ਹੈ। ਗੀਕਾਰਡ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਰੂਰੀ ਹੈ। - ਗੀਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਕਰਨਾ ਨਰੂਰੀ ਹੈ। ਕੰਬਰ ਵੱਲ ਬਣਨਾ ਨਰੂਰੀ ਹੈ ਬਹੁਤ ਨਰੂਰੀ "।

" ਕਿਉਂ ? "

" ਹੈਨਰੀ ਫੇਰ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਹੱਸਿਆ।

" ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਮੁਠਾ ਹੈਂ। ਤੂੰ ਕੋਈ ਏਥੇ ਕੋਈ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸੁਣਦੇ? ਮੇਰੇ ਕੰਬਰਾਂ ਇਹ ਸਿਰ ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਘੱਟੇ ਅਫਸਰਾਂ ਗੁੰਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਚਲੋ ਚਲੋ ਚਲੋ ਕੱਥੇ ਕੱਥੇ ਕੱਥੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ, ਤੇਜ ਤੇਜ ਤੇਜ, ਹੋਰ ਤੇਜ ਹੋਰ ਤੇਜ ਹੋਰ ਤੇਜ - - - - - "

ਤੇ ਉਸਦੀ ਕਾਰ ਈ ਕੁਝੀ ਹੋਰ ਤੇਜ ਹੋ ਗਈ ਹੋਰ ਤੇਜ। ਗਾਇਲ ਰੋੜ੍ਹ ਆ ਕੁੱਝੀ ਸੀ ਬੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਨ। ਹੈਨਰੀ ਦੀ ਕਾਰ ਇਹ ਗਾਇਲ ਰੋੜ੍ਹ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਇਹ ਕੋਈ ਕਾਰ ਆਹ ਕਰਕੇ ਵੱਜੀ। ਮੈਲਿਨੀ ਕਾਰ 'ਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਕੁਝ ਕੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਵੱਜੀ।

ਕਾਰਾਂ ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈਆਂ। ਹੈਨਰੀ ਦੀ ਕਾਰ ਵੱਡੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦਾ ਬਹੁਤਾ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫਿਗਰਿਆਂ। ਉਹ ਫਰਤੀ ਨਾਲ ਕਾਰ 'ਚੋਂ ਉਤਰਿਆ ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਮੈਲਿਨੀ ਕੋਲ ਗਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੇ

ਕਿਸੇ ਸੱਟ ਦਾ ਅਜੇ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਦੋ ਔਰਤਾਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਥੇ ਆ ਗਈਆਂ। ਇਹ ਅਧਖੜ ਉਮਰ ਦੀ ਕਾਫੀ ਲੰਗੜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੀ, ਜਵਾਨ ਬਚ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਲਿਨੀ ਉੱਥੇ ਖੇਰੋਸ ਪਈ ਸੀ ਸਾਇਰ ਸਿਰ ਇਹ ਸੱਟ ਲੱਗੀ ਸੀ। ਹੈਨਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ, ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਰਾਸ਼। ਵੇਦੇ ਔਰਤਾਂ ਮੈਲਿਨੀ ਕੋਲੇ ਤਰੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ।

" ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਦਮ ਪੁਲੀਸ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ " ਅਧਖੜ ਉਮਰ ਦੀ ਔਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

" ਮੈਂ ਕੁਝ ਕਰਦੀ ਹਾਂ, ਫੋਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਹੋਵੇਗਾ? ਜਵਾਨ ਔਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

" ਏਸ ਉਥੇ ਨਾਲ ਈ ਮੈਂ ਕੋਝੀ ਜਿਹੀ ਵਿੱਥ ਤੇ, ਵੱਲ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਕਾਰ ਇਹ ਲੈ ਚਲਦਾ ਹਾਂ "

ਕੁਝੀ ਖਿਨਾਂ ਇਹ ਪਲ ਕੁਝ ਹੈਨਰੀ ਨਾਲ ਬੈਠ ਗਈ। ਹੈਨਰੀ ਨੇ ਖੈਰਦਿਆਂ ਹੀ ਕਾਰ ਪੂਰੀ ਕੁਝੀ ਹੋਰ ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਉਹ ਫੇਰ ਸੁਖ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ 'ਲੀਡਰ' ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਇਕ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੈਨੇਡਾ ਆਇਆ ਸੀ।

ਜ਼ਮੀਨ ਵੇਚਕੇ ਕਾਫੀ ਰਕਮ ਨਾਲ ਲੈ ਆਇਆ ਸਾਂ - (ਜ਼ਮੀਨ ਕੁਝ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਦੇਸ਼-ਤਗਤ ਗਦਗੀਆਂ ਅਤੇ ਬਕਰ-ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਮੁਖਧਰੀ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਮਿਲੀ ਸੀ ; ਕੁਝ ਇੱਕ ਔਰਤ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਕੇ ਹੱਥਿਆਈ ਸੀ ; ਕੁਝ ਸੰਤਾਲੀ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟੇ ਪੈਸੇ ਨਾਲ ਖਰੀਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਥਾਕੀ ਦੀ ਖਿੱਤ ਦੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ 'ਦੁਰੀਆਂ-ਸਵਾਈਆਂ' ਦੇ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਠਿੱਕੇ ਮੋਟੇ ਕਰਜ਼ੇ ਨਾਂ ਮੌਜ਼ ਸਕਣ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰਾ ਲਈ ਸੀ।)

ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਏਥੇ 'ਅਮੀਨ' ਦੀ 'ਫਾਗਵਾਲੀ' ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਕ ਯੂਗੰਤੀਅਨ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਜਾਅਲੀ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਲੈ ਲਈ।

ਫਿਰ ਮੈਂ ਫਰਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੰਦੇ ਚੁਣੇ ਸੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਸ ਵੈਨ ਵਿੱਚ 'ਪੰਦਰਾਂ-ਬੀਰ' ਬੰਦੇ ਲੋਥੇ ਹੋਕੇ ਬੈਠਦੇ ਹੋਏ, ਮੈਂ 'ਤੀਰ-ਚਾਲੀ' ਸੋਧੇ ਹੀ ਬੈਠ ਲੈਂਦਾ ਸਾਂ। ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਪੈਸੇ ਅੱਧਿਓਂ ਬਹੁਤੇ ਜੇਥ 'ਚ ਪਾਕੇ ਥਾਕੀ ਕਾਮਿਆਂ ਦੇ ਮੱਥੇ ਮਾਰਦਾ ਸਾਂ - (ਕਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹੋਂ ਬਹੁਤੇ ਵਿਜ਼ਿਟਰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ 'ਵਰਕ-ਪਰਮਿਟ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਫਲਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਾਉਣ' ਦੀ ਪਸਕੀ ਦੇਕੇ ਲੁੱਟਣ ਨੂੰ ਮੈਂ 'ਹੱਕ-ਹਲਾਲ ਦੀ ਕਮਾਈ' ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ - ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ 'ਭਲਾ', ਨਾਲੇ ਮੇਰਾ 'ਭਲਾ', ... 'ਸਰਬੱਤ ਟਾ ਭਲਾ')

ਫਿਰ ਮੈਂ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਨਾਲ ਅੱਧ-ਅੱਧ ਦਾ ਸੌਦਾ ਕਰਕੇ, ਵਿਜ਼ਿਟਰਾਂ ਦੇ 'ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਅਪੀਲ' ਅਤੇ 'ਅੰਕਸਟੈਨਸ਼ਨ' ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਰੰਗੇ।

ਫਿਰ ਮੈਂ 'ਇਨਸੋਲਰੇਸ਼ਨ ਏਜੰਟ' ਬਣਕੇ, ਨਵੇਂ ਇੰਮੀਗਰੇਟਾਂ ਨੂੰ ਕੋਲੋਂ ਵਿਸਕੀ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਪਿਲਕੇ, ਲਜ਼ੇ 'ਚ ਗੁੱਟ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ ਲਾਹੀ - ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ-ਕੰਡੇ ਵਰਤਕੇ, ਟੀ. ਥੀ. ਦੇ ਮਹੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਵੀਆ ਕਰਦਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵਿਚਾਰੇ ਦੇ ਪਹਲੋਕ ਸਿਧਾਗੰਦਿਆਂ ਹੀ ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰਾ ਡਾਕਟਰ ਦੇਸਤ 'ਲਾਖ-ਪਤੀ' ਬਣ ਗਏ - (ਉਹ 'ਪਤੀ' ਭਾਵੇਂ ਸਹੀ-ਅਰਥਾਂ 'ਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੌਰੀ ਆਇਆ ਹੁੰਦਿਆਂ-ਸੁੰਦਿਆਂ ਪਰੋ ਬਾਹਰ ਹੋਰ 'ਤੀਵੀਆਂ' ਨਾਲ ਹੱਸ-ਖੇਡ ਲੈਂਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਭਲਾ ਹਰਜ਼ ਵੀ ਕੀ ਹੈ।) ਹੁਣ ਕਈ ਟੱਟ-ਪੂਜੀਏ ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਜੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹਰ ਹਲਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੀ ਉੱਛੜਾ ਦੀਆਂ ਅਫਵਾਹਾਂ ਟੈਲਾ ਕੇ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ 'ਮੰਨਿਆਂ ਪ੍ਰਮੰਨਿਆਂ ਲੀਡਰ' ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਬਣਿਆ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਵਿਜ਼ਿਟਰਾਂ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਹੀ ਹਾਂ ਪਰ ਰੇਡੀਓ, ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ, ਅਖਬਾਰ, ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅੰਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਜ਼ਿਟਰਾਂ ਨੂੰ 'ਅਨਪੜ੍ਹ', 'ਅਸੋਭਿਕਾਰ', 'ਗਾਲਜ਼ੀ' ਤੇ 'ਗੰਦਿਹ' ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੱਕ ਰਖਦਾ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਜਿਸ਼ਿਆਦ ਸਭਾਥ ਪੀਣ', 'ਪੱਟ ਅੰਗ੍ਰੇਜੀ ਬੋਲ ਸਕਣ' ਅਤੇ 'ਮੰਨਣ ਨਾਂ ਔਣ ਨੂੰ' ਕੈਨੇਡਾ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀਆਂ ਸਭ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕਹਿਣ ਦਾ 'ਹੱਕ' ਰਖਦਾ ਹਾਂ; ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ 'ਲੀਡਰ' ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਅਗਾਂਹਵਧੂ' ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਭਾਪ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜੱਗ 'ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਜੱਗ' ਹੈ। ਸੋ ਹਮ ਉਸ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਲੋਕਸੇਵਕ ਹੋਣ ਦਾ 'ਰੋਅਥ-ਸੋਅਥ' ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਲੋਕਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਪਰਠੇ ਹੋਰ ਆਪਣੇ ਸਵਾਨਥ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਲਈ ਅਕਸਰ ਅਗਾਂਹਵਧੂਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਖੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਪੜ੍ਹਿਆ ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਆਲਿਓ-ਦੁਆਲਿਓ ਸੁਣੇ ਕੁਝ ਟਿਕ ਰਿਖਿਆ ਥਾਏ ਇਹ ਕਹਿ ਕਹਿ : " ਫਲਾਈ ਗੱਲ ਤਾਂ ਲੈਨਿਨ, ਸਟਾਲਿਨ ਜਾਂ ਮਾਰਕਸ ਨੇ 'ਸੈਂਟਰਲ ਕਮੇਟੀ' ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ 'ਚ ਕਹੀ ਮੈਂ " , ਆਪਣੀ ਸਿਧਾਂਤ-ਸੂਝ ਦੇ ਦਮਗਰੇ ਢਕਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਪਰਮ ਅਤੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਗਾਲ਼ਾਂ ਦੀ ਸੂਟ ਪਰ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ; ਪਰ ਉਂ ਚੋਰੀ-ਛੱਪੇ ਟੈਂਪਲ 'ਚ ਜਾਕੇ 'ਹੇ ਰੱਬ ਸੱਭਿਆ' ਕਹਿ ਕਹਿ ਨੌਕ ਰਗੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਬਚਾਲੇ
ਉਚਾੜ

ਸੁਚਿੰਦਰ ਯੰਜਲ

'ਜਮਾਤੀ-ਸੂਫ਼' ਅਤੇ 'ਜਮਾਤੀ-ਪੋਲ' ਦੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣਿਆਂ ਪਰਚਾਰ ਤਾਏ ਮੈਂ 'ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਜਮਾਤ' ਦਾ ਕਠਾ ਹਾਂ ਪਰ ਆਪ 'ਜੱਟ ਸਾਹਿਬ' ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ ਹੋਣ ਨੂੰ 'ਚੁਹੇ-ਭਾਰ', 'ਲੁਹਾ-ਤਖ਼ਾਣ', 'ਨਾਈ-ਛੀਬ' ਆਦਿ 'ਨਿਕੀਆਂ ਸੁਕੀਆਂ ਜਾਤ' ਸਮਝਦਾ 'ਗੈਰ-ਸਿਧਾਂਤਕ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ' ਪਿਲਾਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕੈਰੰਡਾ ਦੀਆਂ ਕਲ-ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ 'ਜਮਾਤੀ-ਸੂਫ਼' ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ' ਕਾਰਨ ਨੌਕ 'ਹੋ ਚੁੱਕੇ' ਡੇਗਦ ਕਰੀਬ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਪਾਠੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪਿਛਾਂਹਿੱਚੁ ਰਚਨਾ ਛਪ ਜਾਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਪਿਛਾਂਹਿੱਚੁ ਲੇਖਕ ਦੀ ਪਿਛਾਂਹਿੱਚੁ ਫਿਲਾਸਫੀ ਨੂੰ ਠੰਗਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਕਰਾਂ ਤਾਏ ਨਾਂ ਪਰ ਮੈਂ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਤਲ ਨੂੰ 'ਸੋਧਵਾਦੀ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਤੀਕਿਆਵਾਦੀ' ਜਗ੍ਹਾ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ 'ਅਠਾਹਵਧੂ' ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਸੋਸਲ ਵਰਕਰ' ਹਾਂ।
ਭਾਰਤੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਨੂੰ ਗੁਮਰਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਸਲੀ ਪਿਛਾਂਹਿੱਚੁਆਂ ਨੂੰ ਠੰਗਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਚੱਲੇ;
ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਚੱਲੇ;
ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਗਜ਼ਨੀਤਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਜ਼ਿਸਮਾਨੀ ਪੱਧਰ ਉੱਚ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਚੱਲੇ;
ਨਸਲੀ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿਉਂਤ ਕੁਝ ਵੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਚੱਲੇ;
ਤਾਂ 'ਬਰਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਰੀ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚੋਂ ਠਾਸ ਠਾਸ' ਗੁਣਗੁਣਉਣਿਆਂ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ।
ਪਰ ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਜ਼ੀਮੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਰਨਣ ਕਰਾਂ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਠੋਸ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਨਾਂ ਲਾਂਦਾ;
ਜਾਂ ਇਸ 'ਇਸ਼ਾਲ ਕੰਮ' ਲਈ ਇੱਕੋ ਨਈਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਪਰਚਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਆਂ;
ਜਾਂ 'ਕਹੀਂ ਕੀ ਈਂਟੋ ਕਹੀਂ ਕਾ ਰੋੜ੍ਹ' ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ, ਇੱਕੋ ਨਈਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਖੜੀ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਹੀ ਤਾਈਂ ਭੜੀਜਿਆਂ ਤੇ ਯਾ-ਕੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ, ਸਕੱਤਰ, ਖਜ਼ਾਨਚੀ ਅਤੇ ਹੀਸਾਬ ਰੀਪੋਰਟਰ ਭਰਤੀ ਕਰਕੇ ਸਕਾਰਾ ਤੋਂ ਗਾਠਣ ਮੁੱਛ ਲਾਂਦਾ;
ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਗਾਠੇ ਨੂੰ ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ ਲਈ 'ਕੈਰੰਡਾ ਦੇ ਬਹੁਸੱਭਿਆਚਾਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਤੰਦਰੁਸਤ ਦਾਤਾਵਰਣ ਪੈਦਾ ਕਰਨ' ਦੇ ਪਾਠੇ ਹੋਠ ਇਕੋ ਤੁੱਟੇ-ਫੁੱਟੇ ਜ਼ਿੰਗੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਾਂ;
ਜਾਂ ਕੋਈ 'ਨਾਂ ਹੋਇਆਂ ਵਰਗਾ' ਸੂਚਨਾ-ਕੇਂਦਰ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਆਂ;
ਜਾਂ ਨਿੱਕੇ ਸੌਣ ਅਖ਼ਬਾਰ ਅਤੇ ਰੇਡੀਓ-ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੀ ਚਾਲੂ ਕਰ ਦਿਆਂ;
ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਸੋਸਲ ਵਰਕਰ' ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਆਸਤਕ' ਹਾਂ।
ਪਰਮ ਨੂੰ ਅਫ਼ੀਮ ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ 'ਸਿਰ-ਫਿਰੇ' ਮੈਂਨੂੰ ਫੁੱਟੀ-ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਤਾਉਂਦੇ।
ਪਰ ਉ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਦੋ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬਣੀ:
- ਹਰ ਪਰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮਨ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਸਭ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ 'ਪਰਮ' ਅਤੇ 'ਰੱਬ' ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਹੋਈਆਂ ਨੇ;
- ਹਰੇਕ ਪਰਮ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬਾਨੀ ਨੂੰ 'ਵਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ', 'ਰੱਬ ਦਾ ਅਵਤਾਰ', 'ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਬੰਦਾ' ਜਾਂ 'ਅੱਲਾ ਦਾ ਪੁੱਤਰ' ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ - ਇਉਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਰ ਪਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਕਾਫ਼ਰ ਤੇ ਅਪਰਮੀ ਤਾਂ 'ਰੱਬ ਦੇ ਮਤਾਏ ਪੁੱਤਰ' ਹੋਏ, ਫਿਰ ਉਹ ਯੁਗ-ਯੁਗਾਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਸ ਤਾਰਤ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਜਿਉਂ ਰਹੇ ਹਨ? ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਡਾ ਪਰਮ ਹੀ ਮਹਾਨ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਫ਼ੀ ਪਰਮਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਣਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਸਤਾਂ, ਪਾਠ, ਕੱਪੜੇ ਅਤੇ ਕਾਰਾਂ ਕਾਰੋਂ ਵਲੋਂ ਵਾਂ?

ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ:
- ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਦੋ ਜਮਾਤਾਂ ਹਨ:- ਇੱਕੋ ਲੁੱਟੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੌਕ-ਪਰੰਨਵੇਂ/ਮਿਹਨਤਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ; ਦੂਜੀ ਲੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ-ਦਸ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਧਨੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ
- ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਇਨਕਲਾਬਕਾਰੀ ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚੋਂ ਲੈਣ ਹੀ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਮਿਹਨਤ-ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਪਰਮ ਹੈ।

ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਦੇ ਨੇ:
- ਸਿੱਖ-ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਮਾਝੇ, ਮਾਝੇ ਤੇ ਦੁਆਬ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝਾ ਖੂਨ ਡੀਠਿਆ ਹੈ; ਫਿਰ ਕੌਧਾਂ ਪਾਠ ਲਈ 'ਮਸ਼ੈਲਾਂ', 'ਮਲਵੰਦੀਆਂ' ਤੇ 'ਦੁਆਬੀਆਂ' ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੇ 'ਲੇਬਲ' ਕਿਉਂ? ਅਜਿਹੇ ਲੇਬਲ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲੇ 'ਭੱਟਰਪੁਰਸ਼' ਕਿਸ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹਨ?

ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ' ਸੌਰ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ।
ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਫੁੱਡੀਏ, " ਚਲੋ, ਉਹ ਜਾਏ !", ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਆਸਤਰ' ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਅਹਿੰਸਾਵਾਦੀ' ਹਾਂ।

ਹਰ ਵੇਲੇ 'ਸਾਹਕਸ਼ਦ-ਲੈਨਿਨਵਾਦ' ਦੀ ਹੱਟ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ 'ਅੱਤਵਾਦੀ' ਮੈਨੂੰ ਥੜੇ ਭੜੇ ਲਗਦੇ ਹਨ।
ਨਾਲੇ ਚਲੋ ਭਾਰਤ 'ਚ ਤਾਂ ਤੋਇਆ, ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਨਿੰਤਰੀ' ਇਨਕਲਾਬ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ", "ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ" ਦਾ
ਤਲਾ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ 'ਚੰਗੇ-ਤਲੇ', 'ਸੁੱਖੀ-ਸਾਂਦੀ', 'ਅਮਨ-ਕੈਨ' ਨਾਲ 'ਖੁੱਲੀ-ਭੁੱਲੀ' ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਬਸਰ ਰਹਦੇ ਹਨ -

ਇੰਦੁਸਤਾਨ 'ਚੋਂ ਖੱਲ ਬਚਾਏ ਤੱਥ ਆਏ, 'ਸਾਲੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕ-ਸੇਵਕ'। ਠੰ... ਦੇਸ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀਯੋ ਰੋਕਿਆ ਹੈ?
ਕਦੇ 'ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਮਰੀ ਗੱਲ ਮੁਹਾਬਾਦ', 'ਕਦੇ ਪਿਸਕੀ ਗੱਲ ਮੁਹਾਬਾਦ'; ਤਲਾ ਵੱਸੋ ਅੱਥੇ ਥੈਠਿਆਂ
ਦੇ ਥੋੜੇ 'ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ' ਕੀ 'ਸੱਧ ਲੜਾਉਦੀ' ਐ ?

ਨਸਲੀ-ਵਿਤਰੇ ਦੀ ਜਾਂ ਸਵੈ-ਰੱਖਿਆ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਹਿਫਲ 'ਚ ਅੱਥਲ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜਾਂਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜੇ
ਮੇਰੇ ਥੈਠਿਆਂ ਕਿਤੇ ਬਦੀਕਸਮਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਗੱਲ ਹੀ ਪਏ ਤਾਂ ਨਸਲੀ-ਵਿਤਰੇ ਦੀ ਹੱਟ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨ
ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਕੋਈ-ਉੱਕ ਅਖਬਾਰ ਦੇ 'ਸੁੱਠੇ-ਸੱਠੇ' ਅੰਕੜੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ, ਫੈਰਨ ਕੰਨ-ਵਲੁੱਟ ਕੇ ਖਿਸਕ
ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ;

ਅਤੇ ਦੇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉੱਕਾ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ

- ਕਿ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ 'ਮੁਹਾਬਾਦ' ਕੀਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਓਸ
ਗੱਲ ਨੂੰ 'ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਕੀਤਾ ਦਾ ਹੱਕ ਕੀਹਨੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ?

- 'ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੁਰੰਗ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੇ ਹੋਲਦੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ
ਦੇ ਹਿਟਲਰੀ ਕਤਲੇਆਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਰਾਜ-ਸ਼ੱਤਾ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ 'ਜਮਹੂਰੀ
ਤੇ ਅਹਿੰਸਾਵਾਦੀ' ਸਰਕਾਰ ਕਹਿਣ ਦਾ ਹੱਜ ਪਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਮੈਂ ਖੁਦ ਉਥੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਾ
ਤੁਰੇ ਲਾਉਂਦਾ ?

ਪਰ ਨਹੀਂ -

ਇੰਦੁਸਤਾਨ ਨੂੰ ਬਲੈਕ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜੇ ਭੇਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਰੇਖਾਮ ਗੱਦਰੀ ਕਾਰਿਆਂ
ਹੋਇਆਂ ਵੀ, ਮੈਂ ਦੇਸ ਦੇ ਗੱਦਰ ਕੇਵਲ 'ਨਕਸਲਬਾਜ਼ੀਆਂ' ਨੂੰ ਹੀ ਕਹਾਂਗਾ;

ਨਾਲ ਹੀ ਨਾਲ ਉਸੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭੇਜੇ ਹਰ ਮੰਤਰੀ ਜਾਂ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਦੀਆਂ ਸੁੱਤੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚੱਟਾਂਗਾ;
ਗੁਰਦੁਆਰੇ 'ਚ, ਰੋਡੀਓ ਜਾਂ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਉੱਤੇ ਉਸਦੇ ਲੈਕਚਰ ਜਾਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਸਮੇਂ 'ਅੰਦੇ ਵੀ' ਉਸਦੇ
ਅੱਗੇ ਪਿੱਛੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਕਸ਼ਿਆ ਫਿਰਾਂਗਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਅਹਿੰਸਾਵਾਦੀ' ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਪਾਚੇ ਦਾ ਕਰਤਾ-ਪਰਤਾ' ਉਹਨੇ 'ਮੁਖ-ਸੰਪਾਦਕ + ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ + ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ' ਹਾਂ।

ਸਾਹਿੱਤ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜਮਾਂਦਰੂ ਮੋਹ ਹੈ ਪਰ ਸਾਹਿੱਤਕ-ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਪਾਚੇ ਦਾ ਜਰਨੈਲ
ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਾਗਿਆ ਹੈ।

'ਸਾਹਿੱਤਕ ਅਤੇ ਸੱਤਿਆਚਾਰਕ ਬੰਹਤਰੀ';

'ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿੱਪੀ ਦੀ ਉਨਤੀ';

'ਗਿੱਗਰ, ਉਸਾਰੂ ਅਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਾਹਿੱਤ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ';

ਦੇ ਮੁਖਸ਼ਰਤ ਪੰਗਾਮ ਹਰ ਪਾਚੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਠਕਾਂ ਤੱਕ ਪੁਚਾਉਣ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ

ਪਰ ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ

- ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਪਾਚਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ਿੰਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮੈਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੇ 'ਆਰੰਭਕ
ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸੁਨੇਹਿਆਂ' ਵਿੱਚ ਦੇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲ
ਤੇ' ਸਾਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਾਹਿੱਤਕ ਤੇ ਸੱਤਿਆਚਾਰਕ ਸੇਧ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਘਾ ਗੱਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ; ਮਗਰੋਂ
ਆਪਣੇ 'ਉੱਟ-ਪਠਾਂਗ ਸਵੈਰ' ਅਤੇ 'ਚਸ਼ਮ-ਸਾਹਿੱਤ' ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ 'ਹਉਮੈਵਾਦੀ' ਜਾਂ
'ਮਾਅਕੇਥਾਜ਼' ਦਾ ਫਤਵਾ ਦੇਕੇ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਢਾਈ 'ਚੋਂ ਫੇਰ ਦੇਵਾਂ; ਜਾਂ

- 'ਕਲਾ ਜੀਵਨ ਲਈ' ਅਤੇ 'ਕਲਾਕਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਦੀ ਬੰਹਤਰੀ ਦਾ ਦੂਰ ਹੈ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਕਾਨੂੰਨ ਜੀਵਨ
ਲਈ' ਅਤੇ 'ਕਾਨੂੰਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ' ਦੀ ਬੰਹਤਰੀ ਦਾ ਦੂਰ ਹੈ' ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ 'ਸਾਹਿੱਤ-ਸਿਧਾਂਤ' ਨੂੰ
ਜਨਮ ਦੇ ਦੇਵਾਂ!

ਕਲਾ-ਖੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪਣੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦੀ ਧਾਂਕ ਜਮਾਉਣ ਲਈ; 'ਆਧੁਨਿਕ' ਜਾਂ 'ਰਵੀਨ' ਕਹਾਉਣ ਲਈ;
ਸੋਲਿਕਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਲਕਾਉਣ ਲਈ ਕਾਮੂ, ਸਾਹਤ, ਈਲੀਅਟ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਖੁੱਧਾ

ਤੇ ਪਾਠ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ 'ਅਵਿੱਚਤ ਸਰੋਤਿਆਂ' ਦਾ ਗਿਆਨ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ 'ਸੁਆਹਏ' ਜਾਂ 'ਖੋਹਏ' ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਮੈਂ 'ਜ਼ਰੂਰੀਅਤਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ' ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਵੱਖਰੀ ਗੱਲ ਹੈ:

- ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਾਹਿਤ-ਮਹਿਕਮ ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ 'ਕਲਾ-ਪੱਧਰ' ਦੀ ਖੁਸ਼ਾਅ-ਹਿਤ ਆਲੋਚਨਾ ਸੁਣਕੇ, ਹਫ਼ਤ-ਪਾਠ ਅਪਣਾਏ ਛੱਡਦਿਆਂ; ਉਸ ਸਰੋਤੇ ਬਾਰੇ, "ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ"; ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੀ 'ਅੱਖੜ-ਮਿਲੀਟੈਂਸੀ' ਦੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਰਾਂ;
- ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਨਿਗਮਨੀ ਹੱਠ ਫੁੱਪੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪਾਠੇ ਦੀਆਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਾਪੀਆਂ ਵੰਡਣ ਜਾਂ ਵੇਚ ਵੇਚ ਦਾ ਬਾਹਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 'ਸੁਲੇਖਕ'; ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਨੂੰ 'ਅਲੇਖਕ' ਜਾਂ 'ਕੁਲੇਖਕ' ਗਰਦਾਨ ਦੇਂਦੇ।

ਭੂਤ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਹੀ 'ਸਜਿਆ' ਹਾਂ, ਪਰ 'ਸਿਵਿਆਂ ਦੇ ਅੱਧ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਪੂਰੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਸਿਵਿਆਂ' ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ; 'ਆਰਥਿਕ' ਪੱਖ ਤੋਂ 'ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿੱਤਕਾਰਾਂ' ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਜਲਾਕੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਹਾਠ ਉਜਾਲੇ ਕਰਦਿਆਂ, ਪੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ 'ਬੇਮਿਸਾਲ ਜਲਦੇ' ਪਸ ਕਰਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਪਾਠੇ ਦਾ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ' ਹਾਂ!

ਮੈਂ ਇੱਕ 'ਬਹੁਰੁਪੀਆ' ਹਾਂ। ਇੱਕੋ ਵੇਲੇ ਹੀ ਮੈਂ 'ਲੀਡਰ' ਵੀ ਹਾਂ, 'ਅਗਾਂਹਵਧੂ' ਵੀ, 'ਸੋਸ਼ਲ ਵਰਕਰ' ਵੀ, 'ਆਸਤਰ' ਵੀ, 'ਅਹਿੰਸਾਵਾਦੀ' ਵੀ ਅਤੇ 'ਸਾਹਿੱਤਕਾਰ' ਵੀ!

ਗਿਰਗਟ ਵਾਂਗ ਰੋਗ ਬਦਲਣਾ ਮੇਰਾ ਫਰਜ਼ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਬੱਸ! 'ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਗਲੀ, ਜਿੱਥੇ ਤਾੜੇ ਨਹੀਂ ਖਲੀ! ਜੇ ਕੋਈ 'ਸੱਤ ਮਹਾਤਮਾ' ਕਿਸੇ ਨੂੰ 'ਪੱਥ', ਮਿਸ਼ਨ, ਜਾਂ 'ਮਾਰਗ' ਦਾ ਰੋਗਾ ਪਹਿਲੇ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਪਧਾਰਨ; 'ਮਨੋਹਾ ਵਿਖਿਆਨ' ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਸ ਕਰਨ; ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ 'ਸੁੱਦਕਾਂ' ਦੇ ਲੜਕੇ-ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਹਚਾਉਦਿਆਂ 'ਟੱਲੀਆਂ' ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਠ ਬੈਠਣ; ਆਪਣੇ 'ਚੇਲੇ-ਚੇਲੀਆਂ' ਤੋਂ ਵਿੱਠੇ ਵੇਢੇ ਵੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਹਿਮਾ ਕਰਵਾਉਣ; ਤਾਂ

- 'ਅਥਾਹ ਸ਼ਰਧ' ਨਾਲ 'ਸੱਤ ਕਾ ਵੇਖੀ ਨਕ ਕੋ ਜਾਇ' ਧਿਆਉਣ;
- 'ਸਾਧ-ਸੰਗਤ' ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਦੇ 'ਮੁਖਾਰੀਬੰਦ' 'ਚੋਂ ਉਠਕੇ 'ਮੁੱਖਵਕ' - ਸ਼ਾਹੀ ਸਾਰੀ ਹਾਤ ਸੁਣਦੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇਣ;
- ਜਿਹੜੇ 'ਟਾਹੜੀ-ਕੇਸ' ਮੈਂ ਨੌਕਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਸਫ਼-ਰੋਟ ਕਰਵਾਏ ਸਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਛੀਏੜੇ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਾਂਗ ਸੁਜ ਵਧਾਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਹਾਯੁ ਜਾਂ ਮੁੱਖ-ਬੁਲਾਰਾ ਬਣ ਕੈਠਣ;

ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਕੋਈ ਮਿਠਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ। ਸੋ ਮੇਰਾ ਇਹ ਉਰੋਂ ਹੀ ਵਿਸ਼ਾਹ ਵੱਢਾ ਬਿਲੋਲੁਲ ਮੁਮਕਿਨ ਹੈ:

- ਕਿ ਜੇ ਮਾਅਕਸਾਦ-ਲੈਨਿਨਵਾਦ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ; (ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ 'ਚ ਹੀ 'ਕੋੜੀ ਬਹੁਤ' ਲੋੜ ਹੈ); ਤਾਂ ਸੱਤ ਜੀ ਮਹਾਤਮ ਦੀ 'ਖੁੱਲੀ ਭੁੱਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ' ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਦੁਖੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਹੀ ਲਿਖਿ ਨਹੀਂ ਦੱਸਾਂ ਦੇ 'ਤੇਲ-ਸਾਮਾਨ' ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਦੇ?
- ਕਿ ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ 'ਅੱਤਵਾਦੀਆਂ' ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸੁਨੇਹੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਅੱਜ 'ਸੰਤਾਂ' ਨੂੰ 'ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ' ਦਾ ਮਾਰਗ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਸਦਾ?

ਪਰ ਨਹੀਂ; ਮੈਂ ਤਾਂ ਰੱਜੇਈ ਵਿੱਚੋਂ "ਮਾਈਆਂ ਰੱਬ ਰਜਾਈਆਂ" ਅਤੇ "ਬਾਬਾ ਅੱਲ ਪੱਕੀ ਪਕਾਈ ਘੱਲ" ਦਾ ਵਿਸਮਾਦੀ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਲੰਗਰ ਦੁਆਲੇ ਗੇੜੇ ਕੱਢਣ ਨੂੰ ਹੀ 'ਉਪਰ ਸੱਚ ਆਚਾਰ' ਸਮਝਦਾ - ਸਮਝਦਿਆਂ ਘਾਂਗਾ; ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ 'ਬਹੁਰੁਪੀਆ' ਹਾਂ!

(WINDSOR, ONT.)

" ਵਤੋਲੋਂ ਦੂਰ " ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਡਵਰਟਾਈਜ਼ ਦੇਵੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮਜੀਤ ਘੁਮਾਣ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰੋ।
ਫੋਨ : 321 - 6081

ਪਟਾਕਾ

ਗਿੱਲ ਅਵਤਾਰ

‘ਸਤਵੰਤੀਏ ਫਿੱਡਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਏ?’

‘ਨ...ਈ...ਜੀ।’

‘ਸੁਣਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਬਖਤੋਰਾ ਸਿਉਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ...।’

ਬਾਉ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਉਆਣੀ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹੀ।

ਠੰਢੀ ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਰੁਮਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਹਿਰਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਖਰਮਸਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਬਾਉ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਉਆਣੀ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਹੁਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ ਸਨ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ ਸੀ। ਦਹਿ ਦਹਿ ਪੈਂਦੀਆਂ ਕਣਕਾਂ ਵਿਚ, ਬਾਉ ਜੀ ਦਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਉਆਣੀ ਨਾਲ ਜੁਆਕਾਂ ਵਾਂਗ ਲੁਕਣ-ਮੀਟੀ ਖੇਡਣ; ਕਤੂਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਨ। ਕਾਰ ਸੜਕ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇਕ ਬੰਨੇ ਹੋ ਤੁਰੇ।

‘ਫਿੱਡਿਆਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਬਖਤੋਰਾ ਸਿਉਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ...।’ ਬਾਉ ਜੀ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ। ਬਾਉਆਣੀ ਭੜਕ ਪਈ, ‘ਮਥਰਾ ਤੀਨ ਲੋਕ ਸੇ ਨਿਆਰੀ। ਵੀਹ ਵਾਰ ਆਖਿਐ ਇਸ਼ਕ-ਮੁਸ਼ਕ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਛੱਡ ਕੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਆ ਕਰੋ। ਲੂਤੀਆਂ ਲੋਣੇ ਬਾਜ਼ ਆਓ। ਤੁਸੀਂ ਓ ਕਿ...।’

ਬਾਉ ਜੀ ਨੇ ਮੂੰਹ ਸਲੂਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਨਮਕੀਨ ਲੜੀ ਛੋਹੀ ਸੀ। ਬਾਉਆਣੀ ਦੇ ਕੁਸੈਲੇ ਜਿਹੇ ਉੱਤਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁੜੱਤਣ ਘੋਲ ਦਿਤੀ। ਖਟ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਭੋਰਨ ਦੇ ਉਹ ਜਮਾਂਦਰੂ ਠਰਕੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਉਂਦੀ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਵੇਲਾ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਉਚਰ ਪੈਂਦੇ। ਇਕ ਲੜੀ ਮੁੱਕਦੀ ਦੂਜੀ ਛੇੜ ਲੈਂਦੇ।

ਕਿਹਦੀ ਕੁੜੀ ਕਿਹਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ...ਜਾਂ ਕਿਹਦਾ ਮੁੰਡਾ ਕਿਹਦੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ...। ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਕਾਨਾਫੂਸੀਆਂ ਦੇ ਬਾਉ ਜੀ ਬੜੇ ਘੱਖੀ ਸਨ। ਫਿਰਤੂ ਖਬਰਾਂ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਹੀ ਸ਼ੌਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਉਹ, ਸਗੋਂ ਘੜਨ ਦੇ ਵੀ ਮਾਹਰ ਸਨ। ਸੁਣਨ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੁਤਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਬਰਾਂ ਸੁੰਘਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਕੱਚੀ ਉਮਰ ਦਾ ਦੇਸੀ ਜੋੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰੇ ਪੈਂਦਾ, ਝੋਰ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ-ਦੇਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਕਈ ਵਾਰ ਬਾਉ ਜੀ ਹੋਰੀਂ ਆਪਣਾ ਤਾਜ਼ਾ ਕਲਾਮ ਸੁਰੂ ਵੀ ਨਾ ਕਰਦੇ ਕਿ ਬਾਉਆਣੀ ਅਗਾਉਂ ਲੱਤ ਅੜਾ ਦਿੰਦੀ। ਤਲਖੀ ‘ਚ ਆ ਕੇ ਬਾਉ ਜੀ ਝਾੜ ਦਿੰਦੇ, ‘ਚੁੱਪ ਰਹੁ! ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ

ਕੈਨੇਡਾ ‘ਚ ਕਿਹੜੇ ਗੁੱਲ ਖਿਲਦੇ ਐ। ਆਪਣੇ ਪੱਲੇ ਅਕਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਰਤ ਲਵੇ; ਤੈਨੂੰ ਇੰਨਾ ਵੀ ਚੱਜ ਨਹੀਂ। ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ ਇੱਥੇ ਆਈ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਲੱਢਵਾਲ ਦੀ ਲੂਚ ਹੀ ਰਹੀ?’ ਗੱਲਾਂ-ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਉ ਜੀ ਬਾਉਆਣੀ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਾ ਦੇਂਦੇ ਕਿ ਸੱਤਵੀਂ ਫੇਲ੍ਹ ਦਾ ਡਬਲ ਐ. ਏ. ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਾਹਦਾ? ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਭਾਰੂ ਸਨ।

ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਬਾਉਆਣੀ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰ ਹੋਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਇਥੇ ਹੁਣ ਉਹਦੀ ਜਾਨ ਅਕਲਕਾਂਦ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਾਉ ਜੀ ਅਤੇ ਨੀਨੀ ਸਕੂਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਘਰ ਇਕੱਲੀ ਉਹ ਚੁਰਾਸੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ। ਨੀਨੀ ਜਦੋਂ ਸਕੂਲੋਂ ਆਉਂਦੀ-ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪੜ੍ਹਦੀ, ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਪਟਾਕਦੀ। ਬਾਉਆਣੀ ਦੇ ਕੱਖ ਪੱਲੇ ਨਾ ਪੈਂਦਾ।

‘ਅਮਰ ਸਿਆਂ ਅੱਜ ਕਿੱਪਰੋ?’

‘ਹੈ!’ ਚਾਣਚੱਕ ਉਪਰੋਕਤ ਬੋਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਉ ਜੀ ਝੁੰਜਲਾ ਗਏ। ਬਾਉਆਣੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ‘ਸਾ-ਸ੍ਰੀ ਕਾਲ ਜੀ,... ਬਸ ਐਵੇਂ ਘੁੰਮਦੇ ਫਿਰਦੇ...।’

ਬਾਉ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਦੋਂ ਉਹ ਜੋਹਨਸਨ ਅਤੇ ਫਰੈਡਿਕ ਦੇ ਫਾਰਮ ਲੰਘ ਕੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫਾਰਮ ਵਿਚ ਆ ਵੜੇ ਸਨ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਪਿੱਛਿਉਂ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਉ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਗਵਾਂਢੀ ਪਿੰਡੋਂ ਸੀ। ਏਥੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਉਹਦਾ ਬਾਉ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਨੇੜ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਵਿਆਹ ‘ਤੇ ਉਹਨੇ ਬਾਉ ਜੀ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਉਚੇਰਾ ਸੱਦਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਪੌਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨਵੇਂ ਲਏ ਫਾਰਮ ਦੀ ਚੱਠ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਬਾਉ ਜੀ ਹੋਰੀਂ ਬਥੇਰੇ ਪੈਰ ਮਲੇ, ਜੱਟੀ ਦੇ ਯਾਰ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਬਾਹੋਂ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਤੁਰਿਆ।

ਬੋਤਲ ਖੁਲ੍ਹ ਗਈ। ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਉ ਜੀ ਜੁਟ ਗਏ। ਬਾਉਆਣੀ ਕਿਚਨ ਵਿਚ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੀ ਘਰਵਾਲੀ ਨਾਲ ਗੱਲੀ ਪੈ ਗਈ।

ਪੀਂਦਿਆਂ ਪਿਲਾਉਂਦਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੁੱਲੀ ਵਿਸਰੀ ਗਲ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਆਖਣ ਲੱਗਾ, ‘ਅਗਲੇਰੇ ਐਤਵਾਰ ਆਪਾਂ ਸ਼ਗਨ ਪਾਉਣ ਜਾਣੈਂ ਮਨਜੀਤ ਦਾ। ਜ਼ਰਾ ਸਵਖਤੇ ਅੱਪੜ ਜੀਏਓ।’

‘ਹੈ! ਅੱਛਾ!’ ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਬਾਉ ਜੀ ਬੋਲੇ, ‘ਜਾਣਾ ਕਿਥੇ ਐ?’

‘ਆਪਣੇ ਬਖਤੋਰਾ ਸਿਉਂ ਦੇ, ਡੱਲੇਵਾਲੀਏ ਦੇ।’ ਖੁਸ਼ੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਸਾਂਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ।

‘ਠੀਕ ਐ, ਠੀਕ ਐ, ਬਹੁਤ ਸੁਹਣਾ।’ ਬਨਾਉਟੀ ਖੇੜਾ ਮੂੰਹ ‘ਤੇ ਲਿਆ ਕੇ ਬਾਉ ਜੀ ਬੋਲੇ, ‘ਮੁੰਡਾ ਬਖਤੋਰਾ ਸਿਉਂ ਦਾ ਬੜਾ ਲਾਇਕ ਐ। ਉਂ ਵੀ ਚਲਦਾ ਪੁਰਜਾ ਐ ਕਿ...।’

‘ਪਟਾਕਾ ਤਾਂ ਪੈਂਦਾ ਰਹਿ ਹੀ ਗਿਆ ਸਤਵੰਤੀਏ।’ ਕਾਰ ਸਟਾਰਟ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਉ ਜੀ ਨੇ ਹਵਾੜ ਕੱਢੀ।

‘ਕਾਰ ਨੂੰ ਤੋਰੋ ਗਾਹ,’ ਗੁਸੈਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਬਾਉਆਣੀ ਬੋਲੀ, ‘ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਪਾ ਦਿਤੀ ਐਥੇ। ਕੁੜੀ ਘਰ ਜਣਦਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਕੀ ਖਾਣਾ 39 ਉਤੇ

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ

ਕਰਮਜੀਤ ਘੁਮਾਣ

ਨਿੰਦਰ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਆਏ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡੇਢ ਕੁ ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਅਜੇ ਵਿਜ਼ਟਰ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਹੜੇ ਦਿਨ ਦਾ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਆਇਆ ਸੀ ਉਦੋਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਕਿਸੇ ਵਿਜ਼ਟਰ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਨਿੰਦਰ ਨੂੰ ਕੈਨੇਡਾ ਆਉਣ ਵਾਰੇ ਬਹੁਤ ਚਾਅ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾਕੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਐਸ਼ ਅਤੇ ਬੇਫਿਕਰੀ ਵਿਚ ਲੰਘਾਵੇ। ਪਰ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸੌੜੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੇ ਨਿੰਦਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਆਸਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹਦੇ ਮਾਸੜ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਮ ਤੇ ਲਵਾ ਲਿਆ ਸੀ ਫੇਰ ਵੀ ਨਿੰਦਰ ਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਜੇਹੀ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ।

ਉਹਦੇ ਮਾਸੜ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਐਥੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਾਹ ਨਾ ਪਾਈਂ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਜ਼ਟਰ ਆਂ। ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਮਾੜੇ ਨੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਰਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਐਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਆ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੇਲੀ। ਐਥੇ ਤਾਂ ਬੱਸ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੀ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਆ। ਤਾਹੀਓਂ ਨਿੰਦਰ ਨਾਲ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹਕੇ ਗੱਲ ਵੀ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਹਾਂ ਹੂੰ ਕਰ ਛੱਡਦਾ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਝੁਰਦਾ, ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਦਿਲ ਦੀ ਭੜਾਸ ਵੀ ਨਾ ਕੱਢ ਸਕਦਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ-ਫੁਲ੍ਹੇ ਸੁਭਾ ਤੇ ਬੇਫਿਕਰ ਖਿਆਲਾਂ ਵਾਲਾ ਨਿੰਦਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨੇ ਫਿਕਰਾਂ 'ਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਫਿਕਰ, ਤੇ ਹਾਨਣ ਮਿੰਦੀ ਦੀ ਯਾਦ ਉਹਨੂੰ ਭੁੰਨਕੇ ਸੁਟ ਦਿੰਦੀ। ਉਹਦੇ ਵਿਆਹ ਹੋਏ ਨੂੰ ਅਜੇ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ ਜਦ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਨੂੰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਜੁਆਨੀ ਦੇ ਚਾਅ ਉਹਦੇ ਦਿਲ 'ਚ ਇਕ ਸੱਲ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ।

ਮਿੰਦੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਸਹਿ ਲੈਂਦਾ ਜੇ ਉਹਦਾ ਮਾਸੜ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਅਤੇ ਲਾਲਚ ਭਰਿਆ ਵਰਤਾਓ ਨਾ ਕਰਦਾ। ਜਿਦਣ ਦਾ ਉਹ ਕੈਨੇਡਾ ਆਇਆ ਸੀ ਉਹਦਾ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੇ ਖਰਚਾ ਲਿਖ ਲਿਆ ਸੀ, ਜੀਹਦੇ 'ਚ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਉਹ ਵਿਹਲਾ ਰਿਹਾ ਰੋਟੀ, ਸਿਰ ਮਨਾਉਣ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਦੇ ਲਫਾਫਿਆਂ ਦਾ ਖਰਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇਸ਼ੋਂ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ 80 ਡਾਲਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਨ ਤੇ ਉਹਨੇ ਉਹ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਾਸੜ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਕੰਮ ਤੇ ਲੱਗੇ

ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੇ ਕੁ ਮਹੀਨੇ ਉਹਦੀ ਚੈੱਕ ਵੀ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਹੀ ਫੜਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦੇ 'ਚੋਂ ਸੌ ਪੰਜਾਹ ਨਿੰਦਰ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਪੈਸੇ ਆਪ ਗੋਲ-ਮੋਲ ਕਰ ਲੈਂਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਚੈੱਕ ਨਿੰਦਰ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤੀ। ਉਹਨੇ ਸੁਕਰ ਕੀਤਾ ਚਲੇ ਐਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਖਹਿੜਾ ਫੁਟਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਮਝ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਥੇ ਹੁਣ ਪੱਕਿਆਂ ਤਾਂ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਹੁੰਦੇ ਆ ਕਮਾ ਕੇ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਪਸ ਜਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨਿੰਦਰ ਤੋਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ, ਸ਼ਾਇਦ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬੋਝਾ ਚਿਰ ਹੀ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਨੇੜੇ ਦੀ ਲਾਂਡਰੀ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤੇ ਕਪੜੇ ਧੋਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੁੱਖਾ ਸਿਉਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਪੜੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤੇ, ਪੈਸੇ ਗੁਲਾਈ ਦੇ ਨਿੰਦਰ ਨੂੰ ਖਰਚਣੇ ਪਏ ਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਹ ਨਿੱਕੇ ਮੱਟੇ ਖਰਚੇ ਲਈ ਨਿੰਦਰ ਨੂੰ ਘੱਲ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਨਿੰਦਰ ਇਹਨਾਂ ਖਰਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਈ ਗਈ ਕਰ ਦਿੰਦਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਤਿਉ ਦਿਖਾਇਆ ਤੇ ਤੁਪਕਾ ਪਾ ਕੇ ਨਿੰਦਰ ਨੂੰ ਫੜਾਇਆਂ ਬੋਲਿਆ, 'ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰਿਆ ਕਰ ਬਹੁਤਾ ਜੁਆਨਾ। ਸਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ, ਹੋਰ ਨੀ! ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਨੂੰ ਫਰੀ ਹੋ ਜਾਏਂਗਾ। ਵਥੇਰੇ ਵਿਜ਼ਟਰ ਆਏ ਹੋਏ ਆ ਇਥੇ ਆਪੇ ਸਾਲੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਫਰੀ ਕਰ੍ਹ'। 'ਪਰ ਮਾਸੜ ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਅਖ-ਬਾਰ 'ਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋਰ ਵੀ ਸਖਤ ਹੈ,' ਨਿੰਦਰ ਨੇ ਕਾਹਲ 'ਚ ਪੁਛਿਆ। 'ਐਵੇਂ ਭੈਂਕੀ ਜਾਂਦੇ ਆ ਸਾਰੇ, ਸਭ ਐਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਕਮੇ ਦਿੰਦੇ ਆ ਵੱਟਾਂ ਲੈਣ ਦੇ ਮਾਰੇ, ਮੈਂ ਐਥੇ ਦਸਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਰਹਿਨਾ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਐਥੋਂ ਦੀ ਗੌਰਮਿੰਟ ਦਾ।' ਨਿੰਦਰ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋ ਕੁ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਰੇਡੀਓ ਤੇ ਸੁਣੀ ਖਬਰ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਰੇਡੀਓ 'ਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਚਾਰ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਫਰਮਾਂ ਚੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੇ ਨਿੰਦਰ ਦਾ ਮੋਢਾ ਥਾਪੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਕੀ-ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਏ' ਜੁਆਨਾਂ ਬਹੁਤਾ ਨਾ ਫਿਕਰ ਕਰਿਆ ਕਰ। ਮੈਂ ਦਿਖਾਉਂ ਤੈਨੂੰ ਫਰੀ ਕਰਾਕੇ, ਲੈ ਫੜ ਡਰਾਮ ਤੇ ਭੁੱਲ ਜਾ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ।' 'ਨਹੀਂ' ਮਾਸੜ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਫਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਤਾਂ ਨੀ ਬਹੁਤਾ ਫਿਕਰ ਬੱਸ ਕਦੇ ਕਦੇ ਘਰਦਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆ ਜਾਂਦੈ।' ਨਿੰਦਰ ਨੇ ਹੋਕਾ ਜੇਹੇ ਲੈਂਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

'ਉਏ ਕੋਈ ਨਾ ਘਰਦਿਆਂ ਦਾ ਨਾ ਬਹੁਤਾ ਫਿਕਰ ਕਰਿਆ ਕਰ, ਆਪੇ ਈ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣੇ ਆ ਜਦੋਂ ਤੂੰ ਫਰੀ ਹੋ ਗਿਆ।' ਤੇ ਜਦ ਨਿੰਦਰ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਹਾੜਾ ਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਐਨੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਬੋੜੇ ਜੇਹੇ ਸਰੂਰ 'ਚ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਮਾਸੜ ਨੇ ਮੋਕਾ ਤਾੜਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਜੁਆਨਾ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਆਖਰੀ ਤਕਲੀਫ ਦੇਣ ਲੱਗਾਂ ਘਰ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆ, ਜੇਹੜੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਪੈਸੇ ਸੀ ਉਹ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਮਾਸੀ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਹੁਣ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਹੈਲਪ ਕਰੋ ਐਤਕਾਂ, ਤਾਂ ਕੰਮ ਠੀਕ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਲੋਨ ਚੁਕਣਾ ਪੈਣਾ।'

'ਲੋਨ ਕਾਹਤੋਂ ਚੁੱਕਣਾਂ ਮੈਂ ਦੇ ਦਉਂਗਾ ਕਿਸ਼ਤ ਐਤਕਾਂ,' ਨਿੰਦਰ ਦੀ ਐਨੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਦੀਆਂ ਵਾਗਾਂ ਫੁਲ ਗਈਆਂ, 'ਜਿਉਂਦਾ ਟਹੁ ਜੁਆਨਾਂ! ਚੰਗਾ ਹੁਣ ਇਉਂ ਕਰ ਚੈੱਕ ਹੁਣੇ ਹੀ ਬਣਾਏ 400 ਸੌ ਦੀ ਸਵੇਰੇ ਸਵਖਤੇ ਉਠਕੇ ਮੈਂ ਕਿਸ਼ਤ ਰੱਖ ਆਉਂਗਾ।' ਪਰ ਸਵੇਰੇ ਉਠਕੇ ਨਿੰਦਰ ਪਛਤਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ

ਮੈਂ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਣੇ ਸੀ, ਫੇਰ ਮਨ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦੇ ਕੇ ਭੁੱਲ ਗਿਆ, ਚਲ ਆਉਂਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਆਂਗੇ।

ਅੱਜ ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਚੈੱਕ ਮਿਲੀ ਸੀ ਤੇ ਫੋਰਮੈਨ ਨੇ ਚੈੱਕ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਤੂੰ ਬੜਾ ਮਿਹਨਤੀ ਮੁੰਡਾ ਏ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਨਵੀਂ ਜੋਬ ਤੇ ਲਾਵਾਂਗਾ ਜਿਥੇ ਤੇਰੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣਗੇ।' ਮਿੰਦਰ ਫੋਰਮੈਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਮਾਸੜ ਨਾਲ ਕਾਰ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਅਜੇ ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਸੜ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਕਿ ਫੋਰਮੈਨ ਉਸਨੂੰ ਵਧੀਆ ਜੋਬ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੇ ਗੱਡੀ ਤੋਰਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਨਿੰਦਰਾ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫੋਰਮੈਨ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰੇ ਆ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਸਟੀਗੀਓ ਲੈ ਕੇ ਦੇ ਜੇ ਮੁੰਡਾ ਕੰਮ ਤੇ ਲਾਈ ਰੱਖਣਾ ਐ ਤਾਂ।' ਨਿੰਦਰ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਜੇਹੀ ਦੇ ਭਾਵ 'ਚ ਮਾਸੜ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਅੱਗੇ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, 'ਪੰਜ ਕੁ ਸੌ ਦਾ ਆ ਜਾਉ ਚੰਗਾ ਸਟੀਗੀਓ, ਪਰੇ ਸਾਲੇ ਦਾ ਫਾਹਾ ਵੱਡੇ ਏ, ਤੂੰ ਪੰਜ ਸੌ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਈਂ ਮੈਂ ਆਪੇ ਸਾਲੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਉਂ।' ਨਿੰਦਰ ਨੇ ਕੋਈ ਜੁਆਬ ਨਾ ਦਿੱਤਾ।

ਘਰੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਹੀ ਨਿੰਦਰ ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਤੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਅੱਜ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਫੋਰਮੈਨ ਨੇ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਸਲਾਹੁਤਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਮਾਸੜ ਝੁਠ-ਮੂਠ 'ਚ ਹੀ ਪੈਸੇ ਬਟੋਰਨ ਨੂੰ ਫਿਰਦਾ-ਸੀ। ਮਾਸੜ ਭੱਰਾਂ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਕਿੰਨਾ ਲਾਲਚੀ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਦੇਸ਼ ਚੰਗਾ ਭਲਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਤਿਉ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਮੇਰਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਹੀ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਏ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੋ ਜੇਹੀ ਹਵਾ ਏ ਐਥੋਂ ਦੀ। ਇਹ ਐਨਾ ਕਮੀਨਾ ਕਿਉਂ ਹੋ ਗਿਆ ਏ। ਮੰਨਿਆ ਪੈਸਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚੀਜ਼ ਏ ਪਰ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਮਾਸੜ ਵਾਰੇ ਕਿਆਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਕਿ ਐਥੇ ਹੋਰ ਵੀ ਐਨੇ ਵਿਜ਼ਟਰ ਆਏ ਹੋਏ ਨੇ। ਕੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੇ ਵਰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੋਊ। ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਝੂਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸਭ-ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਮਾਸੜ ਜੋ ਕਰ ਰਿਹਾ ਐਥੇ ਹੋਰ ਥੋੜੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ-ਜੁਲਦਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਦੋਸਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ।

ਐਨੇ ਨੂੰ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਅੰਦਰ ਆ ਵੜਿਆ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਫੇਰ ਤੂੰ ਲਿਖ ਦੇਣੀ ਸੀ ਚੈੱਕ।' ਨਿੰਦਰ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਕੰਧ ਤੇ ਲੱਗੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਵੱਲ ਵੇਖੀ ਗਿਆ। ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੇ ਫੇਰ ਕੰਨ ਜੇਹੇ ਖੁਰਕਦੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਕੀ ਗੱਲ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਵੇਖ ਲਾ ਜੇ ਮੰਡੇ ਕੰਮ ਤੇ ਜਾਣਾ ਤਾਂ।' ਨਿੰਦਰ ਨੇ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਸੁਣਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਮਿਲਾਈਆਂ ਤਾਂ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਅੱਗਿਉਂ ਹੈਰਾਨ ਜੇਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਿੰਦਰ ਉਠਿਆ ਤੇ ਲਿਵਿੰਗ-ਰੂਮ 'ਚ ਜਾ ਵੜਿਆ। ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੂੰ ਜਾਣੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਤੇ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਭਰਿਆ ਬੋਲਿਆ, 'ਮੈਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੋਟੀ ਤਾਂ ਨੀ ਪਈ ਤੇਰੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਮਿਨਤਾਂ ਕਰਦਾ ਫਿਰਾਂ, ਇਕ ਤਾਂ ਸਾਲਿਆਂ ਖਾਤਰ ਐਨਾ ਕਰੋ ਤੇ ਉਤੋਂ ਨਹੋਰੇ ਸਹੋ।' ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਹਾਲੇ ਵਿਚੇ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਨਿੰਦਰ ਗੱਜਿਆ, 'ਚੋਰਿਆ ਬਕਵਾਸ ਬੰਦ ਕਰ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਰੱਗ ਰੱਗ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ ਡੇਢ ਸਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਉਂਗਲੀ ਤੇ ਨਚਾਈ ਫਿਰਦੇ ਨੂੰ, ਤੂੰ ਜੋ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਧੱਖੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਮੈਂ ਸਭ

ਜਾਣਦਾਂ।' 'ਕਿਹੜੇ ਧੱਖੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਓਏ ਤੇਰੇ ਨਾਲ,' ਕਹਿਕੇ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨਿੰਦਰ ਦੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰਨ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਨਿੰਦਰ ਨੇ ਉਸਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਤੇ ਦੂਜਾ ਹੱਥ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਦੀਆਂ ਰੱਗਾਂ 'ਚ ਦੇ ਲਿਆ, 'ਕਮੀਨਿਆਂ ਰੋਅਬ ਮਾਰਦਾ ਏ। ਬਥੇਰਾ ਚਿਰ ਮੈਂ ਤੈਥੋਂ ਦੱਬਕੇ ਰਿਹਾਂ, ਕੰਨ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਸੁਣ ਲੈ ਜੇ ਤੈਂ ਕੰਮ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਂ ਇੰਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੱਡ ਭੰਨਕੇ ਇਕ ਇਕ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ। ਨਾਲੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਸੂਰਵਾਰ ਤੂੰ ਏਂ ਜੀਹਨੇ ਮੈਨੂੰ ਚੋਰੀ ਫੁਪੇ ਰੱਖਕੇ ਕੰਮ ਤੇ ਲਵਾਇਆ ਤੇ ਮੈਂ ਤੈਂ ਨਜ਼ਾਇਜ਼ ਪੈਸੇ ਲਏ। ਮੈਂ ਸਾਰਾ ਭਾਂਡਾ ਭੰਨੂੰ ਪੁਲੀਸ ਸਾਹਮਣੇ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਕਰਾਂਉਂ ਅੰਦਰ।' ਇੰਨਾ ਕਹਿਕੇ ਉਹਨੇ ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਨੂੰ ਵਗਾਹ ਕੇ ਖੁੱਜੇ 'ਚ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਆਪ ਕਮਰੇ 'ਚ ਜਾ ਕੇ ਸੂਟ ਕੇਸ 'ਚ ਕਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਜੀਤ ਨੂੰ ਵੂਨ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਸੁਖਾ ਸਿਉਂ ਆ ਕੇ ਬੁਸਕਣ ਲੱਗਾ, 'ਤੈਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਬਥੇਰੀ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਏਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਨੂੰ ਕੀ ਮੂੰਹ ਵਖਾਉਂ। ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਾਂ ਤੂੰ ਐਥੇ ਈ ਰਹੀ ਜਾ ਤੇ ਬੇਸ਼ਕ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਨਾ ਦੇਵੀਂ।' 'ਹੂੰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ! ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੱਲੀ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦੇਵੇ।' ਕਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿੰਦਰ ਸੂਟ ਕੇਸ ਚੁਕ ਕੇ ਦਰਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ। 0

[Vancouver, B.C.]

ਭੜਾ ਤਾ ਦੀ ਖਾਕੀ

ਪਿੰਟਦੀ ਹੋਊ, ਇਹਨੂੰ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੀ ਪਈਓ ਆ। ਬੰਦਾ ਕੋਈ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੇ ਕਿ...।'

'ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਬੀਲਦਾਰੀ ਸੁਹਣੀ ਵੇਲੇ ਸਾਂਭ ਲਈ। ਬੜਾ ਖੁਰਾਟ ਨਿਕਲਿਆ। ਕਹਿੰਦਾ, ਜਦ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ ਰਾਜ਼ੀ, ਕੀ ਕਰੂਗਾ ਕਾਜ਼ੀ।'

'ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਡ ਕਿਉਂ ਪੈਂਦਾ?'

'ਵੱਟ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸਤਵੰਤੀਏ। ਜੇ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨਾ ਮੰਨਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪ ਭੱਜ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕਿ...।'

'ਫਿਰ ਉਹੀ ਉਲ-ਜਲੂਲ, ਅਖੇ ਮੁਰਦਾ ਬੋਲੂ ਕੱਢਣ ਪਾੜੂ।' ਬਾਉ ਜੀ ਠਠਬਰ ਗਏ।

'ਏਹ ਨੀਨੀ ਮੀਨੀ ਕਿਥੇ ਮਰ ਗਈ? ਡੋਰ ਖੋਲ੍ਹ।' ਬਾਉ ਜੀ ਨੇ ਕੜਕਵੀਂ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ।

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨਾ ਖੁਲ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਠੁੱਡਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਪਏ।

'ਕਾਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰੀ ਦੀ ਨੀਂਦ ਖਰਾਬ ਕਰਦੇ ਓ, ਸੌਣ ਦਿਓ।' ਬਾਉਆਣੀ ਬਰੜਾਈ, 'ਚਾਬੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਐ। ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਉਪਮ ਮਚਾਇਆ ਹੋਇਐ, ਗਵਾਂਢੀ ਦੇਖਣਗੇ ਤਾਂ ਕੀ ਆਖਣਗੇ...।'

ਫੱਗਟੇ ਮਾਰਦਿਆਂ ਬਾਉ ਜੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਦਗੜ ਦਗੜ ਕਰਦੇ ਸਿਧੇ ਨੀਨੀ ਦੇ ਰੂਮ ਵਿਚ ਗਏ।

'ਕਮਜਾਤੇ ਤੈਨੂੰ ਐਨੀ ਨੀਂਦ...ਅਸੀਂ ਬਹਰ...।' ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰਜ਼ਾਈ ਪਰ੍ਹਾਂ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀ।

...ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦਾ। 0

[Calgary, Alberta]

ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ

ਬਖ਼ਤਾਵਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ

ਪ੍ਰੀਤੂ, ਦਸਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਕੈਨੇਡਾ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਵੈਂਸਟਨ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਕਾਫੀ ਘੁਲ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਚੇਤਾ ਭੁਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਈ ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਾਸੀ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਉਹਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਆਏ ਕਿਸੇ ਭਾਈਬੰਦ ਪਾਸੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਲਹਿਰਾਉਣ ਲਗ ਪੈਂਦਾ। ਘਰ ਪਰਿਵਾਰ, ਫੱਟਾ-ਮਿੱਲ-ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਝੰਜਟ ਜਿਹਾ ਲਗਦੇ। ਇਕ ਦੋ ਬਾਰ ਉਹਨੇ ਮੁਲਕ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣਾਇਆ-ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰੋੜਾ ਰਾਹ ਵਿਚ ਅਟਕਦਾ ਰਿਹਾ।

ਬੀਮਾਰ ਬਾਪੂ ਦੀ ਜਦੋਂ ਤਾਰ ਵਰਗੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਉਹਨੇ ਤੱਤ-ਫੱਟ ਸੀਟ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾ ਲਈ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਜਹਾਜ਼ੇ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਪਾਲਮ ਏਅਰ ਪੋਰਟ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਵੀ ਉਹਦਾ ਮਨ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭੁੱਖੜ ਕਸਟਮ ਅਫਸਰਾਂ ਨਾਲ ਨਿੱਪਟ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ, ਟੈਕਸੀ ਡਰਾਈਵਰ ਉਹਦੇ ਉੱਤੇ ਇਉਂ ਟੁੱਟ ਪਏ ਜਿਉਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉੱਤੇ ਫੌਜ। ਕੋਈ ਉਸਦਾ ਸੂਟ ਕੇਸ ਖਿੱਚਣ ਲਗਾ ਕੋਈ ਹੈਂਡ ਬੈਗ।

“ਸਰਦਾਰ ਇਧਰ, ਸਰਦਾਰ ਉਧਰ” ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਪ੍ਰੀਤੂ ਦੇ ਕਪੜੇ ਪਾੜਨ ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਬੁਖਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰੀਤੂ ਇਧਰ ਉਧਰ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਗੱਲ ਮੇਲ ਜਿਹਾ ਅਧੜ ਉਮਰ ਪੰਜਾਬੀ ਉਹਨੂੰ ਇਉਂ ਆ ਬਹੁੜਿਆ ਜਿਉਂ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਨੂੰ ਰੱਬ। ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਆ ਕਿਥੇ ਜਾਣੇ ਤੂੰ ਕਾਕਾ?”

“ਪੰਜਾਬ” ਪ੍ਰੀਤੂ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਕਿਹੜੀ ਜਗ੍ਹਾ ਪੰਜਾਬ 'ਚ?”

“ਮੰਗੇ ਲਾਗੇ।”

“ਚਲ ਓਏ ਨੱਬੂ” ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਚੋਂ ਇਕ ਨੂੰ ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਕੋਲ ਬੁਲਾ ਕੇ ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, “ਰੱਖ ਸਮਾਨ ਪਿੱਛੇ, ਹੱਕ ਬੱਕੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ।”

ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਗੱਲ ਮੁਕਾ ਕੇ ਪ੍ਰੀਤੂ ਟੈਕਸੀ ਵਿਚ ਬਹਿ ਗਿਆ। ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੀ ਬੱਕੀ ਭਾਵੇਂ ਅੱਡੀ ਲਾਇਆਂ ਹਵਾ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਨੱਬੂ ਦੀ ਬੱਕੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਘੀ ਘੀ ਕਰਕੇ-ਤੋਰ ਫੜੀ।

ਹੁਣ ਇਹ ਬੱਕੀ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਗੁੱਛੇਦਾਰ ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਛੱਡ ਜੀ. ਟੀ. ਰੋਡ ਉੱਤੇ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਮੋਹਰਲੇ ਪਾਸਿਉਂ ਆਉਂਦੇ, ਬੱਸ ਜਾਂ ਟਰੱਕ ਜਦੋਂ ਕੋਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘਦੇ ਤਾਂ ਨੱਬੂ ਦੀ ਬੱਕੀ ਡੋਲ ਜਾਂਦੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਪ੍ਰੀਤੂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਵੀ ਟੱਕਰ ਹੋਈ ਹੁਣ ਵੀ ਹੋਈ। ਅੰਬਾਲੇ ਅਤੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਪ੍ਰੀਤੂ ਨੇ ਦੋ

ਟਰੱਕ ਅਤੇ ਇਕ ਕਾਰ ਖਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗੇ ਹੋਏ ਦੇਖੇ, ਉਹ ਦਹਿਲ ਗਿਆ।

ਨੱਬੂ ‘ਬੱਲ ਰਾਧਾ ਬੱਲ’ ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਂਦਾ, ਸਟੇਅਰਿੰਗ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਕਾਰ ਨੂੰ ਕਦੀ ਸੜਕ ਦੇ ਇਕ ਬੰਨੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਕਦੀ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ। ਮੋਹਰਿਉਂ ਆਉਂਦੇ ਕਾਰਾਂ, ਟਰੱਕ ਵੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਮੋਹਲਦੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਪਦੇ। ਜਦੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆ ਜਾਂਦੇ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲੈਂਦੇ। ਪ੍ਰੀਤੂ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ। ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਨੱਬੂ ਬੋਲਿਆ “ਸਰਦਾਰਾ ਸੁਣਿਆ ਵਲੋਤ ਕਨੇਡੇ 'ਚ ਤਾਂ ਕਾਰਾਂ ਈ ਬਹੁਤ ਐ, ਤੂੰ ਟਾਵੀਂ ਟਾਵੀਂ ਨੂੰ ਉੱਲਰ ਉੱਲਰ ਕੇ...

“ਕਮਲੀ ਦਿਆ ਮੈਂ ਕਾਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ, ਤੇਰੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ ਦੇਖਦਾਂ.....।”

“ਮੈਂ ਦਸ ਸਾਲ ਕਲਕੱਤੇ ਟਰੱਕ ਚਲਾਇਆ। ਅੱਠ ਸਾਲ ਦੀਨੇ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਰਿਹਾ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਦੀ ਬੀਬੀ ਇੰਦਰਾ ਉੱਤੇ ਆਈ ਆ ਇਥੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਹਾਂ।”

“ਤੇਰੀ ਕਾਰ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਤੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਝਾਕਿਆ?”

“ਸਰਦਾਰ, ਬੰਤਾ ਸਿੰਘ ਨੇ, ਸਵੇਰੇ ਵਾਪਸ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਪੱਕੀ ਕਰ ਕੇ ਤੋਰਿਆ ਹੈ। ਕਾਹਲੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਜੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਨਾਲ ਸੱਜੀ ਖੱਬੇ ਨਾਲ ਖੱਬੀ ਮੁਛ ਨੂੰ ਵਟ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਕੰਡੇ 'ਚ ਰਖਦਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਟਿਕਾਣੇ ਅਪੜਾਉਣ ਦੀ ਕਾਹਲੀ ਐ ਮੈਨੂੰ, ਮੁੜਦੀ ਵਾਰ ਸ਼ਾਇਦ.....”

ਪ੍ਰੀਤੂ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਵਿਚੋ ਵਿਚ ਡੀਕ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, “ਸੜਕ ਵਿਚਕਾਰ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਚਿੱਟੀ ਲਕੀਰ ਦਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਐ, ਨੱਬੂ?”

“ਕਿਆ ਬਾਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਰਦਾਰ, ਅਜ ਕਲ ਸਾਰਾ ਜੋਰ ਸੜਕਾਂ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣ ਤੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਐ।”

“ਕਿਤਿਉਂ ਇਹ ਟੁੱਟਵੀਂ ਹੈ, ਕਿਤਿਉਂ ਸਾਬਤ?”

“ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਮਾਲਕ ਐ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਸੜਕ ਸਿੱਧੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਟੁੱਟਵਾਂ ਚੀਰ, ਵਿੰਗੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਾਬਤ ਚੀਰ, ਸ਼ੌਂਕਣ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਵਿੰਗੇ, ਚੀਰ ਸਿੱਧੇ ਚੀਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਐ ਸਰਦਾਰ, ਹੋਰ ਕੁੱਛ ਨਹੀਂ।”

ਪ੍ਰੀਤੂ ਵਿਚੋ ਵਿਚ ਵਿਸ ਘੋਲੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਜੀ ਕਰੇ ਕਿ ਇਥੇ ਹੀ ਟੈਕਸੀ ਰੁਕਵਾਂ ਲਵੇ। ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਉਹਨੂੰ ਧੁੜਕੂ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਵਕਤ ਲੰਘਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਪਰ ਡਰਾਉਣੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਬੁਖਲਾ ਉਠਦਾ।

ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਟੁੱਟੜ ਜਿਹੀ ਫੀਅਟ ਧੂੜ ਉਡਾਉਂਦੀ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਈ। ‘ਸਾਲਾ ਨੱਬੂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਗਿਆ’ ਨੱਬੂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੱਤੀ ਦੇ ਅੱਡੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਮਿਰਜ਼ੇ ਦੀ ਬੱਕੀ ਵਾਂਗ ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਅਰਸੀ ਉਡਾਰੀਆਂ ਲਾਉਣ ਲੱਗੀ। ਪ੍ਰੀਤੂ ਨੇ ਮੁਹਰਲੀ ਸੀਟ ਨੂੰ ਘੁਟ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ।

‘ਆ ਪੁੱਤਰਾ, ਕੱਟ ਹੁਣ’ ਫੀਅਟ ਵਾਲਾ ਕਾਛੀ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਨੱਬੂ ਹੁਣ ਸੱਜੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਸੱਜੀ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਖੱਬੀ ਮੁਛ ਨੂੰ ਵੱਟ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਨਾਰੇ ਦੇ ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਂਗ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਸਰਦਾਰ ਮੇਰੀ ਅਮਬੈਸਡਰ ਤਾਂ ਮਰਸਡੀ ਨੂੰ ਨਾ ਲਾਗੇ ਲੱਗਣ ਦੇਵੇ ਇਹ ਸਹੁਰੀ ਫੀਅਟ...”

ਨੱਬੂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅੱਡਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਫੀਅਟ ਵੇਰ ਅੱਗੇ ਲੰਘ ਗਈ। ਨੱਬੂ ਹੁਣ ਕਿਲ੍ਹ ਕਿਲ੍ਹ ਉੱਲਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਫੀਅਟ

ਡਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੀ।

ਜਦ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫੇਰ ਫੀਅਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਸ ਉਪਰ ਲੱਗੀ ਕਿਸੇ ਮਨਿਸਟਰ ਦੀ ਝੰਡੀ (ਜਿਹੜੀ ਸ਼ਾਇਦ ਨੱਥੂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਸੀ) ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਇਕ ਦਮ ਦਹਿਲ ਗਿਆ ਤੇ ਬੜਬੜਾਇਆ, "ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਰਦਾਰ, ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਦਾ ਟੈਮ ਆ, ਜੇ ਸਾਲੇ ਮੇਰੇ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਿਨ ਪ੍ਰਫਿਓ ਅੰਦਰ ਧੱਕ ਦੇਣਗੇ।" ਡਰੇ ਹੋਏ ਨੱਥੂ ਨੇ ਮੋਹਰਿਓ ਆਉਂਦੇ ਟਰੱਕ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਦਮ ਸਟੇਅਰਿੰਗ ਵੱਟ ਕੇ ਬਾਰੇਕਾਂ ਮਾਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਕਾਰ ਸੜਕ ਤੋਂ ਲਹਿ ਗਈ। ਪਿਛਲਾ ਪਾਸਾ ਥੜੀ ਜਿਹੀ ਵਿਚ ਲੱਗਾ। ਪ੍ਰੀਤੂ ਭੁੜਕ ਕੇ ਬਾਹਰ ਜਾ ਪਿਆ। ਕਾਰ ਟਾਹਲੀ ਵਿਚ ਵੱਜ ਕੇ ਢੇਲਾਂ ਨਾਲ ਘਿਸਰਦੀ ਹੋਈ ਖਤਾਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਡਿੱਗੀ।

[Calgary, Alberta]

ਉਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਮਹਾਂਦੀਪ
ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ
ਸਾਇੰਟਰ-ਸੋਲਿਆਰਕ ਮਾਸਿਕ

ਮੁਫਤਖੋਰੀ ਦੀ ਲਾਹੜਤ ਤਿਆਗਕੇ
ਖੁਦ ਸਾਲਾਨ ਪਾਠਕ ਬਣੋ ਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ
ਪਠੋ। ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਪਾਠਕ ਲਈ ਸਾਨੂੰ
ਲਿਖੋ। ਸਾਲਾਨ ਚੰਦ ਤਾਲਰ ਤੇ
ਛਿਮਾਰੀ ਚੰਦ ਤਾਲਰ ਹੈ।

THE WATNO DÜR

P.O. BOX 67881 STN. "O"
VANCOUVER, B.C. V5W 3V2

For your next car — See B.C.'s leading GM Salesman

ਕੇਰਰ ਤੁਸੀਂ ਨਵੀਂ ਕਾਰ
ਜਾਂ ਵੈਨ ਲੈਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ
ਹੋ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਗੱਡੀ
ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦੇ ਹੋ ਤਾਂ
ਫੋਨ ਕਰੋ।

FOR NEW & USED CARS
G.M.C. TRUCKS

remember **Gurcharn Singh Grewal**

BUS: 291-2266

RES: 669-9391

CARTER GM

CARTER PONTIAC BUICK LTD.
4550 Lougheed Hwy. Burnaby B.C.

SHAKTI GIFT

6576 MAIN STREET,
VANCOUVER, B.C.

Where you can get
all types of
Real and
Artificial
Jewellery and
all types of
oriental designs
can be made!

SALE AND
REPAIRS
OF
WATCHES

Res. 327-8259 Bus. 321-6214

SPECIALIST IN EAST INDIAN JEWELLERY
GIFTWARE & REPAIRS

ਮੈਟਰੀਮੋਨੀਅਲ:-

ਇਕ 2.5 ਸਾਲਾ ਬੀ. ਏ. ਬੀ. ਏ. ਜੱਟ
ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨ ਲਈ ਇਕ ਯੋਗ ਲੜਕੀ
ਈ ਜਰੂਰਤ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੰਜਣ ਹੋਰ
ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਇਸ ਪਤੇ ਤੇ ਖੱਤ
ਲਿਖਣ:

BOX NO. 76814
POSTAL STATION "S"
VANCOUVER, B.C.

ਜਮੀਰ

ਸੁਖਵੰਤ ਉਦਲ

ਕੁੱਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਮੌਤੀ ਚੁੱਪ ਜਿਹਾ ਗੱਠ ਲੱਖਿਆ ਸੀ। ਅਢੇਰੇ ਵੰਮ ਤੇ ਆਉਂਦਾ, ਹਸਮੀ ਜਿਹਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਖੁੱਛਣ ਤੇ ਖੱਸ। ਲੰਚ ਟਾਇਮ ਵੇਲੀ ਟਾਇਮ ਵੇਲੇ ਥਾਕੀ ਮੌਤ ਥੀਰ ਰੂਮ 'ਚ ਗੱਪਾਂ ਆਰਦੇ। ਫੋਰਮੈਨ ਨੂੰ ਆਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਕਾਹਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਬੀਖਣਾ ਗੱਠਿਓ ਸੀ। ਤੇ ਨਾਲ ਵੰਮ ਕਰਦੀ ਗੋਰੀ ਕੁੜੀ ਦੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਢਾਲਾਂ, ਖਿੱਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲੀ ਵਿ ਉਸਦੇ ਹਰ ਅੰਗ ਦੀਆਂ ਸਿਰਤਾਂ ਕਰਦੇ। ਚਿੰਟਮਤਾਨੀ ਅਤੇ ਵੈਰੇਡੀਅਨ ਸਿਆਸਤ ਬਾਏ-ਬਹਿਸਾਂ ਕਰਦੇ ਪਰ ਉਹ ਇਕ ਪਾਸੇ ਥੀਰ ਚੁੱਪ ਆਪ ਆਪਣਾ ਲੰਚ ਕਰਦਾ ਤੇ ਕੁੱਝ ਖੋਚਣਾ ਗੱਠਿਓ। ਜੇ ਕੋਈ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਲਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਇਕ ਵੇ ਫਾਰ ਉਂ ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਚੁੱਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ।

ਉਸਦੀ ਇਹ ਚੁੱਪ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਸਹਿ ਵੰਦੀ ਨਾਂਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਫੈਰਟਰੀ 'ਚ ਕੁਝ ਆਇਆ ਸੀ, ਸੱਤ ਤੋਂ ਬਹੁਤਾ ਉਸ ਤੋਂ ਹੀ ਪਰ-ਤਾਇਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਵੰਮ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨੂੰ ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦਾ, ਵਿਸ਼ੇ ਨਾ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਜਿੱਥੀਂ ਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਪਰ ਉਸ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪਾਈਆ ਮਜ਼ਾਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ ਸਾਇਦ ਇਸ ਲਈ ਹੀ ਕੋਈ ਉਸਦਾ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ। ਲੰਚ ਸਮੇਂ ਹਰ ਕੋਈ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਲੰਚ ਰੂਮ 'ਚ ਕੀਰਕਰੇ ਸੁੰਨ ਉਤਰਦੇ। ਵੰਮ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਵੇਰਾਂ ਸਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਵਿਸ਼ੇ ਵੀ ਬਹਿਸ ਦਾ ਆਪਣੀ ਫੈਸਲਾ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਹੁੰਦਾ। ਉਹ ਹਰ ਸੁਆਸ ਲਈ ਬੜੀਆਂ ਨਿੱਗਰ ਵਲੀਲਾਂ ਦਿੰਦਾ। ਵੰਮ ਆਰੇ ਉਸਦਾ ਪਿਆਲ ਮੈਂਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਸੀ ਉਸ ਦਾ ਗੱਠਿਓ ਸੀ ਸਾਨੂੰ ਵੰਮ ਕੁੱਢੇ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਵੀ ਉੱਚੇ ਗੱਠਿਓ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ

ਚਾਹੀਦਾ। ਫੋਰਮੈਨਾਂ ਦੀ ਸੁਸ਼ਾਮਦ ਦਾ ਉਹ ਕੋਟ ਕੁ ਦਿੱਠੀ ਸੀ। ਵੰਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪੈਸੇ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਫੋਰ ਸੁਸ਼ਾਮਦ ਵਿਠਿ ਕਰੀਏ। ਥਾਕੀ ਫਰਕਰ ਕ੍ਰਿਸਮਿਕ ਤੇ ਫੋਰਮੈਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿੰਗੇ 2 'ਤੇ ਹੱਥ ਲੈ ਕੇ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਉਸ ਤੇ ਕਦੇ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਠਾਂ ਵੰਮਦ ਇਸਨੂੰ ਦਾ ਕਾਰਡ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾ ਦਿੰਦਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਸਾਬੀ ਫਰਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦਾ। ਉਹ ਕੀਰੀਦਾ ਆਸੀ ਪਰ ਲਈ ਨਿੱਗਰਾਂ ਨਿੱਗਰੀਆਂ ਬੀਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਫਾ ਕਰੀਏ ਤੇ ਫੋਰਮੈਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਕੋਰ ਕੇ ਸੌਂ-ਸੌਂ ਮੈਂ ਤਾਲਰ ਦੇ ਟੀ. ਵੀ. ਲੈ ਕੇ ਦੇਈਏ। ਵਿਠਿ ?

ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਪਾਗੀ ਚੁੱਪ ਮੈਂਨੂੰ ਕੰਠੇ ਵਾਂਗ ਆਕਰ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਕਈ ਫਾਰ ਉਸਨੂੰ ਖੁੱਛਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਹੀਆ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਅੱਜ ਸ਼ਾਮ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੰਮ ਤੋਂ ਹੱਟ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕਾਰ 'ਵੇਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਮੋਢੇ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਪੁੱਛਿਆ, "ਮੌਤੀ ਫਾਰ ਤੂੰ ਪਿਛਲੇ ਕੁੱਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਚੁੱਪ ਆਪ ਗੱਠਿਓ। ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ"

"ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਤੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਪਿਆ" ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

"ਕੋਈ ਗੱਲ ਤਾਂ ਹੈ, ਤੂੰ ਕੁੱਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਢਾਲਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹਾ। ਤੂੰ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫਾਰ ਤੇਰੇ ਮਖੌਲਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕ ਮਠੇ ਹਾਂ" ਮੈਂ ਵਿਠਾ

"ਜੇ ਆਪਣੀ ਜਮੀਰ ਦਾ ਵੇਲੀ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਕਰਦਾ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ" ਉਸ ਵਿਠਾ।

"ਘਾਟ ਘਾਟ ਦੱਸ ਮੈਂਨੂੰ ਨਹੀਂ ਤੇਰੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ"

"ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ, ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਫੈਰਟਰੀ 'ਚ ਵੰਮ ਘੱਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਲੇਮ ਆਫ' ਹੋਈ ਹੈ। ਲੇਮ ਆਫ ਤੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ 'ਲਿਕਰ ਕੋਟਰ' ਤੋਂ ਸੁਭਾਬ ਲੈ ਕੇ ਨਿਕਾਲਾ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਫੋਰਮੈਨ ਮਿਲ ਪਿਆ ਤੇ ਗੱਠਿਓ ਲੱਗਾ "ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਫੈਰਟਰੀ 'ਚ 'ਲੇਮ ਆਫ' ਹੋਣ ਆਲੀ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਚ ਤੇਰਾ ਵੀ ਨਾਂ ਹੈ"।

ਇਹ ਸੁਣ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਫੋਰਮੈਨ ਮੇਰੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਫੜੀ ਇਕ ਬੈਂਤਲ ਲੈ, ਕੀਤਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸੁਸ਼ਾਮਦਾਂ ਤੇ ਇਹ ਗੱਠਿਓ ਚਲੇ ਗਿਆ, "ਤੂੰ ਫਿਰਕਰ ਨਾਂ ਕਰੀ, ਸੱਤ ਨੀਵ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਮੈਂਨੂੰ ਇੰਝ ਲਗਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਫੋਰਮੈਨ ਨੂੰ ਬੈਂਤਲ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਮੀਰ ਦਾ ਵੇਲੀ ਬਣ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ

ਬਲਰਾਜ ਸਿੱਧੂ

ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਮੇਰਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਟੱਕਰੇ ਤਾਂ ਕਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਆਪਣੇ ਕਾਲੇ ਨਕਸ਼ ਲੈ ਕੇ। ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਰਿਆਂ ਭਰੇ ਅਸਮਾਨ ਦੀ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਬੈਠਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਸੋਚਾਂ, ਉਹਨਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਤੜਪ ਸੀ। ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਇਕੱਲਾਪਣ ਮੈਨੂੰ ਤੜਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੁੰਗਰਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਅਤੇ ਯਾਦਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਉਚੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੰਡ ਵਿਚ ਡਿੱਗਣ ਵਾਂਗ ਸਮੇਟ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੇਰਾ ਦਮ ਘੁੱਟਣ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਬਚਪਨ ਬੜਾ ਹੀ ਪਿਆਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਦ ਮਿੱਠੂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬਣਾ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਹਾਏ ਉਹ-ਦਿਨ...ਜਦ ਮੈਂ ਤੇ ਉਹ ਛੱਪੜ ਕਿਨਾਰੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਾਂ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਇਕ ਗੁੱਡੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ ਗੁੱਡੀ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਮੈਂ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਫਿਰ ਨੱਕ, ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਜਦ ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਹਾਂ ਲਾ ਦਿੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੀ ਹੀ ਸੁਹਣੀ ਲਗਦੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੈਠੀ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਘਰ ਦੇੜ ਜਾਂਦੀ, 'ਹਾਏ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਇਹ ਤੇ ਨੰਗੀ ਏ।' ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁੱਡੀ ਨੂੰ ਉਥੇ ਸੁੱਟ ਮਾਂ ਕੋਲੇ ਰੋਂਦਾ ਰੋਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, 'ਮਾਂ ਮੇਰੀ ਨਿੱਕਰ ਸਾਰੀ ਪਾਟੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖ ਲਿਆ।'

'ਕੁਝ ਨਹੀਂ' ਵੇ ਦੀ ਹੁੰਦਾ ਤੇਰਾ, ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਜੁਆਕ ਤਾਂ ਨੰਗ ਧੜੰਗੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਐ। ਨਾਲੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ 'ਚ ਕਿਹੜਾ ਜਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਤੇ ਬੋਲਦੇ ਐ। ਜਾ ਪਾਗਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ।' ਮਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਦਿਤਿਆਂ ਫਿਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਉਸੇ ਹੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਵਿਚ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ।

ਫਿਰ ਉਹ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਚੰਗੇ ਸਨ ਜਦ ਬਸਤੇ ਸਿੱਟ ਅਸੀਂ ਤੇਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਘਰ ਲੁਕਣ ਮੀਚਾਂ ਖੇਡਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ। ਜਦ ਉਹਦੀ ਫੂਹਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਉਹਦੇ ਤੇ ਤਰਸ ਜਿਹਾ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਉਹਦੇ ਪੁੱਛੇ ਵਗੇਰ ਹੀ ਉਹਦੀ ਵਾਰੀ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਉਹ ਇਸਦਾ ਇਵਜ਼ਾਨਾ ਮੇਰੀ ਫੱਟੀ ਲਿਖਕੇ ਪੂਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਉਹ ਜਿੰਨੀ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸੀ, ਗੱਲ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਉਹ ਓਨੀ ਹੀ ਬੁੱਧੂ ਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦ ਮੇਰੇ ਤੇ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਮਾਸਟਰ ਦੀਆਂ ਚਪੇੜਾਂ ਦੀ ਬੁਫਾੜ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਕੰਨ ਮਰੋੜਦਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, 'ਓ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤਾਂ ਮੱਝਾਂ ਹੀ ਚਾਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਐ ਤੇ ਤੂੰ ਕਿਥੋਂ ਪੁੱਠਾ ਪੰਗਾ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ ਇਹ।'

ਮੈਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਾ ਆਉਂਦੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਮੈਂ ਉਹਦੀ ਕਾਪੀ ਚੋਰੀ ਕੱਢੀ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਮਾਰ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਜਦ ਉਹਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਖੜ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਕਾਪੀ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਪਰ ਉਸਨੂੰ ਸਮਝ ਨਾ ਆਈ। ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ ਕਾਪੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਨਿਕਲਣ ਤੇ ਮਾਸਟਰ ਕੋਲੋਂ ਮੇਰਾ ਮਾਰ ਖਾਣ ਦਾ ਵੀ ਉਹ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਸੀ ਤੇ ਬੋਰਿਆਂ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸੰਗ ਬੈਠ ਕੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਵੀ ਆਖਰੀ ਦਿਨ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਰੋਂਦਾ ਘਰ ਆ, ਰਿਹਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਮੇਰੇ ਭੋਲੇ ਜਿਹੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਰਹੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨੂੰ ਪੂੰਝਿਆਂ ਤੇ ਬੋਲੀ, 'ਮੈਂ ਅੱਗ ਤੋਂ ਕਈ ਨਹੀਂ ਦਸਾਂਗੀ।' ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮਾਰ ਉਹਦੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਈ ਸੀ।

ਘੰਟਾ ਹੀ ਮਸਾਂ ਬੀਤਦਾ ਫਿਰ ਦੂਈ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਅਤੇ ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਤੇ ਛੱਪੜ ਕਿਨਾਰੇ ਫੇਰ ਖੇਡਾਂ ਬਣਾਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ। ਹੁਣ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵੱਡੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਖਿਡੌਣਿਆਂ ਦੇ ਅਕਾਰ ਵੀ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਰੋਜ਼ ਖਿਡੌਣੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ। ਏਨੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਖਿਡੌਣਾ ਖਿਡੌਣੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ਰਮਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣਿਆਂ 'ਚੋਂ ਮਹਿਕ ਆਉਣ ਲਗ ਪਈ।

ਮੈਂ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜੀ ਗੋਦ ਲਈ ਬਾਹਰ ਖੁੰਢ ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ ਪਰ ਨਾ ਹੁਣ ਮਿੱਠੂ ਹੀ ਟੁੱਟਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਿੱਠੂ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਫਿਰ ਬਣਾਵਾਂ। ਫਿਰ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁੱਪ ਵੀ ਅਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਦੀ ਚਹਿਕ ਮਹਿਕ ਵੀ।

ਫਿਰ ਉਹ ਉਹਨਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਵਧਣ ਲਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹੋਵੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਕੰਡਿਆਲੀਆਂ ਵਾੜਾਂ ਲਾ ਬਚਾਇਆ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮਹਿਕ ਦੀਆਂ ਲਪਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਣ ਰੋਕੇ। ਫਿਰ ਉਹੀ ਵਾਅਦੇ ਜੋ ਅੱਲ੍ਹੜ ਜਵਾਨੀ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਭਰ ਜਵਾਨੀ 'ਚ ਕੁੜੱਤਣ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਉਹੀ ਯਾਦਾਂ ਤੇ ਕਸਮਾਂ ਜੋ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੀ ਸੀਮਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਜੋ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿਚ ਝੋਰਾ ਬਣਕੇ ਖਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਉਹੀ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਤਰਾਸ਼ਿਆ ਹੋਇਆ ਚਿਹਰਾ ਜੋ ਕਦੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਵੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਲ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਵੀ।

ਉਹ ਦਿਨ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਬੀਆਬਾਨ 'ਚ ਖੜੇ ਰੁੱਖ ਤੇ ਚਿੜੀਆਂ ਆ ਚਿਹਚਹਾਉਂਦੀਆਂ ਨੇ ਤੇ ਉਹ ਰਾਤਾਂ ਬੜੀਆਂ ਗਮਗੀਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਜਦ ਚਿੜੀਆਂ ਉਸ ਦਰਖਤ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਛੱਡ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਰਖਤ ਦੀ ਛਾਂ ਹੇਠ ਜਾ ਬਹਿੰਦੀਆਂ ਨੇ। ਉਸ ਦਰਖਤ ਦੇ ਹੰਝੂ, ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਦਰਦ, ਵਿਛੋੜੇ ਦੀਆਂ ਰਾਤਾਂ ਤੇ ਤਪਦੀ ਹਰ ਦੁਪਹਿਰ...ਹਾਏ। ਇੰਜ ਸੋਚਦਿਆਂ ਮੇਰੀ ਰਾਤ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਆਉਂਦੀ ਸਵੇਰ ਮੈਂ ਫਿਰ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਇਕ ਗੁੱਡੀ ਬਣਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਗੁੱਡੀ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਹਦੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਬਣਾਵਾਂਗਾ। ਅੱਜ ਉਹਨੂੰ ਨੰਗੀ ਹੀ ਰੱਖਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਾਂਗਾ ਤੇ ਫੇਰ ਪੁਛਾਂਗਾ, 'ਇਹ, ਸਜ਼ਾ ਕਿਹੜੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਹੈ।' ਪਰ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ 'ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬੋਲਦੇ ਨਹੀਂ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ' ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸੱਚੀਂ ਮੁੱਚੀਂ ਪਾਗਲ ਹਾਂ।

ਇੱਜ਼ਤ

ਤੇਜ ਸੰਧੂ ਕੁਨੈਲ

ਕਨੈਡਾ ਪਹੁੰਚਣ ਵੇਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਏਜੰਟ ਤੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਪੱਕਾ ਕਰਾਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਇਥੇ ਕੋਈ ਸਾਲਾ ਏਜੰਟ ਦਾ ਦੂਜਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਅਖੀਰ ਕਾਫੀ ਖੱਜਲ ਖੁਆਰੀ ਪਿਛੋਂ ਉਸਦਾ ਕੇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਦੋ ਸਾਲੀਂ ਜਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਸਟੈਂਪ ਲੱਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਤਰਕੀਬਨ ਸਾਰੇ ਪੈਸੇ ਲਾਹ ਦਿਤੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਿਲ ਦਾ ਘੁੰਗੂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਸਾਲ ਉਸਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਜਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਦ ਉਸਨੂੰ ਰੋਟੀ ਆਪ ਪਕਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਤਕਲੀਫ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ। ਕਦੇ-ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਕੰਜਰ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਰੂਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਤੀਵੀਂ ਲਗਰ ਵਰਗੀ ਦੇਸੋਂ ਮੰਗਵਾ ਲਈ ਹੈ। ਬਿੱਲੂ ਇਹੋ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਗੁਆਂਢੀ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਵੱਜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਿਰਫ ਦੋ ਉਂਗਲਾਂ ਹੀ ਕੱਟੀਆਂ ਹਨ। ਉਸੇ ਮੌਕੇ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਪਨ ਚੇਤੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰੀ ਪੱਠੇ ਕੁਤਰਦੇ ਤੋਂ ਉਸਦੀਆਂ ਦੋ ਉਂਗਲਾਂ ਮਸ਼ੀਨ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਸਨੂੰ ਦੇਸੋਂ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਬਾਪੂ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਛੇਤੀ ਆ ਜਾਵੇਂ ਤਾਂ ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਜਿਉਂਦਾ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਿਨ ਬਿੱਲੂ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ, ਉਸ ਦਿਨ ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਵੀ ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਨਹੀਂ। ਉਸਨੇ ਇਕ ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇਸ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ।

ਜਿਸ ਦਿਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਉਸ ਮੌਕੇ, ਉਸਦੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਕਾਫੀ ਖਰਾਬ ਸੀ। ਪਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ਹੋ ਗਈ। ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਘੁੰਮਣ ਫਿਰਣ ਲਈ ਇਕ ਸਕੂਟਰ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਆਇਆ ਕਰਨ। ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਵੀ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸਕੂਟਰ ਤੇ ਗੇੜੇ ਦਿੱਤੇ। ਅਖੀਰ ਇਕ ਥਾਂ ਉਸਦੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਬੀ. ਏ. ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਸੁਨੱਖੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਪੱਕ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਥੋੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਸਿਆਣਪ ਸਮਝੀ। ਬੱਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਭਾਜੜਾਂ, ਲਾਗੀਆਂ ਅਤੇ ਛੀਂਬਿਆਂ ਨੂੰ।

ਮੰਗਣੇ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੀ ਮਾਸੀ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸੋਹਣੂ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਯਾਰ-ਦੋਸਤ ਬੈਠੇ ਆਥਣੇ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਗੱਲਾਂ ਬਿੱਲੂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਮੰਗਣੇ ਬਾਰੇ ਹੀ ਛਿੜਨੀਆਂ ਸਨ।

ਸੋਹਣੂ ਨੇ ਗੱਲ ਤੋਰੀ 'ਕਿ ਸੁਣਾ ਮਸੇਰਾ ਸਾਡੀ ਭਰਜਾਈ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ।' 'ਆਪਣੇ ਜਾਣੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਭਾਲੀ ਹੈ।' ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਘੁਟ ਭਰਦਿਆਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਸੋਹਣੂ ਨੇ ਇਕ ਸੁਣੀ ਹੋਈ ਗੱਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ, 'ਮਸੇਰਾ ਤੈਨੂੰ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਗਏ ਨੂੰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਤੈਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਫੇਰੀਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਇਥੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਖਾਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਖਾਉਣ ਨੂੰ ਹੋਰ।'

'ਆਹੋ! ਆਹੋ ਬਈ ਹੁੰਦੀ ਏਵੇਂ ਹੀ ਹੈ। ਦਿਖਾਉਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅਤੇ ਵਿਆਉਣ ਨੂੰ ਹੋਰ।' ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਚਿੜੀਏ ਨੇ ਬੋਤਲ ਤੇ ਗੁੱਲ ਦਿੰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ।

ਬਿੱਲੂ ਦੇ ਗੱਲ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਸੱਕੀ ਸੁਭਾ ਦੇ ਕੁਝ ਗੱਲ ਦਾ ਅਸਰ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਯਾਰ ਜੁੱਫ ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਗੱਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਬਿੱਲੂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੀਤੀ ਵੀ ਲਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਘਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਸੱਭ ਉਥੇ ਹੀ ਲੋਟ-ਪੋਟ ਹੋ ਗਏ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਬਿੱਲੂ, ਸੋਹਣੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਦੁਬਾਰਾ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹੁਰੇ-ਪਿੰਡ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬਿੱਲੂ ਨੂੰ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਉਸਨੇ ਸੱਚੀ ਕਹਿ ਦਿਤੀ।

ਬਿੱਲੂ ਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਪੁੱਤ ਤੇਰੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਆ ਲੈਣ ਦੇ,' ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਧੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅਜੇ ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਬਿੱਲੂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਸਾਲਾ ਨਾਜਰ ਵੀ ਵੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲਕੇ ਕੀਤੇ ਕਤਲ ਦੀ ਤਰੀਕ ਭੁਗਤ ਕੇ ਮੰਗਿਉਂ ਦੁਨਾਲ ਪਾਈ ਘਰ ਆ ਗਿਆ।

ਨਾਜਰ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਦਰ ਸੱਦਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਵੇਖ ਪੁੱਤ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ। ਧੀਆਂ ਵਾਲੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਨੀਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੱਲ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਕਾ ਜੀ ਤੇ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਦੇਖਣ ਆਇਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਉਲਟਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕੋਂ ਇਥੇ ਠੱਗੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।' ਨਾਜਰ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਵੀ ਦੱਸ ਬੈਠੀ।

ਨਾਜਰ ਨੂੰ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ। 'ਇਹਦੀ ਭੈਣ ਦੀ... ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ ਵੱਡੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਾਲੇ ਨੂੰ।'

'ਨਾ ਵੇ ਪੁੱਤ ਨਾ' ਨਾਜਰ ਮਾਂ ਦੇ ਫੜਦਿਆਂ ਫੜਦਿਆਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਦੇ ਨੇ ਹੀ ਬਿੱਲੂ ਦੀ ਮਾਂ ਭੈਣ ਇਕ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਦੁਨਾਲ ਬਿੱਲੂ ਵਲ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 'ਆਪਣੀ ਸਕੂਟਰੀ ਜਿਹੀ ਹੱਕ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਵਿਹੜੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਬਿਲਕੁਲ ਚਿੱਟਾ ਜਵਾਬ। ਮਿਲੂਗਾਂ! ਕਦੀ ਤੈਨੂੰ ਰਾਹ ਖੋੜੋ। ਸਾਲਾ! ਵੱਡਾ ਧਨੀ, ਅੱਠ ਪਾਸ ਨਹੀਂ, ਉਲਟਾ ਠੱਗੀਆਂ ਦੱਸਦਾ ਹੈ।' ਸੋਹਣੂ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਕੂਟਰ ਕੋਲ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਮੌਕੇ ਹੀ ਕਿੱਕ ਮਾਰਕੇ ਬਿੱਲੂ ਨੂੰ ਮਗਰ ਬਿਠਾ ਕੇ ਹਵਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋਹਾ ਮਸੇਰਾ ਨੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਵੱਗਾਂ ਵੇਲੇ ਨੂੰ ਘਰ ਆ ਪਹੁੰਚੇ।

ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਸੇਰੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਦੇਖਕੇ ਮਾਂ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ 'ਪੁੱਤ ਸੁਖ ਤਾਂ ਹੈ?' ਤਾਂ ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਮਾਂ ਅਤੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ। ਜਿਉਣ ਸਿਓਂ ਨੇ ਉਥਲੇ ਚੋਲ ਅਤੇ ਜਾਂਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਦੇਖਕੇ ਭੌੜੀ ਪੁਰੇ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਸਾਕ ਦੀ ਰੋਅ ਦਿਤੀ।

'ਦੇਖ ਕਾਕਾ! ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਅੱਖ ਵਿਚ ਫਰਕ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਰੰਗ ਦੀ ਗੱਲ, ਤੂੰ ਆਪਦੇ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕਿ ਤੇਰਾ

ਸਭ ਕੁਝ ਟੁੱਟ ਗਿਆ

ਸੁਖਦੇਵ ਫਲੋਰਾ

ਹਸਪਤਾਲ ਤੋਂ ਸਿਧਾ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੋਟਲ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਿੱਲ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਕਰਕੇ ਉਸਦੇ ਚਾਰ ਸਾਥੀ ਜਲ ਕੇ ਮਰ ਗਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਮੰਜਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਵਿਚਕਾਰ ਲਟਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਸਨੇ ਵਿਸਕੀ ਦਾ ਇਕ ਪੈਗ ਬਨਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਕਿੰਨੀ ਲੰਬੀ ਰਾਤ ਤਕ ਉਹ ਬੈਠਾ ਪੀਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਧੀ ਰਾਤ ਗਈ ਤੇ ਲੜਖੜਾਉਂਦਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਬੀਵੀ ਤੇ ਉਸਦਾ ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਰਾਜੂ ਸੌਂ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਮੰਜੀ ਤੇ ਪਿਆ ਉਹ ਦੇਰ ਤਕ ਸੌਚਾਂ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

‘ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੇ-ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜਲ ਕੇ ਮਰ ਜਾਂਦਾ!’ ਉਸਨੇ ਇਕ ਲੰਮਾ ਹੌਕਾ ਭਰਿਆ।

ਮਿੱਲ ‘ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਉਸਨੂੰ ਕਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ। ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹ ਵੀ ਇਕ ਮਸ਼ੀਨ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣਾ ਚੇਹਰਾ ਕੰਧ ਤੇ ਲਟਕੇ ਸੀਸੇ ਵਿਚ ਦੇਖਦਾ ਤਾਂ ਤੜਫ ਉਠਦਾ। ਕੁਝ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਉਸਦੇ ਵਾਲ ਸਫੇਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅਤੇ ਚੇਹਰਾ ਵੀ ਉਤਰ ਗਿਆ ਸੀ।

‘ਚੌਂਚਿਆਂ ਦਾ ਬਾਪ ਇੰਨਾ ਬੁੱਢਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ...?’ ਕਦੇ ਕਦੇ ਉਸਨੂੰ ਖਿਆਲ ਆਉਂਦਾ।

ਉਸਦੀ ਬੀਵੀ ਉਸਨੂੰ ਕਹਿੰਦੀ, ‘ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੌਚਣ ਨਾਲ ਆਦਮੀ ਜਲਦੀ ਬੁੱਢਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੌਚਿਆ ਨਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।’

ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੀਵੀ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਬੌਝਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ, ‘ਅਸੀਂ ਕੇਹੜਾ ਹੁਣ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਜਵਾਨ ਹੋਣਾ ਹੈ।’

ਉਸਦੀ ਬੀਵੀ ਕਿੰਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਕਲ੍ਹ ਤਕ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਸਮਝਦਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੀਵੀ ਦੇਖ ਕੇ ਔਰਤਾਂ ‘ਚ ਫਰਕ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦਾ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਬੱਕਿਆ ਹਾਰਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਰ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸਦੀ ਬੀਵੀ ਉਸਨੂੰ ਨਿੱਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ‘ਚ ਡੁਬੋ ਦਿੰਦੀ। ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ। ਦੇਰ ਤਕ ਉਸਦੇ ਮੰਜੇ ਤੇ ਬੈਠੀ ਉਸਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਦਬਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਉਹ ਸੌਂ ਨਾ ਜਾਂਦਾ।

ਉਹ ਆਪਣੀ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਦੁਨੀਆ ‘ਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਘੇਰਾਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਉਹ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਛਾਤੀ ਪਾਟ ਜਾਂਦੀ। ਉਸਦੇ ਜ਼ਖਮ ਦਰਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ। ਉਹ ਤੜਫ ਉਠਦਾ। ਉਸਨੇ ਵੀ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਪਾਈ ਸੀ,

ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਨੰਬਰ ਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਵੀ ਉਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਉਂਦਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਉਸਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਬੇਚੈਨ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਉਖੜ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਜਾ ਡਿਗਾ ਸੀ। ਤੇ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਸਭ ਕੁਝ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਅੱਧਰਾ-ਆ ਜਾਂਦਾ। ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਤਕ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੋਟਲ ਤੇ ਬੈਠਾ ਪੀਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੀਵਨ ਵੀ ਹੁਣ ਉਸਦੀ ਆਦਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਕਦੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿੰਦਾ।

ਅੱਜ ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਦ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹੋਟਲ ਤੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਕੋਠੇ ‘ਚ ਬੈਠਾ ਉਹ ਸਿਗਰਟ ਤੇ ਸਿਗਰਟ ਫੁਕੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਉਤਰੇ ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁੱਤਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਜੀਵਨ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੰਨਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ। ‘ਕੀ ਗੱਲ ਐ ਵਿਜੇ! ਅੱਜ ਤੂੰ ਬੜਾ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਲੱਗਦਾ ਏ?’

‘ਜੀਵਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤੇ ਉਹ ਤੜਫ ਉਠਿਆ, ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ, ‘ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜੀਵਨ! ਆਪਣਾ ਛੋਟਾ ਰਾਜੂ ਬਚੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਮੈਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ, ਬਸ ਹੁਣ ਤਾਂ ਰੱਬ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕੀ ਹੋਏਗਾ?’

ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਛੋਟਾ ਲੜਕਾ ਰਾਜੂ ਕਈਆਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੀਮਾਰ ਸੀ। ਸਾਰਿਆਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ। ‘ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦਾ ਹਾਦਸਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਵੱਡਾ ਲੜਕਾ ਦੀਪਕ ਕਾਰ ਬੱਲੇ ਆ ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਈ ਦਿਨ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਉਸਨੇ ਵਿਜੇ ਨੂੰ ਗੱਲ-ਵਕਤੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ‘ਤੂੰ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਵਿਜੇ! ਸੁਣਿਆ ਐ ਇਥੇ ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਵਲੋਂ ਪਤਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਈ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵਾਂਗਾ।’ ਜੀਵਨ ਨੇ ਵਿਜੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਦਿੱਤੀ।

ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਜੀਵਨ ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੋਡੀ ਡਾਕਟਰ ਅਜੇ ਤਕ ਆਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੈਚ ਤੇ ਬੈਠਾ ਉਹ ਦੇਰ ਤਕ ਉਸ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

‘ਉਹ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਕਾਰ ਆ ਗਈ।’ ਅਚਾਨਕ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਚੌਂਕ ਉਠਿਆ। ਤੇ ਉਹ ਕਾਰ ਵਲ ਨੂੰ ਦੌੜਿਆ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਕਦਮ ਰੁਕ ਗਏ, ਉਹ ਇਕ ਟੱਕ ਲਾਈ ਡਾਕਟਰ ਵਲ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਨੂੰ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸਮਾਨ ਉਸਦੇ ਗਿਰਦ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਡਿੱਗਣ ਹੀ ਲੱਗਾ ਸੀ ਕਿ ਜੀਵਨ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ।

‘ਜੀਵਨ ਤੂੰ ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਹ, ਮੇਰੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ’ ਤੇ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਹੀ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਰਾਜੂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਬੀਵੀ ਰੋ-ਰੋ ਕੇ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

‘ਹੁਣ ਕੀ ਬਣੇਗਾ, ? ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ...?’ ਉਹ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹੀ

ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

'ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ ਸਭ ਠੀਕ ਹੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।' ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੀਵੀ ਨੂੰ ਹੋਂਸਲਾ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਹ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ। ਦੀਪਾਂ ਦਾ ਚੇਹਰਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਦੀਪਾਂ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਡਾਕਟਰ ਬਣ ਗਈ। ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਉਸਨੂੰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸਨੂੰ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਤੇ ਦੀਪਾਂ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਦੀਪਾਂ ਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦੀਪਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਭੁਲ ਕੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਸੀ। ਪਿਆਰ 'ਚ ਬਹਕ ਕੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਮਕਸਦ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਗਲਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗੁੰਮ ਸੁੰਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਦੀਪਾਂ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਸ ਤੋਂ ਬਾਹਿਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠਦਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰਾਂ ਛਾ ਜਾਂਦੀਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮਿਚ ਜਾਂਦੀਆਂ।

'ਦੀਪਾਂ! ਮੈਂ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ।' ਉਹ ਕਰਾਹ ਉਠਦਾ, ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਫੇਲ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੀਪਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।

ਲੰਬੀ ਰਾਤ ਗਈ ਤਕ ਉਹ ਜਾਗਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਲੰਘਦੇ ਰਹੇ। ਦੀਪਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਜੇ ਤਕ ਵੀ ਭੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਿਆ।

ਸ਼ਨਾ ੫੫ ਈ ਆਰੀ

ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਭਾਣੇ ਤਾਂ ਹੱਥ ਲਾਇਆਂ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਲੜਕੀ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ।'

ਬਿੱਲੂ ਦੀ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਟਿਕਟ ਅਤੇ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨੇ ਬਿੱਲੂ ਨੂੰ ਸਾਕ ਲੈਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਵਿਚੋਲੇ ਰਾਹੀਂ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਕੇ ਡੋਡੀ ਪੁਰੇ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਬਲੇ ਚੋਲਾਂ ਤੇ ਹੀ ਰੁਪਿਆ ਫੜਾ ਗਏ। ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਨਦ ਲੈਣ ਲਈ ਕਹਿ ਗਏ।

ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਦਿਨ ਬਾਦ ਹੀ ਬਿੱਲੂ ਦਿਲੀਓਂ ਘਰ ਵਾਲੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਭਰਕੇ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ। ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸੇ ਮਿਲ ਵਿਚ ਫੱਟਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਅਤੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹੋ ਹੀ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਦੀ ਵੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

[Quesnel, B.C.]

ਸ਼ਨਾ ੫੭ ਈ ਆਰੀ

'ਚੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ?' ਚਤਰੂ ਵਿਚਾਰਾ ਅੱਖਾਂ ਮਲਦਾ ਮਲਦਾ, ਆਪਣੇ ਖਿਲਰੇ ਹੋਏ ਹੱਡਾਂ ਨੂੰ ਕੱਠਿਆਂ ਕਰਦਾ ਤੇ ਬੰਤੀ ਦੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਅਣਸੁਣੀਆਂ ਕਰਦਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ... 'ਇਹ ਪਾਪੀ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਤਾਂ ਲਹੂ ਪੀਂਦੇ ਹੀ ਹਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੱਧਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ... ਇਹ ਜ਼ਾਲਮ... ਇਹ ਕਸਾਈ... ਇਹ ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਵਾਲੇ।'

[Prince Rupert, B. C.]

'ਦੀਪਾਂ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਡਾਕਟਰ ਬਣ ਗਈ? ਤੇ ਉਹ... ਕਾਸ਼! ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ...।' ਉਸਨੇ ਇਕ ਲੰਮਾ ਹੌਕਾ ਭਰਿਆ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਹ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੌਂ ਸਕਿਆ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਨਲਕੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰਦੀਆਂ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਸਵੇਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੀਵੀ ਦੀ, ਰਸੋਈ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਉਠ ਬੈਠਾ, ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੱਭਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਹੱਥ ਲੱਗ ਕੇ ਲੈਂਪ ਮੇਜ਼ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਖੜਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਬੀਵੀ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਸੀ।

'ਕੀ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ?' ਉਸਦੀ ਬੀਵੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

'ਸਭ ਕੁਝ ਟੁੱਟ ਗਿਆ ਹੈ ਗੀਤਾ।' ਉਹ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਬੁੜ-ਬੁੜਾਇਆ। ਤੇ ਉਹ ਕਪੜੇ ਪਾਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮਿੱਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਘੁੰਗੂ ਵੱਜ ਚੁਕਾ ਸੀ।

'ਚਲੋ ਉਠੋ ਚਾਹ ਪੀ ਲਓ।' ਕਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਉਸਦੀ ਬੀਵੀ ਉਸਦੇ ਕੋਲ ਆਈ।

'ਨਹੀਂ ਗੀਤਾ! ਅੱਜ ਮੇਰਾ ਕੁਝ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ' ਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਸਾਈਕਲ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਮਿੱਲ ਨੂੰ ਚਲ ਪਿਆ।

[Toronto, Ont.]

Ideas

YOU'LL FIND INTERESTING
AND VALUABLE!

Balwant Gill
Representative

- Money-Back Life Insurance
- Income Protection
- Mortgage Protection
- Retirement Funds
- Education of Children
- Conserving a Business Interest

Telephone Office:
521-3781

Residence:
591-3798

Get your life in shape.

SUN LIFE
OF CANADA

SUN LIFE OF CANADA
321 SIXTH STREET
NEW WESTMINSTER, B.C.
V3L 3A7

ਸੱਧਰਾਂ

ਦੇਵ ਜਟਾਣਾਂ

ਤਾਂਗੇ ਵਿੱਚ ਕੱਲ ਮੁਕੱਲਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਚਤਰ ਸਿੰਘ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਫੁਲਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਮਾਉਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੈਠਾ ਬੈਠਾ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਕਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਬੰਤੋਂ ਸੱਚ ਮੁੱਚ ਬਲਵੰਤ ਕੌਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਹ ਕਹੇਗੀ, 'ਜੀ ਸੂਟਾਂ ਤੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡੋ...ਰੱਬ ਦਾ ਲੱਖ ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਆ ਗਏ।' ਉਹ ਚਾਅ ਵਿੱਚ ਉੱਡਦੀ ਫਿਰੇਗੀ, ਉਸਦਾ ਪੈਰ ਭੁਇੰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਦਸਦੀ ਫਿਰੇਗੀ... 'ਸੀਤੋਂ ਦਾ ਬਾਪੂ ਤਕੜੀ ਰਾਤ ਗਈ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ...ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸੱਚ ਨਾ ਆਵੇ।'

ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਬੰਤੋਂ ਉੱਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਗੇ ਜੁਆਨ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪੀ। ..ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਘੁੱਟਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਗੱਲਾਂ ਕਿੰਨੀ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾਲ ਸੁਣੇਗੀ, ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਖੀਵੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਕਦੀ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ ਦਿਨ ਬਤੀਤ ਕਰਾਂਗੇ।

...ਤੇ ਸੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਕਰਾਂਗਾ। ਸੀਤੋਂ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪੜ੍ਹਨੇ ਪਾਵਾਂਗਾ...ਕਿਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਘਟੀਆ ਪੜ੍ਹਾਈਆ ਤੇ ਕਿਥੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਆਬੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਵਾਣ ਦੇ।

...ਦੋਵੇਂ ਬੱਚੇ ਭੱਜ ਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਬੜ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਆਹ ਕਪੜੇ, ਮਠਿਆਈਆਂ, ਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਪਟਾਕੇ, ਬੰਬ, ਜਹਾਜ਼ ਤੇ ਫੁੱਲ ਝੜੀਆਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਅਮੀਰੀ ਦੀ ਧਾਂਕ ਪਾਉਣਗੇ...ਤੇ ਪੁਛਦੇ ਫਿਰਨਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਪੂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਕੀ ਲਿਆ ਕੇ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਬੰਤੀ ਨੇ ਤਾਂ ਦੂਹਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਘਰ ਦਾ ਕੋਨਾ ਕੋਨਾ ਸਜਾ ਮਾਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਇੱਕ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਆਉਣ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦੂਜਾ ਦੀਵਾਲੀ ਕਰ ਕੇ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਿਹ ਚੱਤਰ ਸੰਗੁ ਜੀ' ਕਹਿ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਮੇਰੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਨੌਕਰੀ ਬਾਰੇ, ਵਧਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਬਾਰੇ, ਨਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਬਾਰੇ ਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਖਬਰਾਂ ਪੁੱਛਣਗੇ।

ਜਿਹੜੇ ਕਦੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨੋਂ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਵਲ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲਿਆ ਕਰਨਗੇ, ਜਦੋਂ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰਵਾਰ ਮੈਂ

ਆਪਣੀ ਕੋਠੀ ਪਾਈ ਤਾਂ ਲੋਕ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਮੇਰੀ ਬਣਦੀ ਕੋਠੀ ਤੇ ਮੁਫਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਇਆ ਕਰਨਗੇ... ਮੈਂ ਜ਼ਰਾ ਆਕੜ ਜਿਹੀ ਵਿੱਚ ਕਹਾਂਗਾ, 'ਕਿਉਂ ਬਈ ਕਿਉਂ ਤਕ-ਲੀਫ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਰੱਬ ਦੀ ਦਯਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅੱਗੇ ਹੀ... 'ਤਾਂ ਉਹ ਅਗੋਂ ਕਹਿਣਗੇ... 'ਭਾਈ ਚੱਤਰ ਸਿਆਂ ਤੂੰ ਵੀ ਭੋਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਏ... ਕੀ ਤੇਰੇ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਨਾ ਕਿ ਤੇਰਾ।'

ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਹੁਣ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਹੀ ਲਿਆ ਹੈ...ਕਿਉਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਰੀਏ? ਰੱਬ ਦਾ ਦਿਤਾ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਚਾਰ ਦਿਹਾੜੇ ਆਰਾਮ ਦੇ ਕੱਟੀਏ...ਲੋਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ ਮਰੂੰ ਮਰੂੰ ਥੋੜੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰ ਦਿਲ... ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਚਾਰ ਚਾਰ ਸੌ ਨੂੰ ਫੁਕ ਮਾਰਦੀਏ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਖਿਆਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੁਸ਼ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਪੰਚਾਇਤ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ...ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਠੇ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਈਏ? ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਿਆਜ਼ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਉਧਾਰ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਗਾਹੀ ਭਰ ਕੇ ਤੇ ਕਿਸੇ ਲਈ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਲੜਾ ਕੇ...ਤੇ ਆਪੂੰ ਲੋਕਾਂ ਲਾਲਚ ਦਿਆਂ ਪੁਤਲਿਆਂ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ 'ਚੱਤਰ ਸਿਆਂ ਜਰਾ ਸੋਚ ਤੇ ਸਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗੁਣਿਆਂ... ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ ਤੇ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਆਦਮੀ ਹੋਰ ਕੋਣ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ'। ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਜ਼ਾਤੀ ਫਾਇਦੇ ਖਾਤਰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਡਿਗਰੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਵਖਾਵੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਹਿ ਦਿਆਂਗਾ... 'ਬਈ ਜੇ ਸਾਰੇ ਭਰਾ ਇਹ ਸਰਪੰਚੀ ਦਾ ਭਾਰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਹੀ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਉਜਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ...ਸੰਗਤ ਦਾ ਹੁਕਮ...ਰੱਬ ਦਾ ਹੁਕਮ ਪਰ ਵੈਸੇ ਮੈਂ ਅਣਜਾਣ ਤੇ ਤੁਛ ਜਿਹੀ ਬੁਧੀ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਦੇ ਲਾਇਕ ਤਾਂ ਨਹੀਂ...ਪਰ ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫਿਕਰ ਹੀ ਕਾਹਦਾ ਹੈ?'

...ਜ਼ਿਆਦਾ ਹਨੇਰਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚ ਡੁਬਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹ ਭੁਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਂਗੇ ਵਾਲਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, 'ਉਤਰੋਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਹਾਂ।' ਉਹ ਤਾਂਗੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਦੇ ਕੇ ਤਾਂਗੇ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਗਿਆ...ਸਮਾਨ ਤਾਂਗੇ ਵਾਲੇ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮੂੰਹਰੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਸੀ...ਚੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੁਹਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਖੜਕਾ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਅਬੜਵਾਹੇ ਉੱਠ ਬੈਠਾ...ਬੰਤੋਂ ਸਿਰ ਤੇ ਖੜੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ... 'ਅਮਲੀਆ ਉੱਠ ਬਾਹਰ ਖੋਅਰਨੀ ਜਿਉਣ ਸਿਹੁੰ ਤਖਤੇ ਭੰਨਣ ਡਿਐ...ਤੂੰ ਵੀ ਕੋਹੜੀਆ ਘੋੜੇ ਵੇਚ ਕੇ ਸੌਂਦਾ ਏ...ਲੋਕੀ ਕਦੋਂ ਦੇ ਦਿਹਾੜੀਆਂ ਕਰਨ ਗਏ ਹਨ...ਪਰ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਦਾ ਮਰਿਆ ਪਿਆ ਏ' ਅਜੇ...ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਕੋਣ ਕੱਲ ਨੂੰ ਲਏਗਾ ਭੀਮੋਂ ਨੂੰ, ਜੇ ਜਾਵੇਗਾ ਈ ਸੱਤ ਬਜੇ...ਮੇਰੀ ਵੀ ਔਤ-ਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਗਦੀ ਦੀ ਅੱਖ ਲੱਗਗੀ...'

ਬਾਹਰ ਜਿਉਣ ਸਿੰਘ ਕੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ... 'ਉਏ ਚਤਰੂ ਫੇਰ ਤਾਂ ਤਲੀ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਦਾ ਰਖਾਲੇਂ ਗਾ ਨਾਲੇ ਸਾਲਿਆ ਚਾਹ ਵੀ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪੀਂਦਾ ਏ...ਤੇ ਅਜੇ ਤਾਈਂ ਬੰਤੋਂ ਮਲਕਾਂ ਦੀ ਬੁੱਕਲ

ਬਦਲਾ

ਬੱਕਨ, ਵੈਨਕੂਵਰ

ਪਾਲੇ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਰੂੜੀ ਚੁਲੇ ਮੁਹਰੇ ਪਏ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਬੈਠੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ ਖੜੇ ਕਰ ਦਿਤੇ। "ਕੱਖ ਨਾ ਰਹੇ ਬੋਹ ਹੋਣਿਆਂ ਦਾ, ਪਲ ਵਿਚ ਸੋਨੇ ਵਰਗਾ ਪੁੱਤ ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਤਾ।"

ਰੂੜੀ ਦੀਆਂ ਸੁੱਕੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅਥਰੂ ਸਿੱਮ ਆਏ। "ਭੋਗ ਲਾ ਮਨਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਲੇਖ ਦੀਆਂ" ਬੈਠਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੋਕਾ ਲੈ ਕੇ ਰੱਖੀ ਨੇ ਆਖਿਆ। "ਦਿਲ ਛੱਡਿਆਂ ਕੀ ਬਣਦਾ-ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਮੰਨ। ਇਉਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਹੀਰਿਆਂ ਵਰਗੇ ਪੁੱਤ ਰੁਲ ਜਾਣਗੇ, ਨਾ ਮੇਰੀ ਧੀ ਕਾਹਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਗਾਲਦੀ ਏ। ਹੁਣ ਕਿਹੜਾ ਵਿਚਾਰੇ ਨੇ ਮੁੜ ਆਉਣਾ, ਸਬਰ ਕਰਕੇ ਦਿਨ ਕੱਟ ਲੈ।" ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੁੱਕਲ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਮਸਾਂ ਚੁੱਪ ਕਰਾਇਆ। ਮੈਂ ਗੋਬੇ ਨੂੰ ਆਖੁ ਤੈਨੂੰ ਬਾਹਰਲੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਹੱਥ-ਪਲੱਥੀ ਪੁਆ ਦਿਆ ਕਰੁ।"

ਰੱਖੀ ਪਿੰਡ ਤੇ ਪੰਕਿਆਂ ਵਲੋਂ ਨੇੜੇ ਲਗਦੀ ਸਿਆਣੀ ਬੁੜੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਰੂੜੀ ਉਸ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਚਿਲ ਹੋਲਾ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਧੀ ਕੋਲ ਗਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਲੇ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਪਿੰਡ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਜਾਣੀ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਚਕਰਾਉਣ ਲਗਾ। ਇਹੀ ਹਾਲ 20 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਸੀ। ਨੂੰਹ ਪੁੱਤ ਹੱਲੇ ਗੁੱਲੇ ਵੇਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਰਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਸਿਰ ਦਾ ਸਾਈਂ ਇਕ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕੋ ਇਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਗੋਬੇ ਨੂੰ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾਈ ਪਿੰਡ ਰਾਏ ਕੀ ਆ ਵੱਸੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਪੁੱਤ ਨੂੰਹ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਦਿਨ ਫਿਰ ਗਏ ਸਨ।

ਪੁਲਿਸ ਆਈ ਆਪਣੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਚਲਦੀ ਹੋਈ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਿਆ ਲੰਬੜਾਂ ਬੁਠੀਆਂ, ਸੱਚੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਦੁਆ ਕੇ ਖੁਰਦ ਖੁਰਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਆ, "ਡਾਢਿਆਂ ਦਾ ਸੱਤੀ ਬੀਰੀ ਸੋ"। ਮੁਕੱਦਮਾ ਵੀ ਤਾਂ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਦਾ ਜੇ ਸਰੀਕ ਹਿੱਕ ਤੇ ਪਿੱਪਲ ਬਣੇ। ਪਿੱਪਲ ਤਾਂ ਲੰਬੜਾ ਜੜਾਂ ਤੋਂ ਵੱਢ ਦਿਤਾ। ਪਾਲੇ ਦੇ ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਇਕ ਕੁੜੀ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਸੁਖ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ। ਵੱਡਾ ਬਿੱਲੂ 15 ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸੀ। ਛੋਟਾ ਦੀਪਾ 12 ਕੁ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੋਬਾ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਬਿੱਲੂ ਦਾ ਆੜੀ ਸੀ ਭਾਵੇਂ ਉਮਰ ਵਿਚ 6-7 ਵਰ੍ਹੇ ਵੱਡਾ ਸ਼ੀ। ਜਦ ਕਦੇ ਹੁਣ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਛੋਹ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਬਿੱਲੂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਦਿਲੀ ਗੱਲ ਨਾ ਦੱਸਦਾ। "ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਕਾਲਜੇ ਵਿਚ ਖੋਹ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬਸ ਚਿੱਤ ਉਦਾਸ..."

ਕਈ ਵਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲ ਟਾਲ ਛੱਡਦਾ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਉਦਾਸੀ ਗੋਬੇ ਤੋਂ ਲੁਕੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਗੋਬਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤੀ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾ ਕਰਦਾ।

ਬਿਲੂ ਅਜੇ ਮਸਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਹੀ ਖੜਾ ਸੀ ਲੰਬੜਾਂ ਫੇਰ ਉਹਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਈਰਖਾ ਇਥੋਂ ਤਕ ਵਧ ਗਈ ਕਿ ਬਿੱਲੂ ਨੂੰ ਲੰਬੜਾਂ ਚੋਰੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿਚ 6 ਮਹੀਨੇ ਅੰਦਰ ਕਰਾ ਦਿਤਾ।

ਸੱਥਾਂ, ਪਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਚਲ ਪਈਆਂ। "ਵੇਖੋ ਉਏ ਲੰਬੜ ਨੇ ਕੀ ਲੋਹੜਾਂ ਮਾਰਿਆ। ਹੇ ਜਿਹੇ ਬੰਦੇ ਦਾ ਕਿਵੇਂ ਸੁਰਗਾਂ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋਊ।" ਬੁੜਾ ਝੰਡਾ ਬੋਲਿਆ। "ਵੇਖੀ ਏਹਨੂੰ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਦੋਏ ਨੀ ਮਿਲਨੀ," 'ਕਾਲੀ ਕਿਹਾ। "ਸੁਣਿਆਂ ਪਾਲੇ ਦਾ ਬਿੱਲੂ ਲੰਬੜ ਨੇ ਕੈਦ ਕਰਾਤਾ।" ਗੰਡੇ ਬੁੜੇ ਨੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਚੁਪ ਤੋੜੀ। "ਦੁਨੀਆਂ ਤੇ ਪਰਲੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਆ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਾਊ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਵੇਲਾ ਈ ਨੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਗੰਡਾ ਸਿਆਂ," ਝੰਡੇ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਏ ਦਿਨ ਸੱਥ ਵਿਚ ਗੱਲਾਂ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਇਥੇ ਮੇਲੇ ਵਾਂਗ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤੋਂ ਡੁੱਬਦੇ ਤਕ ਝੁਰਮਟ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ। "ਸੁਣਿਆ ਲੰਬੜ ਦੇ ਸੱਗੜ ਨੇ ਦੀਪੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੁਟਿਆ" ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਰੁਲਦੂ ਨੇ ਸੱਥ ਵਿਚ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ। "ਮੱਖਿਆ ਮੈਂ ਵੀ ਕਿਹਾ ਆ ਕਤੀੜ ਕਿਵੇਂ ਵਿਹੀ ਵਿਚ ਫਿਰਦੀ ਆ" ਕੋਲੋਂ ਬੁੜੇ ਸੁਰੈਣੇ ਨੇ ਗਰੁਨੇ ਦੀ ਤੀਲ ਭੰਨਦਿਆਂ ਪੁਲਿਸ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ। "ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਗੋਬਾ ਨਾ ਆਉਦਾ ਤਾਂ ਦੀਪੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਈ ਘਤਣਾ ਸੀ" ਘੀਚੜ ਅਮਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ। "ਹੁਣ ਤਾਂ ਭੂਤਨੇ ਆ ਵੜੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰੱਬ ਮੋਹਰ ਕਰੇ"। ਝੰਡੇ ਨੇ ਹੋਕਾਂ ਲੈਂਦਿਆਂ ਚੁੱਪ ਦਾ ਮਹੌਲ ਤੋੜਿਆ। "ਇਹਨਾਂ ਤਿਲਾਂ ਵਿਚ ਤੇਲ ਨਹੀਂ" ਕੋਲੋਂ ਕੋਈ ਝੀਲੀ ਲਾ ਦਿੰਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸੱਥ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਉਤੇ ਜੱਕੜ ਚਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਗੋਬਾਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਿਲੂ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਉਲਟ ਉਦਾਸ ਮਿਲਿਆ। "ਕੀ ਗੱਲ ਆ ਬਿੱਲੂ? ਰਾਤੀਂ ਮਾੜਾ ਸੁਪਨਾ ਆਇਆ ਸੀ ਪਿੰਡ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਹੈ?" "ਹਾਂ" ਗੋਬੇ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਉਸ ਅੱਖਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾ ਲਈਆਂ। "ਦੀਪਾ ਨੀ ਆਇਆ?" ਉਸ ਫਿਰ ਪੁਛਿਆ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਬਾਅਦ ਗੋਬਾ ਬੋਲਿਆ, "ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ... ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮਸਾਂ ਲਫੜ ਨਿਕਲੇ। ਪਰ ਛੇਤੀ ਸੰਭਲ ਗਿਆ, "ਜੇ ਮੈਂ ਮੌਕੇ ਤੇ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਲੰਬੜਾ ਨੇ ਉਈਂ ਜਾਹ ਜਾਂਦੀ ਕਰ ਦੇਣੀ ਸੀ।" ਬਿੱਲੂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੋਂ ਦੋ ਮੋਟੇ ਮੋਟੇ ਹੰਝੂ ਡਿੱਗੇ ਪਰ ਜਲਦੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ "ਵੱਢ ਖਾਣੇ ਉਠ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਛਿੱਕਲਾ ਪਾਇਆ ਚੰਗਾ ਮਗਰੋਂ ਕੀ ਫਾਇਦਾ" ਤੇ ਲੰਬਾ ਹੋਕਾ ਲੈ ਕੇ ਚੁਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਗੋਬੇ ਨੇ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਤੇਰੇ ਹੋਕੇ ਮੇਰੀ ਹਿੱਕ ਚੀਰ ਜਾਂਦੇ ਆਂ, ਬਿੱਲੂ ਕਿਤੇ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਤੇਰੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਹਿੱਕ ਤਾਣੀ ਖੜਾ ਹੋਵਾਂਗਾ।" "ਵੱਸਦਾ ਰਹੁ ਮਿੱਤਰਾ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਆਸਰਾ ਤੇਰਾ" ਬਿੱਲੂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ। ਤੇ ਸੰਤਰੀ ਨੇ ਮੁਲਾਕਾਤ ਬੰਦ ਕਰਾ ਦਿਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿਨ ਬ-ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਗਏ। ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਆ ਗਿਆ ਜਦ ਗੋਬਾ ਤੇ ਦੀਪਾ ਉਹਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਅਗੇ ਖੜੇ ਸਨ।

ਬਿੱਲੂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਘਰ ਬਹਿਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਵਿਚ ਰੁੱਝ

ਗਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਚਿੱਤ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨਾ ਲਗਦਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਲੰਬੜ ਵਿਸਾਖਾ ਸਿਉਂ ਤੇ ਉਸਦੇ ਤਿੰਨੇ ਮੁੰਡੇ ਰੜਕਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਬਿੱਲੂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਨੂੰ ਤਾੜਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹੋਣ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਬ ਵਿਚ ਪਾਲੇ ਦੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਚਲਦੀਆਂ ਸਨ। "ਕਿੰਨਾ ਸਾਉ ਨਿਕਲਿਆਂ ਅਜੇ ਵੀ ਕੁੰਦਾ ਨਹੀਂ। ਸਾਲੇ ਲੰਬੜ..." ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ। "ਮੁੰਡਾ ਪਾਲੇ ਦਾ ਈ ਆ ਉਹ ਹੋ!" ਕੋਈ ਹੋਕਾ ਲੈ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ। "ਅਜੇ ਕਿਹੜਾ ਪਿਛਾ ਛੱਡਦੇ ਆ। ਸਾਲੇ ਡਰਪੋਕ ਆ ਅਣਖ ਹੀ ਹੈ ਨੀ" ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਅੱਗ ਲਾ ਦਿੰਦਾ।

ਬਿੱਲੂ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਘਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਜਾਂ ਗੋਬੇ ਦੇ ਖੇਤ। ਖੇਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਨੇੜੇ ਸਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਰੋਟੀ ਵੀ ਉਥੇ ਮੰਗਵਾ ਲੈਂਦਾ। ਉਸ ਸੁਣਿਆ ਸੀ ਕਿ ਲੰਬੜਾਂ ਦੇ ਵੱਲੇ ਕਵੇਲੇ ਬੰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਤੇ ਗੋਬਾ ਬੈਠੇ ਦਾਰੂ ਪੀਂਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਚਲੇ ਦੋ ਫਾਇਰਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ, ਗੋਬੇ ਦਾ ਦਾਰੂ ਵਾਲਾ ਗਲਾਸ ਮਸਾਂ ਡਿਗਦਾ ਡਿਗਦਾ ਬਚਿਆ। "ਖੇਰ ਨੀ ਬਿੱਲੂ" ਉਸ ਆਖਿਆ। ਵਜਾਏ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਉਹ ਸਿਧਾ ਰੇਰੂ ਵੱਲ ਨੂੰ ਹੋ ਤੁਰਿਆ। ਗੋਬਾ ਵੀ ਸੰਬਾਂ ਵਾਲੀ ਡਾਂਗ ਚੁੱਕ ਪਿਛੇ ਲੱਗ ਤੁਰਿਆ। ਰੇਰੂ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਬੱਲਿਉਂ ਪਸਤੌਲ ਤੇ ਕਾਰਤੂਸ ਕੱਢ ਸੰਭਾਲੇ। "ਰੱਬ ਕਰੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਰੀਝਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣ," ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਗੋਬੇ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਕਿਹਾ। ਜਦ ਰਾਹ ਵੱਲ ਝਾਕੇ ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਸੀਰੀ ਰੇਲੂ ਭੱਜਾ ਆਉਂਦਾ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਹਫੇ ਤੇ ਘਬਰਾਏ ਹੋਏ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ ਸੀ, "ਬਾਈ ਲੁੱਟੇ ਗਏ।" ਉਸ ਛੇਤੀ ਪੁਛਿਆ, "ਉਹ ਕੀ ਹੋਇਆ?" "ਦੀਪਾ ਮਾਰ ਤਾ" ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਿੱਲੂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਡਰਾਉਣੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲੀ, "ਬਦਲਾ"। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। "ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਬਚਾ ਕਰ" ਗੋਬੇ ਨੇ ਰੇਲੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਇਸ ਪਿਛੋਂ ਉਹ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ। ਗੋਬੇ ਨੇ ਪਤੇ ਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਵਜਾਏ ਡੰਡੀ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਬਿੱਲੂ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ

ਘਰੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਡੰਡੀ ਵੱਲ ਅਹੁਲੇ ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, "ਕਿਹੜਾ" "ਲੰਬੜਾਂ ਦਾ ਜੁਆਈ" ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਪਛਾਣਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਗੋਬਾ ਆਵਾਜ਼ ਪਛਾਣਨ ਸਾਰ ਚਰੀ ਵਿਚ ਲੁਕ ਗਿਆ। "ਆ ਜਾ ਤੈਨੂੰ ਸਲਾਮੀ ਪਾਉਣ ਆਏ ਆ" ਅੱਗੋਂ ਸੱਗੜ ਨੇ ਜਾਵਾਬ ਦਿਤਾ। "ਆ ਜਾ ਫਿਰ" ਮੋਠੇ ਦੇ ਬੱਲ ਅਜੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਕਾੜੂ ਕਰਦੀ ਡਾਂਗ ਮੋਠੇ ਦੀ ਬੰਦੂਕ ਵਾਲੀ ਬਾਂਹ ਤੇ ਵੱਜੀ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਗੋਲੀ ਚਲੀ ਜਿਹੜੀ ਬਿੱਲੂ ਵੱਲੋਂ ਲੰਬੜ ਵਿਸਾਖੇ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚੋਂ ਪਾਰ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸੱਗੜ ਸੇਲੇ ਨਾਲ ਵਾਰ ਕਰਦਾ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਤਿੰਨ ਗੋਲੀਆਂ ਸੱਗੜ ਦੀ ਹਿੱਕ ਚੀਰ ਗਈਆਂ। ਮੋਠੇ ਨੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਦੂਜੀ ਡਾਂਗ ਫਿਰ ਸਿਰ ਤੇ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਉਹ ਵੀ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ "ਅੱਜ ਰੰਡੀਆਂ ਕਰ ਦੂ ਜੱਟ, ਬੜਾ ਵੇਖਿਆ ਬੋਝੇ ਸੂਰਮਿਆਂ ਵੱਲ" ਤੇ ਨਾਲ ਇੜ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰਕੇ ਲੱਥਾਂ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ।

ਪੂਰੇ ਦੀ ਹਵਾ ਨੇ ਲੰਬੜਾਂ ਦੇ ਘਰੇ ਜਾ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਲ ਗੋਬਾਂ ਤੇ ਬਿੱਲੂ ਲੰਬੜਾਂ ਦੇ ਬਾਰ ਅਗੇ ਸੀ। ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਫਿਰ ਲਲਕਾਰਾ ਮਾਰਿਆ, "ਆ ਗੇ ਲੰਬੜਾਂ ਦੇ ਜੁਆਈ ਖੋਹਲੇ ਬਾਰ" ਉਤੋਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬੁਫਾੜ ਆਈ। ਬੱਲਿਉਂ ਵੀ ਜਵਾਬ ਗਿਆ ਪਰ ਲੰਬੜ ਦਾ ਤੀਜਾ ਮੁੰਡਾ ਸੀਰਾ ਤੇ ਉਹਦੇ ਸਾਖੀ ਸਰਬ ਨਾਲ ਰੱਜੇ ਅੰਨੇ ਵਾਹ ਗੋਲੀਆਂ ਚਲਾਉਣ ਲਗੇ। ਅੰਤ ਅੰਦਰੋਂ ਕਾਰਤੂਸ ਮੁੱਕਣ ਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਜਾਣੇ ਚੁਬਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ। ਗੋਬੇ ਨੇ ਮੌਕਾ ਤਾੜ ਲੰਬੜਾਂ ਦੀ ਬਾਹਰੋਂ ਲਿਆਂਦੀ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਫਾਇਰ ਕੀਤੇ ਬਿੱਲੂ ਨੇ ਵੀ ਫਾਇਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਮਿੱਟਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਡਿੱਗਣ ਧੜਕਾ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ। ਪੂਰੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਬਿੱਲੂ ਆਪਣੇ ਘਰੇ ਵੱਜਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਕਾਲਜੇ ਚੋਂ ਇਕ ਚੀਸ ਨਿਕਲੀ ਤੇ ਤੜਫਦੀ ਦੀਪੇ ਦੀ ਲੰਬ ਨੂੰ ਪਾ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾਈ। ਤੇ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਦੀਪਿਆ ਜੇ ਤੂੰ ਵਖ ਸਕਦਾ ਕਿਵੇਂ ਲੰਬੜ ਢੇਰੀ ਕੀਤੇ ਪਏ ਆ" ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੀਪੇ ਦੀ ਲੰਬ ਠੰਡੀ ਹੋ ਗਈ।

[Vancouver, B. C.]

ਖੇਤ-ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸੇਵਾ

ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਖੇਤ-ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੋ ਅਤੇ: ~

- * ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ
- * ਤਨਖਾਹ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ
- * ਰਿਹਾਇਸ਼ ਤੇ ਟੈਕਸ
- * ਆਵਾਜਾਈ
- * ਅਨਇਮਪਲਾਇਮੈਂਟਿ ਇਨਸ਼ੈਅਰੈਂਸ
- * ਵਰਕਰਜ਼ ਕਮਪੈਨੇਸ਼ਨ
- * ਬਿਨਾਂ ਕਸੂਰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ
- * ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਨਛੋਤਰ ਜਾਂ ਜ਼ੋਨ ਨੂੰ ਫੁੰਨ ਕਰੋ: ~

ਟਾਰਮ ਵਰਕਰਜ਼ ਲੀਗਲ ਇਨਫਰਮੇਸ਼ਨ ਸਰਵਿਸ

ਵੈਨਕੋਵਰ: 253 ਈਸਟ 11th Ave. ਫੁੰਨ: 879-0117 (10 ਤੋਂ 5 ਤੱਕ)
 ਐਬਸਫੋਰਡ: 2420 ਮੁਨਟਰੋਸ ਫੁੰਨ: 859-6881 (ਸੋਮ ਤੋਂ ਵੀਰ)

ਰਚਨਾਵਾਂ ਤੇ ਸੁਝਾ ਭੇਜਣ ਦਾ ਪਤਾ :
 'ਵਤਨੋਂ ਦੂਰ'
 P.O. BOX 67881 STN "O"
 VANCOUVER, B.C. V5W 3V2

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਟਰੇਰੀ ਕੌਂਸਲਿੰਗ
 ਵੈਨਕੋਵਰ ਦੀ ਰੈਗੂਲਰ ਮੀਟਿੰਗ
 ਹਰ ਦੂਜੇ ਐਤਵਾਰ ਆਏ
 ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਫਰੇਜ਼ਰਵਿਊ ਨੇਬਰ-
 ਹੋਡ ਹਾਊਸ 6470 ਇਕਟੋਰੀਆ
 ਡਰਾਈਵ (VICTORIA AND
 49TH AVE) ਤੇ ਹੋਈ ਹੈ।
 ਆਹਿਤ ਨਾਲ ਕੰਮ ਰੱਖਣ
 ਆਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
 ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ ਸੁਖਵਿੰਡੀ ਸਿੰਘ
 -321-9221

ਜੁੱਤੀ ਦੇ ਯਾਰ

ਸਾਧੂ

ਅੱਜ ਫੇਰ ਉਹਦੀ ਜੈਕ ਨਾਲ ਝੜਪ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਹਰ ਤਰੀਕਾ ਵਰਤ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਜੈਕ ਉਹਨੂੰ 'ਹਿੰਦੂ', 'ਪੰਜਾਬ' ਕਦੀ ਸਲੇਵ ਤੇ ਕਦੀ ਕੁਝ ਕਹਿਕੇ ਛੇੜਨ ਨਾ ਹਟਿਆ। ਉਹਨੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਜੈਕ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਾ ਵੀ ਕਿ ਜੈਕ ਉਹਦੀਆਂ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਥੱਲੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਉਹੀ ਕੰਮ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਉਹ ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਖਿਝਣੇ ਹੱਟ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਖਬਰੇ ਜੈਕ ਆਪ ਈ ਸ਼ਰਮ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਹੱਟ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਜੈਕ ਨਾ ਹਟਿਆ। ਉਹਨੇ ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜੈਕ ਦੀਆਂ ਉਹਦੀ ਕੰਮ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਰੇ ਕਹੀਆਂ ਕਾਟਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਹਨੂੰ ਸੱਭ ਦੇ ਹਾਸੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਉਤੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿੰਨੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਉਹਦੀ ਗੱਲ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਪਲੀਜ਼, ਪਲੀਜ਼ ਤੇ ਬੈਂਕ ਯੂ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਣੀ। ਤੇ ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ ਘੜੀ ਵੱਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਰਤਾ ਕੁ ਉਠਦਿਆਂ ਮੇਜ਼ ਉਪਰ ਦੀ ਉਹਦੇ ਵੱਲ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, 'ਅੱਛਾ ਮਿਸਟਰ ਸਿੰਘ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਜੈਕ ਤੈਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰੇ।'

ਮੈਨੇਜਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਸਗੋਂ ਵੱਧ ਗਈ। 'ਜੈਕ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਾ ਪਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜੈਕ ਉਹਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਇਹ ਕਹਿ 'ਜੇ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਏਨੀ ਈ ਆਕੜ ਆ ਤਾਂ ਤੂੰ ਇਥੇ ਆਇਆ ਈ ਕਿਉਂ? ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਈ ਕਿਉਂ ਨਾ ਰਿਹਾ? ਭੁੱਖਾ ਮਰਦਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਹਰ ਬੰਦਾ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।' ਉਹ ਜੈਕ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਦਾ, 'ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਈ ਆਏ ਹੋ। ਕੀ ਹੋਇਆ ਜੇ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਗਏ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਤੁਸੀਂ ਇਕੱਲਿਆਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਉਸਾਰਿਆ। ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਚੀਨੀ ਕਾਮਿਆਂ ਨੇ ਰੇਲਵੇ-ਲਾਈਨ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਨਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ। ਸੱਤਰ ਅੱਸੀ ਸਾਲ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਮਿੱਲਾਂ 'ਚ ਫੱਟੇ ਖਿਚਦਿਆਂ ਨੂੰ।' ਜੈਕ ਨੂੰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਕ ਵਧੀਆ ਦਿਲ-ਪਰਚਾਵਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਹਦੇ 'ਚੋਂ ਉਹ ਰਜਵਾਂ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਾ। ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਯਾਰਾਂ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਬਹਿ ਸਰ-ਵਣ ਨੂੰ ਖਿਝਾਉਣ ਵਾਰੇ ਗੱਲਾਂ ਦਸਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੱਸਦੇ

ਲੋਟ-ਪੋਟ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਜੈਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਸਾ ਕੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਬੰਦਾ ਸਮਝਦਾ।

ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਜੈਕ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਜਾਂ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ, ਉਹ ਓਨਾ ਹੀ ਵੱਧ ਚਾਮੁਲਦਾ। ਉਹ ਕਈ ਵਾਰੀ ਕੰਮ ਛੱਡ ਜਾਣ ਵਾਰੇ ਸੋਚਦਾ। ਪਰ ਉਹ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ। ਏਨਾ ਸੁਖਾਲਾ ਤੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਉਹਨੂੰ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਣਾ। ਉਹ ਫੇਰ ਮੁੜ ਜੰਗਲ ਵਿਚ 'ਲਾਗਿੰਗ-ਕੈਂਪ' 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ, ਜਿਥੇ ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਮਣਾਂ ਜਿੱਡਾ ਮੱਛਰ ਤੋੜ ਤੋੜ ਖਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਤੇ ਜਿਥੇ ਕੋਈ ਵੀ ਬੰਦਾ ਉਹਦੀ 'ਦਿਮਾਗੀ-ਪੱਧਰ' ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਥੇ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਐਮ. ਏ. ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਘਟਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਗੱਦਾਮ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਲੋਕ ਤਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਵਰਤਾ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਪਰ ਇਥੇ ਵੀ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ 'ਬੇਵਕੂਫ਼' ਦੀ ਸੀ ਤੇ ਜੈਕ ਤਾਂ ਸਭ ਪਾਗਲਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ।

ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਉਹ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖਿਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਖਾਲੀ ਖਾਲੀ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਮੌਤ ਵਰਗੀ ਚੁੱਪ ਉਹਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਈ। ਉਹਨੇ ਠੰਢੀ ਬੀਅਰ ਖੋਲ੍ਹੀ। ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠ, ਬੂਟ ਖੋਲ੍ਹ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਇਕ ਖੂਜੇ ਵੱਲ ਵਗਾਹ ਮਾਰੇ। ਫੇਰ ਉਠ ਕੇ ਟੀ. ਵੀ, ਲਾ ਲਈ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਉਚੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਪਿਆ ਰੇਡੀਓ ਵੀ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਜੇ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਕਮਰਾ ਖਾਲੀ ਖਾਲੀ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਲੱਗਾ। ਖਿਝਦਿਆਂ ਬੀਅਰ ਦੇ ਘੱਟ ਭਰੇ। ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਚੁੱਕ ਕੇ ਫੇਲਣ ਲੱਗਾ। ਫੇਰ ਝੱਟ ਹੀ ਪਰਾਂਹ ਵਗਾਹ ਮਾਰੀ। 'ਕਿੰਨੀ ਸਾਲੀ ਬਕਵਾਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੈ'। ਉਹ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਹੀ ਬੁੜ-ਬੜਾਇਆ ਤੇ ਆਪਣੀ-ਘੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਥੇ ਬੈਠ ਸੋਚਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚਦਾ ਹੈ। ਉਚੀ ਬੋਲ ਕੇ ਜਾਂ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ਕੇ। ਉਹਨੂੰ ਕਦੀ ਕੋਈ ਫਰਕ ਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ। 'ਜੇ ਉਚੀ ਵੀ ਸੋਚਦਾ ਹੋਵਾਂ ਤਾਂ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਸੁਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।' ਉਹਨੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਨਿਗਾਹ ਦੌੜਾਈ। ਸੱਭ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੱਥੀਂ-ਖਰੀਦੀਆਂ ਤੇ ਟਿਕਾਈਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਇੰਝ ਜਾਪੀ ਜਿਵੇਂ ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਲੇਟ ਫਾਰਮ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸਾਮਾਨ। ਜਿਹਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ। ਉਹਨੇ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਹੀ ਪਲ-ਠਹਿਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਇਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਹ ਉਠਿਆ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਬਕਸੇ 'ਚੋਂ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦੀ ਡਾਕ ਕੱਢ ਲਿਆਇਆ। ਇਕ ਦੋ ਬਿਲ ਆਏ ਸਨ। ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਪਿਛੋਂ ਮਾਂ ਦੀ ਆਈ ਸੀ। ਪੁੱਤ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ, ਮਾਂ ਦੀ ਮਮਤਾ ਤੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਗੱਲ ਅੱਗੇ ਨਾ ਗਈ ਤੇ ਚਿੱਠੀ ਖਤਮ। ਉਹ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬੀਤੇ ਵਿਚ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਿਨ। ਉਹ ਫੁੱਟਬਾਲ ਤੇ ਕਬੱਡੀ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ। ਐਨ. ਸੀ. ਸੀ. ਦਾ ਸਾਰੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਕਮਾਂਡਰ। ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਗੀਤ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਟੇਜ ਤੇ ਗਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਮਹਿਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ। ਉਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦਾ ਹੀਰੋ ਖਿਆਲਦਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਹਰ ਦੋੜ

ਵਿਚ ਅੱਗੇ । ਗਰੀਬ ਘਰ ਦਾ ਪਰ ਪੂਰੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਪਿੰਡ ਚੋਂ ਇਕੱਲਾ ਕਾਲਜ ਜਾਂਦਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇਕ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਜਿੱਤੀ ਰੱਖਦਾ । ਆਪਣਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਹੀਰੋਆਂ ਨਾਲ ਈ ਕਰਦਾ । ਉਹਨੂੰ ਹੁਣ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਅਸਲੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ । ਅਸਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਉਹਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਇਹੋ ਹਾਲ ਸੀ । ਕਿਥੇ ਸਨ ਉਹਦੇ ਮੈਚ ਖੇਡਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਹਰੋਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ, ਗੀਤਾਂ ਤੇ ਮਰਦੀਆਂ ਕੂੜੀਆਂ, ਉਹਦੀ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਐਮ. ਏ. ਦਾ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ? ਹੁਣ ਉਹ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਜਿਹੜਿਆਂ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਨਾਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਣਾ ਆਉਂਦਾ, ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਮਖੌਲਾਂ ਨਾਲ ਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਰੱਖਦੇ । ਲੜਨਾ ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਕਾਲਜ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਉਹਨੇ ਗਾਂਧੀ ਵਾਨੇ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹਦਾ ਅਸਰ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ । ਉਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਿੱਤਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਤੇ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਹਲੀਮੀ ਤੇ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਕਈ ਕਾਮੇ ਦੋਸਤ ਵੀ ਬਣਾ ਲਏ, ਤੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਜਿੱਤਿਆ । ਪਰ ਜੈਕ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਉਹਦੀ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਦਵਾਲਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਕੋਲ ਪਏ ਫੌਨ ਦੀ ਘੰਟੀ ਖੜਕੀ ਤਾਂ ਉਹਦੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਟੁੱਟ ਗਈ । ਉਹ ਕੁਝ ਦੇਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਅਖੀਰ 'ਚ ਵਿੱਲੀ ਜਿਹੀ 'ਚੰਗਾ ਆ ਜਾਓ ਫੇਰ' ਬਚਿ ਫੌਨ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ । ਉਹ ਹੋਰ ਵੀ ਖਿੱਝ ਗਿਆ । ਆਪਣੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਤੇ ਦੋਸਤਾਂ 'ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਬੜੀ ਖਿੱਝ ਆਉਂਦੀ । ਸੱਭ ਉਹਦੀ ਦਿਮਾਗੀ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਨੀਵੇਂ ਸਨ । 'ਸਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਚਾਰ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਡਾਲਰਾਂ ਨੇ ਭੁਲਾ ਦਿਤੇ, ਜਦ ਦੇਖੋ ਡਾਲਰਾਂ ਦੀਆਂ, ਫੌਟਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਤੀਵੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ । ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਦੱਸੇ ਵੀ ਤਾਂ ਕਿਹਨੂੰ । ਸਹੀ ਸੋਸਾਇਟੀ ਬਿਨਾਂ ਬੰਦਾ ਪਾਗਲ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।' ਇਹਨਾਂ ਸੋਚਾਂ 'ਚ ਪਿਆ ਉਹਨੇ ਬੀਅਰ ਦੀਆਂ ਕਈ ਬੋਤਲਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ।

ਉਹਦੇ ਦੋਸਤ ਦੇਬੀ ਤੇ ਲੈਂਬਰ ਸਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਕੋਲ ਹੀ ਲਈ ਆਏ । ਉਹ ਕਾਫੀ ਰਾਤ ਗਈ ਤਕ ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਗੱਪਾਂ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ।

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਬਾਅਦ ਉਹ ਫੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਿਆ । ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਫੇਰ ਘੁੰਮ-ਘੁੰਮਾ ਕੇ ਜੈਕ ਤੇ ਆ ਠਹਿਰਦੀ । ਪਰ ਹੁਣ ਉਹਦੀ ਸੋਚ ਨੇ ਹੋਰ ਰੁੱਖ ਬਦਲਿਆ । ਉਹਨੂੰ ਦੇਬੇ ਹੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਚਾਈ ਦਿਸਣ ਲਗੀ । ਦੇਬੇ ਨੇ ਉਹਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮੁਸੀਬਤ ਨੂੰ ਹਾਸੇ 'ਚ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਲੇ ਜੁੱਤੀ ਦੇ ਯਾਰ ਆ, ਤੇਰੀ ਇਹ ਦਲੀਲਬਾਜ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਟੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਚੱਲ ਜਾਵੇ ਪਰ ਮਿੱਲਾਂ ਤੇ 'ਵੇਅਰ ਹ ਉਸ' 'ਚ ਕੰਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਤੀਵੀਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜਾ ਸਮਝਦੇ ਆ-ਨਾਲੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਤਿਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ-ਇਹਨਾਂ ਸਾਲਿਆਂ ਬਿਗੜਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਾਕਤ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਈ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਆ ਇਸੇ ਜ਼ਬਾਨ 'ਚ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਦੋਸਤ ਬਣ ਜਾਣਗੇ ।'

ਉਹ ਦੇਬੇ ਦੀਆਂ ਸਿੱਧੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਫੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ

ਹੋਇਆ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਵੀ । ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਐਮ. ਏ. ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਦੇਬੇ ਦੀ ਗੱਲ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਉਹ ਏਨਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਹੋ ਕੇ 'ਬੇਵਕੂਫ' ਜਿਹੇ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹੇ ਲਗੇਗਾ ? ਉਹ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪਰ ਦੇਬੇ ਦੀਆਂ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੈਕ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸਦਾ ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕੰਮ ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹਨੇ ਵੱਡੇ ਸਾਰੇ ਗੋਦਾਮ ਵਿਚ ਘੋਖਵੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦੋੜਾਈਆਂ । ਸਾਰਾ ਗੋਦਾਮ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਬੰਦ ਡੱਬਿਆਂ ਦੇ ਬਕਸਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ । ਗੋਦਾਮ ਦੇ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਬਕਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਉਚੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਲਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚੀ ਸਕੀਮ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਥਾਂ ਦਿਸ ਪਈ । ਜੈਕ ਵੀ ਇਥੋਂ ਹੀ ਫੋਰਕ-ਲਿਫਟ ਲੈ ਕੇ ਲੰਘਦਾ ਹੈ ਉਹਨੇ ਸੋਚਿਆ । ਡੰਡਾ ਹੱਥ 'ਚ ਰੱਖੀ ਕੋਈ, ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਤਾਂ ਗੋਰੇ ਨੇ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਹੁਲੀਆ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਹੈ ।' ਦੇਬੇ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਆਈ ।

ਇਕ ਤਿੰਨ ਕੁ ਹੱਥ ਗੋਲ ਜਿਹਾ ਡੰਡਾ ਉਹਨੇ ਬਕਸਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੇ ਕਰਕੇ ਲਕੋ ਲਿਆ । ਉਹ ਤਾੜਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਜੈਕ ਕਿਧਰ ਦੀ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਲੰਘਦਾ ਹੈ । ਲੰਚ ਟਾਈਮ ਤੋਂ ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਆਪਣਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਪੈਡ ਚੁਕ ਕੇ ਬਕਸਿਆਂ ਕੋਲ ਇੰਝ ਜਾ ਖੜਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਲੱਗੇ, ਉਹ ਬਕਸਿਆਂ ਦੇ ਨੰਬਰ ਚੈਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਉਹਨੇ ਗੋਦਾਮ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਫੋਰਕ-ਲਿਫਟ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣੀ । ਕੁਝ ਹੀ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਜੈਕ ਨੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਦੀ ਲੰਘਣਾ ਸੀ ।

ਬਕਸੇ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਪਏ ਡੰਡੇ ਵੱਲ ਘੁਰਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣਾ ਇਰਾਦਾ ਬਦਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹਿਆ । ਉਹਦੇ ਜ਼ਿਹਨ 'ਚ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਜਦੋਂਜਹਿਦ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਈ-ਮਾਂ ਦੀ ਚਿੱਠੀ 'ਚ ਭੈਣ ਦੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ-ਨੌਕਰੀ-ਲਾਗਿੰਗ ਕੈਂਪ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ-ਜੈਕ ਦੀਆਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਗੱਲਾਂ-ਉਹਦਾ ਹਰ ਵੇਲੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜੀ ਜਾਣਾ । ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਜੈਕ ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਰਿਹਾ । ਉਹ ਉਂਝ ਹੀ ਬਕਸਿਆਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰੀ ਖੜਾ ਰਿਹਾ । ਜੈਕ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਘੜੀ ਪੱਲ ਸੁਗਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਫੋਰਕ-ਲਿਫਟ ਰੋਕੀ । ਜੈਕ ਫੋਰਕ-ਲਿਫਟ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਉਤਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, "ਵੈਲ, ਕੀ ਹਾਲ ਆ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਗੁਲਾਮ ਮੁੰਡੇ ਦਾ" । ਇਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਜੈਕ ਆਪ ਹੀ ਹੱਸ ਪਿਆ । ਉਹਨੇ ਡੰਡੇ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ । ਜਦ ਜੈਕ ਬਿਲਕੁਲ ਉਹਦੇ ਬਰਾਬਰ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਕਾਪੀ ਪਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਟ ਘੁੰਮ ਕੇ ਇਕ ਕਿਲਕਾਰੀ ਜਿਹੀ ਮਾਰੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਡੰਡਾ ਜੈਕ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕੰਨ ਕੋਲ ਮਾਰਿਆ । ਜੈਕ ਇਸ ਅਚਾਨਕ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਇੰਨਾ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਉਥੋਂ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਸੁਝਿਆ । ਜੈਕ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਤੇ ਉਹ ਪਿੱਛੇ । ਉਹ ਜੈਕ ਦੇ ਕਦੀ ਗਿਟਿਆਂ 'ਚ, ਕਦੀ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਕਦੀ ਮੋਰਾਂ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਡੰਡੇ ਮਾਰਦਾ ਰਿਹਾ । ਜੈਕ ਦੀ ਰੋਲੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਗੋਦਾਮ ਸਿਰ 'ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਤੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਧਰ ਇਕੱਠੇ ਆ ਹੋਏ । ਉਹ ਆਪਣੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਕੇ ਖੜ ਗਿਆ । ਜੈਕ ਨਿਆਣਿਆਂ ਵਾਂਗ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦਾ ਮੈਨੇ-ਜਰ ਦੇ ਦਫਤਰ ਵੱਲ ਦੌੜ ਗਿਆ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪਈਆਂ

ਲਾਸਾਂ ਦਿਖਾਣੇ। ਬਾਕੀ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੱਭ ਖੜੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਹੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੈਕ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫੀ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੇ ਜਿਹੜੇ ਇਕ ਦੋ ਹਮਾਇਤੀ ਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਨਾ ਪਿਆ, ਸਰਵਣ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾਣ ਦਾ। ਹੱਥ 'ਚ ਅਜੇ ਵੀ ਡੰਡਾ ਲਈ ਖੜੇ ਸਰਵਣ ਦੇ ਚੇਹਰੇ 'ਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਜਾਂ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹੈਰਾਨੀ ਸੀ। ਜੈਕ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁੱਬ ਦਬਾ ਕੇ ਭੱਜ ਜਾਣ 'ਤੇ। ਉਹਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਵੱਧਦੀ ਹੀ ਗਈ। ਉਹ ਕਈ ਦਿਨ ਇਸ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲੇਗਾ ਜਾਂ ਜੈਕ ਉਹਦੇ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲਏਗਾ। ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਹੋਇਆ ਸਗੋਂ ਇਕ ਦਿਨ ਤਾਂ ਉਹ ਅਚੰਭਤ ਹੀ ਖੜਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲੱਗਿਆ ਬਾਕੀਆਂ ਨਾਲ ਜੈਕ ਨੇ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਹੱਸ ਕੇ ਦੋਸਤਾਨਾ ਲਹਿਜੇ 'ਚ ਗੁੱਡ-ਨਾਈਟ ਕਿਹਾ।

[Burnaby, B.C.]

Buying, selling or trading berry farms, homes, and for any other type of real estate need contact:

Block Bros. Realty Ltd.

32641 South Fraser Way, Abbotsford
853-6411 - Direct Line 524-2215

PAUL GILL

RES.: 826-9942

If you are looking for
* **Quality**
* **Price**
* **After Sale Service when buying your car contact**

ਹਰ ਪਰਕਾਰ ਦੀ ਕਾਰ
ਖਰੀਦਨ ਜਾਂ ਟਰੇਡ ਕਰਨੀ
ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕੁਲਦੀਪ ਜੰਡ
ਨੂੰ ਕਾਰ ਖਰੀਦਣ 'ਤੇ
ਪਹਿਲਾਂ ਸਰੂਰ ਮਿਲੇ ਜਾਂ
ਕੁਨ ਕਰੋ।

Kuldip Singh Jhand
Res. 524-4137

OFFICE **521-7731**

WESTMINSTER CHEVROLET-OLDSMOBILE

**12 Street & Queens Ave.
New Westminster**

ਗੀਪੋਰਟ - ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਭੱਈ

ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਮੇਰਾ ਸ਼ਿੱਖ ਦੁਰਕਾਰਿੰਟ ਈਸਟ-ਇੰਡੀਅਨ ਡੀਵੈਂਸ ਰਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਵੈਨ-
 ਵੁਡ ਵਿਖੇ ਖਰੀਦੀ ਤੇ ਹੋ ਸੁਲਾਈ ਕੀ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਭ ਭਾਰਤੀਆਂ ਕੀ ਖਤਾ ਹੀ ਹੈ
 ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਹੀਦ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਵੈਨ-ਵੁਡ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕੁਝ ਚਿੰਤੀ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਵਧ
 ਹੋ ਕਮਲੀ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਤੇ ਖਿਊਡਤ ਵਤੀਰਿਆਂ ਦੇ ਬਿਲਾਫ਼ ਲੜਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ
 ਕਮਲੀ ਲਈ ਇਸ ਮਹਾਨ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਖੈਰ ਚਿੰਤਨ ਤੇ ਕਲਾਇਆਂ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਆਸ਼ਿਆਂ
 ਕੀ ਮੁੱਖ ਕਮਲਿਆਂ ਈਸਟ ਇੰਡੀਅਨ ਡੀਵੈਂਸ ਰਮੇਟੀ ਇਕ ਸਬੋਈਟੀ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਕਵੈਠ
 1973 ਕੀ ਹੋਰ ਵਿਚ ਆਈ ਸੀ।

ਦੁਰਕਾਰਿੰਟ ਕਰੋਡੀ, ਕੁੱਟਕਾਲ, ਠਾਕੀ, ਵਾਲੀਕਾਲ, ਭਾਰ ਚੁਕਾਈ, ਹੱਸਾਰਸੀ, ਘੋਲ
 ਵੇਲਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਖੇਤਾਂ ਕਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸੀ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਤੋਂ ਆਈ ਕਰੋਡੀ ਦੀ ਟੀਮ
 ਨੇ ਆਠੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਆਸ ਪਿਆਨ ਬਿਠਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਮਲ ਦੀ ਖੁੱਤ ਕਾਲ
 ਕਰਕਰਾਂ ਕੀ ਸੁਖ ਕੀਤਾ। ਲੱਗਭੱਗ 45 ਟੀਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਅਤੇ
 ਕਰਕਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਰ ਹੋਰ 5 ਤੋਂ 7 ਹਜ਼ਾਰ ਤਕ ਕਾਂਈ ਹੋਈ।

ਨੇਤੂ ਟੀਮਾਂ ਤੇ ਬਿਠਾਈਆਂ ਕੀ ਆਨਕਾਰ ਇਕਾਮ ਚਿੰਤੇ ਕਾਏ। ਇਕਾਮ ਵੈਰੁਠ ਦੀ
 ਕਮਲ ਕਰੋਡਿਆਲ ਕੰਘ C ਪੁਠਾਨ ਕੰਮਕਿਸਟ ਪਾਰਟੀ ਕੈਨੇਡਾ ਨੇ ਨਿਠਾਈ। ਕੰਘ ਦਾ
 ਕਰਕਰ ਵਲੋਂ ਚਿੰਤੀਆਂ ਕਈਆਂ ਕਈਆਂ ਕੰਕਰਾਂ ਦੇ ਕਾਠਕੁਰ ਦੀ ਦੁਰਕਾਰਿੰਟ ਪੁਰੀ
 ਕਾਮਕਾਈ ਕਾਲ ਨਿਠਿਆ। ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਘਕੋਗ ਕਾਲ ਦੁਰਕਾਰਿੰਟ ਕਰੋਡ ਕਾਮਕਾਈ
 ਰਿਗ ਤੇ ਕਾਸੀ ਮਕਰਾ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਕੋਈਆਂ ਕੀ ਤਕੜੀ ਹਾਰ ਮਿਲੀ। ਦੁਰਕਾਰਿੰਟ ਤੇ
 ਲੱਗਾ ਕਾਲ ਖੈਸਰ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕੱਠ ਹੋਇਆ ਸੀ ਨਿਸ ਲਈ ਡੀਵੈਂਸ ਰਮੇਟੀ
 ਉਹਨਾਂ ਆਠੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਕਰਾ ਕਰਈ ਹੈ।

NOW—A LIFE INSURANCE POLICY THAT GUARANTEES EVERY CENT OF YOUR MONEY BACK

SAVE MORE INCOME TAX
 THROUGH R.R.S.P.

anytime you ask — after premiums have been paid
 and the policy has been in force for two years.

Office
 273-2961

HARDEEP S. HEER
 Sales Representative
 254-1963

RUPINDER AZAD M.A.
 Unit Supervisor
 325-0774

MOHINDER SINGH
 Sales Representative
 437-4890

We also provide various other forms of insurance, such as:

- * Investment plans
- * Mortgage Insurance
- * Children's Educational Plans
- * Accident & Sickness policy
- * Registered Retirement Savings plans
- * Travel insurance
- * Annuity Plans, etc., etc.

SEABOARD LIFE INSURANCE COMPANY

202 - 4640 No. 3 rd. Richmond, B.C.

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਮਮਲੇ

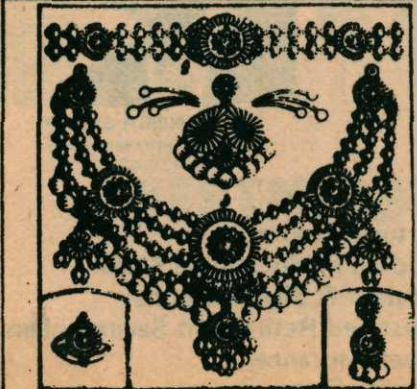
- ਉੱਚੇ ਟੋਕਾਂ

ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਇਛਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਮਾਲਾਂ ਤੋਂ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਲੜਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੁਰੱਖਿਅਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਇਹ ਆਪਣੇ ਖੁਫ਼ੇ ਹੱਕ ਅਤੇ ਹਾਮਲ ਕਰੀ ਵਰ ਸਕਦੇ ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਇਨ ਬਦਿਨ ਯੋਜਨਾ ਆਉਣੀਆਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਵਲਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਰਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਧੇ ਆਮ ਬੱਝਦੀ ਹੈ ਕਿ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਵਲਾ ਵਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਅਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਲ ਵਰਮ ਉੱਚਦੇ।

ਉੱਚ ਤਾਂ ਹਰ ਹੋਰ ਹਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਵੇਈ ਨਾ ਵੇਈ ਕਈ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਗੱਦੀ ਹੈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਮਾਲਕ ਤੇ ਗਾਮੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਿੱਧੀ ਘਟਨਾ ਵੱਧ ਇਨ ਹੋਰ ਇਹ ਟਾਕਮ 'ਚ ਵਾਪਰੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਵੇਈ ਡੇਢ ਸੌ ਮਜ਼ਦੂਰ ਬੰਗੀ ਤੋੜ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਟਲੈਟ ਹਰ ਵੇ ਉਹ ਮਜ਼ਦੂਰ, ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਹਰ ਟਲੈਟ 'ਚੋਂ ਵੱਧ ਵੱਧੀ ਵਰ ਲੈਣਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਵਾਗਨ ਟਲੈਟ 'ਚ ਵੱਧ ਇਹ ਹਰੇ ਖੇਤਾਂ ਹੋਰੇ ਜੇ ਬੰਗੀ ਤੋੜਦਿਆਂ ਕੱਲੇ ਮੱਲੀ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਵਾਗੀ ਟਲੈਟ ਲੁਆਉਣ ਆਏ ਵੀਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹ ਨਾਲ ਹੀ ਬੇਵਕੂਫ਼ ਵਿੱਚ ਮੱਚਦਾ। ਆਮ ਵੀਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਆਉਣੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਆਪਣਾ ਟਲੈਟ ਲੈ ਕੇ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੱਲ ਕੱਚ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਕੁੜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕੋ ਕੋ ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਤੜਕ ਉੱਠੇ ਤੇ ਖੰਭਾਂ ਵਿੱਚ 'ਚ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਖੇਤ 'ਚੋਂ ਵਾਗਰ ਆ ਗਏ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਏਨਾ ਨਜ਼ਰ-ਸਤ ਮਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਹੀ ਹਟਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਵੀਦਿਆਂ ਕਰੀ ਵੀਦਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਵੰਮ ਤੇ ਕਰੀ ਲਗਦੇ। ਵੇਈ ਤਿੰਨ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਖਾਏ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਦੇ ਕੱਚੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵੰਮ ਤੇ ਵਾਪਸ ਗਏ।

ਖੇਤ ਵਿਭਾਗ ਨਾਲ ਮਾਲਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ- ਵਾਗ ਤੇ ਬੇਮਦਬੀ ਵਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਟੋਕ ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੇ ਕੇ ਠੇਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੱਥਿਆ ਕਰੀ ਮਿਲਦੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਆਪ ਲੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਵਰਮ ਉੱਚਦੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਗਬ ਤਨਖਾਹਾਂ ਲਈਆਂ ਤੇ ਵੰਗੀਆਂ ਵੰਮ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਵੇਲੇ ਸੁਝਾਵੇ ਵਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਤੇ ਮੰਗ ਵਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਮ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹੱਕ ਮਿਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਤ ਵੱਧ ਸੰਗਠ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਾਰੇ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਿਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਅਕ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਉਦਮ ਵਰਨ।

ਤੁਸੀਂ ਚੁੱਛੋਗੇ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ? ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਇਹ ਵੇਆਪਣੇਦੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਅੱਜ ਦੇ ਲਾਂਚੇ ਅਤੇ ਵਾਗਵਰਣ ਅਦੇਰ ਸੁਰੱਖਿਅਕ ਹੀ ਕੀਰ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਾਖਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਅਕ ਖੇਤ- ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਸਸਾਧਿਤ ਹੋਈ ਸੁਝਾਵਲਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਪਰ ਵੰਗੀਆਂ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਈ ਤੱਕੀ ਵਦੋਂ ਜੋੜੇਜਿਹੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਈ ਹੈ? ਜੇ ਸੁਰੱਖਿਅਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਵੰਮ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਜੋੜੇ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆਈ ਖੰਭ ਪਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

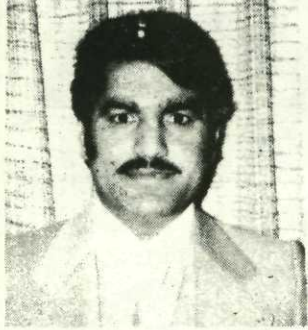
ਸੋਨੇ ਦੇ ਲੱਟੈਸਟ ਤੀਜਾਈਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
 ਗੜਿਏ ਆਦਿ ਉੱਚ ਲਈ
ਸੋਨੀ ਸੌਂਡ ਸਨਜ
SONI & SONS
JEWELLERS
 Specialist in East Indian Jewellery

PHONE 324-1012
RES. 327-0783
 6524 MAIN ST.
 (AT 49th. Ave.)
 VANCOUVER, B.C.

A FANTASTIC INSURANCE PROGRAMME

Available in Canada UP TO \$50,000

NOW — a life insurance policy that GUARANTEES EVERY CENT OF YOUR MONEY BACK anytime you ask — after premiums have been paid and the policy has been in force for two years.

JARNAIL S. SARAN
Life Underwriter
273-6708

For further information please feel free to call any one of us without obligation:

We also provide various other forms of insurance, such as:

- Investment plans
- Mortgage Insurance
- Children's Educational Plans
- Accident & Sickness policy
- Registered Retirement Savings plans
- Travel insurance
- Annuity Plans, etc., etc.

JAGJIT SINGH SIDHU M.A.
Unit Supervisor
Res.: 324-2493

SEABOARD LIFE INSURANCE COMPANY

202 - 4640 No. 3 rd. Richmond, B.C. Office 273-2961

**YOUR LOCAL REALTOR
BUYING, SELLING OR TRADING
YOUR PROPERTY — ALWAYS
REMEMBER YOUR LOCAL
REALTOR!**

HARPAL TOOR

Res. 524-9848
Off. 324-3888

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਖਰੀਦਣ
ਜਾਂ ਨਕਦ ਵੇਚਣ ਲਈ
ਹਰਪਾਲ ਤੂਰ
ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿਓ!

T. J. LOVEROCK REALTY
5316 Victoria Dr., Van. B.C.

INTERNATIONAL UNISEX HAIRSTYLING

INTRODUCES
ANOTHER SERVICE TO OUR CUSTOMERS
AND FRIENDS'

SPECIALIZING IN

- ★ ELECTROLYSIS
- ★ PERMANENT HAIR
REMOVAL

ਗੈਲਰੀ ਯਕੀਨੀ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੀਗੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ!

Phone 736-4727

2582 Alma St. Vancouver

OPEN 5 DAYS A WEEK TUES. THRU SAT.

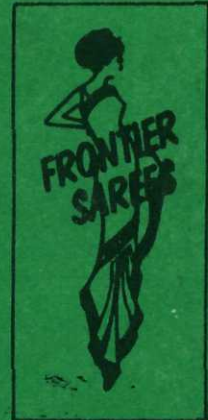
ਫਰੰਟੀਅਰ ਕਲਾਸ਼ ਗਰਿਮ

**Imported Printed; Plain &
Embroidered Sarees**

SPECIALISTS IN:

**All kinds of
Quality Fabrics
Chuni, Lehngas
Suits, Silk Suits**

**Wedding Daj & Wari,
Kurtas, Men's Shirts,
Cardigans Latest Fashions
from Japan, India & U.K.**

HEAD OFFICE: NEW FRONTIER CLOTH HOUSE
PHAGWARA (PANJAB)
INDIA

Phone 2375

Manager Vancouver Branch:
SUSHIL BATRA

Phones: Bus. 325-4424
Res. 324-5156

FRONTIER CLOTH HOUSE LTD.

6672 MAIN STREET VANCOUVER, B.C.

WATNO DUR (Far from the Motherland) is a literary and cultural monthly of PANJABI language — the mother-tongue of East Panjab (India) and West Panjab (Pakistan) — published by WATNO DUR PUBLICATIONS (Reg'd). WATNO DUR has been serving Canadian readers since July, 1973. The contributors include well-known Panjabi writers from Canada, India, Pakistan and England.

WATNO DUR
P.O. BOX 67681 STN. "O"
VANCOUVER, B.C.
V5W 3V2